

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

II) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 5.

ÄREN

1876—1880.

SÖDERMANLANDS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.

Södermanlands län, bestående af hela landskapet Södermanland förutom tre härad, som med den gemensamma benämningen Södertörn tillhöra Stockholms län, har under den femårsperiod, som utgör föremål för denna berättelse, förblifvit till sina *gränser* oförändradt. Beläget mellan 58° 36' och 59° 31' nordlig bredd samt mellan 33° 12' och 35° 20' östlig längd, räknad från Ferros meridian, innehåller länet i areal 58·6348 kvadratmil, hvaraf 54·8678 kvadratmil fast land och öar samt 4·7670 kvadratmil vatten, oberäknadt dess andel i hafvet, Hjelmaren och Mälaren. Länets största längd från vestligaste ändan af Vestra Vingåkers socken till östra Mörköstranden uppgår till något mer än 11 mil och dess största bredd, från norra ändan af Aspön i Mälaren till södra stranden af Tunabergs socken vid Bråviken, utgör ungefär 9¹/₄ mil.

Uti länets *judiciella* indelning har under ifrågavarande tidrymd vidtagits följande förändringar. Jemlikt nådig skrifvelse den 18 maj 1878 blef Kungadömet's domsaga från och med 1879 års ingång delad i två, omfattande, den ena Jönåkers, Rönö och Hölebo härad och den andra Oppunda och Villåttinge härad; hvarpå genom kungl. brefvet den 25 oktober 1878 Daga härad vid sistnämnda års slut afskildes från Lifgedingets domsaga och förenades med de först uppräknade tre häraderna till en domsaga,

benämnd Nyköpings, hvarjemte enligt särskildt kungl. bref den 28 november 1879 staden Nyköping förordnades till tingstad i brottmål, der häktad person tilltalades för gerning, som vore begången inom Daga härad. De återstående fyra häraderna af Lifgedingets domsaga delades sedermera genom nådiga brefvet den 19 september 1879 i två tingslag, bestående det ena af Vester- och Öster-Rekarne härad med tingsställe i Eskilstuna och det andra af Åkers och Selebo härad med tingsställe i Strengnäs, hvilken tingslagsindelning dock först med år 1881 trädde i verket. I följd af oförmälda anordningar har sålunda nådiga förordningen angående ändring i bestämmelserna om häradsting den 17 maj 1872 numera blifvit bragt i tillämpning uti tvenne af länets tre domsagor; och torde i sammanhang härmed jemväl böra anmärkas, att beslut fattats om Oppunda härad's tingsställes förflyttning från Stensjö i Stora Malms socken till Katrineholms jernvägsstation, der vid femårsperiodens utgång ett nytt, tidsenligt tingshus var under uppförande.

Beträffande *jurisdiktionen och förvaltningen i länets 6 städer*, har genom nådig skrifvelse den 12 april 1878 det i kungl. brefven den 9 juli 1816 och den 17 november 1833 samt kungl. reglementet för Eskilstuna fristad den 2 mars 1832 stadgade förfaringsättet vid tillsättning af borgmästare i Eskilstuna, enligt

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-31.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.....	1.
2. Invånare.....	3.
Tab. Litt. A. Befolkningens årliga förändringar 1851-1880.....	4.
Tab. Litt. B. Afgjorda utsökningsmål och ådömda skuldbelopp.....	5.
3. Näringar.....	6.
Tab. Litt. C. Utsåde och skörd på tunnland och i korntal.....	7.
Tab. Litt. D. Sammandrag af landtbruksingenjörernas förrättningar.	9.
Tab. Litt. E. Relativa antalet underhållna kreatur i jemförelse med folkmängden.....	9.
Tab. Litt. F. Sammandrag af Hushållningssällskapets inkomster och utgifter åren 1876-1880.....	12.
Tab. Litt. G. Sammandrag öfver de allmänna skogarnes areal år 1880 inom Södermanlands län.....	13.
Tab. Litt. H. Häradsallmänningskassornas ställning under räkenskapsåret från och med den 1 juli 1879 till och med den 30 juni 1880.....	14.
Tab. Litt. I. Statens skogsingenjörers förrättningar åren 1876-1880.	14.
Tab. Litt. K. Fabriker och manufakturinrättningar.....	17.
Tab. Litt. L. Handtverksidkare samt deras arbetare och bevillning...	18.
4. Kommunikationsanstalter och varubyten.....	19.
Tab. Litt. M. Sammandrag af nedanuppgifna jernvägsstationers inkomster.....	19.
Tab. Litt. N. De förnämsta varuartiklar, som afsändts från eller anländt till statens jernvägsstationer i länet.....	20.
Tab. Litt. O. Skjutsentreprenadbidrag inom Södermanlands län.....	21.
Tab. Litt. P. Hamnafgifter i länets städer.....	22.
5. Kameralförhållanden.....	23.
Tab. Litt. Q. Handlande och deras betjening samt för rörelsen påford bevillning.....	23.
Tab. Litt. R. Minuthandel med spirituösa drycker.....	24.
Tab. Litt. S. Uppgift på egendomar af fideikommissnatur i Södermanlands län.....	25.
Tab. Litt. T. Uppgift å de aktiebolag, som år 1880 innehaft fastighet uti länets städer.....	26.
Tab. Litt. U. Uppgift å de aktiebolag, som år 1880 innehaft fastighet å landsbygden inom länet.....	26.
Tab. Litt. V. Utdrag af Södermanlands läns landstings räkenskaper för åren 1876-1880.....	27.
6. Politi.....	27.
Tab. Litt. X. Sjukvårdsanstalter.....	29.
Tab. Litt. Y. Södermanlands enskilda banks rörelse åren 1876-1880	30.

	Sid.
Tabellbilagor	32-44.
Tab. N:o 1. Folkmängden i Södermanlands län åren 1876-1880.....	32.
Tab. N:o 2. Allmänna vägar och skjutsning i Södermanlands län åren 1876-1880.....	33.
Tab. N:o 3. Hemman och jordlägenheter samt stadsjordar m. m. i Södermanlands län år 1880.....	34.
Tab. N:o 4. Brandförsäkrings-inrättningarnes verksamhet i Södermanlands län åren 1876-1880.....	35.
Tab. N:o 5. Fromma stiftelser, stipendiefonder, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jemförliga inrättningar i Södermanlands län år 1880.....	35.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

II) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 5.

ÄREN

1876—1880.

SÖDERMANLANDS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.

Södermanlands län, bestående af hela landskapet Södermanland förutom tre härad, som med den gemensamma benämningen Södertörn tillhöra Stockholms län, har under den femårsperiod, som utgör föremål för denna berättelse, förblifvit till sina *gränser* oförändradt. Beläget mellan 58° 36' och 59° 31' nordlig bredd samt mellan 33° 12' och 35° 20' östlig längd, räknad från Ferros meridian, innehåller länet i areal 58·6348 kvadratmil, hvaraf 54·8678 kvadratmil fast land och öar samt 4·7670 kvadratmil vatten, oberäknadt dess andel i hafvet, Hjelmaren och Mälaren. Länets största längd från vestligaste ändan af Vestra Vingåkers socken till östra Mörköstranden uppgår till något mer än 11 mil och dess största bredd, från norra ändan af Aspön i Mälaren till södra stranden af Tunabergs socken vid Bråviken, utgör ungefär 9¹/₄ mil.

Uti länets *judiciella* indelning har under ifrågavarande tidrymd vidtagits följande förändringar. Jemlikt nådig skrifvelse den 18 maj 1878 blef Kungadömets domsaga från och med 1879 års ingång delad i två, omfattande, den ena Jönåkers, Rönö och Hölebo härad och den andra Oppunda och Villåttinge härad; hvarpå genom kungl. brefvet den 25 oktober 1878 Daga härad vid sistnämnda års slut afskildes från Lifgedingets domsaga och förenades med de först uppräknade tre häraderna till en domsaga,

benämnd Nyköpings, hvarjemte enligt särskildt kungl. bref den 28 november 1879 staden Nyköping förordnades till tingstad i brottmål, der häktad person tilltalades för gerning, som vore begången inom Daga härad. De återstående fyra häraderna af Lifgedingets domsaga delades sedermera genom nådiga brefvet den 19 september 1879 i två tingslag, bestående det ena af Vester- och Öster-Rekarne härad med tingsställe i Eskilstuna och det andra af Åkers och Selebo härad med tingsställe i Strengnäs, hvilken tingslagsindelning dock först med år 1881 trädde i verket. I följd af oförmälda anordningar har sålunda nådiga förordningen angående ändring i bestämmelserna om häradsting den 17 maj 1872 numera blifvit bragt i tillämpning uti tvenne af länets tre domsagor; och torde i sammanhang härmed jemväl böra anmärkas, att beslut fattats om Oppunda häradts tingsställes förflyttning från Stensjö i Stora Malms socken till Katrineholms jernvägsstation, der vid femårsperiodens utgång ett nytt, tidsenligt tingshus var under uppförande.

Beträffande *jurisdiktionen och förvaltningen i länets 6 städer*, har genom nådig skrifvelse den 12 april 1878 det i kungl. brefven den 9 juli 1816 och den 17 november 1833 samt kungl. reglementet för Eskilstuna fristad den 2 mars 1832 stadgade förfaringsättet vid tillsättning af borgmästare i Eskilstuna, enligt

hvilket Kungl. Kommerskollegium skulle kungöra inträffad ledighet af denna tjänst samt mottaga ansökningar och uppsätta underdånigt förslag dertill, blifvit upphäfdt och deremot förordnats att vid tillsättande af sagde befattning skulle förfaras i enlighet med de för tillsättning af dylik tjänst i allmänhet gällande föreskrifter. Nyss återopade reglemente har ock lemnat rum för ett nytt, som af Kungl. Maj:t fastställdes den 28 mars 1879 och hvilket innehåller en så till vida förändrad sammansättning af rådstufvurätten, poliskammaren och magistraten i Eskilstuna, att denna, som förut bestod af borgmästare och 6 icke lagfarne rådmän, skall utgöras af 1 borgmästare, som tillika är polischef och ordförande i poliskammaren, samt 3 rådmän, af hvilka en skall vara lagfaren och bisittare i poliskammaren samt med sin befattning förena magistratssekreteraretjänst. Och slutligen kommer härtill att, sedan från och med år 1879, då nu gällande utskökningslag begynte tillämpas, öfverexekutorsbefattningen för Nyköping, Eskilstuna och Strengnäs öfverflyttats på dervarande magistrater, stadsfogdar blifvit i hvarje af dessa 3 städer utsedda, hvaremot uppå vederbörandes derom gjorda framställningar Kungl. Maj:t genom nådiga bref den 30 december 1878 och den 28 februari 1879 beviljat anstånd tills vidare med tillsättande af stadfogdar i Torshälla, Trosa och Mariefred samt förordnat Konungens Befallningshafvande till öfverexekutor i dessa städer, med föreskrift tillika att utmätningsmans åliggande skulle med enahanda ansvarighet, som tillhörde stadsfogde, af vederbörande magistrater handhafvas.

I *administrativt* hänseende är länet fortfarande fördeladt i fyra fögderier, innehållande: det första Jönåkers, Rönö och Hölebo härad, det andra Oppunda och Villåttinge härad, det tredje Öster- och Vester-Rekarne härad och det fjerde Åkers, Daga och Selebo härad. Länsmansdistrikten äro äfvenledes till antalet orubbade och utgöra således tolf; men af dessa hafva fem undergått en icke oväsentlig områdesjemkning. På grund af kungl. brefvet den 25 januari 1878 blefvo nemligen den 1 augusti samma år dels Julita socken skild från Oppunda härads vestra länsmansdistrikt och tillagd detta härads mellersta distrikt samt Vadsbro och Blacksta socknar afsöndrade från sistnämnda distrikt och inrymda i Oppunda härads östra länsmansdistrikt, — i följd hvaraf dessa tre distrikt numera bestå, det vestra af Österåkers och Östra Vingåkers socknar samt den till länet hörande delen af Vestra Vingåkers socken, det mellersta af Julita, Skyllinge och Floda socknar och det östra af Oppunda härads sju öfriga socknar, — dels ock Torsåkers, Lärstringe och Bälinge socknar öfverflyttade från Rönö härads till Hölebo härads länsmansdistrikt, hvarigenom det förra distriktet minskats till 11 och det senare ökats till 8 socknar. De öfriga sju länsmansdistrikten i länet hafva lemnats oförändrade och sammanfalla med häradsindelningen.

För den allmänna ordningens öfvervakande hafva dessutom särskilda polisupplyningsmän varit anställda vid Katrineholms, Flens och Gnesta jernvägsstationer äfvensom för Fors och Klosters socknar, inom hvilkas närmast intill Eskilstuna gränsande område en större, sammanträngd arbetarebefolkning finnes bosatt.

Hvad åter angår den *kyrkliga* indelningen, är deruti icke att omförmåla vidare ändring än att, sedan Kungl. Maj:t i sammanhang med lönerreglering för biskopen i Strengnäs stift genom nådigt bref den 2 november 1877 förordnat, att Åkers och Årja församling, som då utgjorde prebende till biskopen, skulle vid

först inträffande ledighet i sagda embete detsamma frånskiljas och bilda ett regalt pastorat af andra klassen, har med innehafvarens af biskopsembetet i november månad år 1880 timade död den föreskrifna afsöndringen trädt i verkställighet och åtgärder vidtagits för kyrkoherdetjänstens återbesättande i nyss omförmålda pastorat. Någon rubbning i pastoratens antal har härigenom icke uppstått, utan utgöra dessa fortfarande 60 med 91 socknar och 7 stadsförsamlingar, fördelade på 10 prosterier, af hvilka 3 endast delvis tillhöra länet. Af pastoraten, deruti pastorernes årliga löneinkomster blifvit enligt kungl. förordningen den 11 juli 1862 reglerade till i jemnt tal sammanräknade 249,000 kronor eller till vid pass 4,165 kronor i medeltal för hvarje, äro 9 regala, 1 regalt-patronelt, 31 konsistoriela, 12 patronela, 4 vexelvis patronela och konsistoriela samt 3 prebenden. I *anseende* till domprosteriets stora utsträckning och deraf orsakade olägenheter för domprostbefattningens innehafvare vid embetsförrättningar i de aflägsnaste delarne af kontraktet ingick domkapitlet i Strengnäs den 19 december 1877 med underdånig framställning om vidtagande af en sådan omreglering af domprosteriet och i sammanhang dermed af Oppunda östra och Öfver-Selö kontrakt, att det sistnämnda komme att upphöra och dertill hörande församlingar förenades med domprosteriets kontrakt, mot det att från detta senare afskildes Dunkers, Lilla Malma, Helgesta, Hyltinge, Lilla Mellösa och Flens församlingar samt af dessa i förening med Årdala och Forsa församlingar, hvilka borde afskiljas från Oppunda östra kontrakt, bildades ett nytt sådant under namn af Villåttinge kontrakt. Men berörde fråga har först efter periodens slut nått sin lösning i öfverensstämmelse med domkapitlets förslag.

Till förbättrande af den allmänna helsovården i länet hafva under femårsskiftet inrättats två nya *provinsialläkaredistrikter*. Sedan Helgarö, Fogdö, Vansö, Länna, Härads, Strengnäs landsförsamlings och Aspö kommuner åtagit sig att gemensamt bekosta anskaffande och underhåll af lämplig bostad åt en provinsialläkare för nämnde landsort, förordnade Kungl. Maj:t den 24 mars 1876, att en provinsialläkare skulle anställas för Åkers och Selebo härad med station i Strengnäs, hvarefter denna befattning tillsattes år 1880. Äfvenledes stadgades genom nådigt bref den 25 juli 1879, sedan Lilla Malma, Dunkers och Hyltinge socknar samt Malmköping utfäst enahanda förbindelse i afseende på en provinsialläkarebostad i Malmköping, att den dervarande extra provinsialläkarebefattningen skulle förändras till ordinarie med station för provinsialläkaren i Malmköping. Och denna förändring gick äfven sistberörda år i verkställighet.

Genom omförmålda anordningar har provinsialläkaredistriktens antal i länet vuxit till 8, hvilka utgöras: 1) Nyköpings distrikt af samtliga socknarne dels i Jönåkers härad, förutom Björkviks socken, dels i Rönö härad, förutom Bälinge, Torsåkers och Lärstringe socknar, äfvensom af Vrena och Husby socknar i Oppunda härad; 2) Vingåkers distrikt af Vestra Vingåkers, Östra Vingåkers, Julita och Floda socknar; 3) Stora Malms distrikt af Björkviks, Stora Malms, Skyllinge, Lerbo, Vadsbro, Blacksta och Bettna socknar; 4) Malmköpings distrikt af Villåttinge härad; 5) Eskilstuna distrikt af Vester- och Öster-Rekarne härad; 6) Strengnäs distrikt af Åkers och Selebo härad; 7) Daga distrikt af häradet med samma namn; och 8) Trosa distrikt af Hölebo härad och ofvan uppräknade 3 socknar i Rönö härad. Deremot har den i förra femårsberättelsen omnämnda distrikts-

läkarebefattningen vid Flens jernvägsstation icke vidare blifvit efter förste innehafvarens afgång återbesatt, såsom obehöflig, sedan särskild lasarettsläkaretjenst derstädes inrättats.

Förutom omförmälda 8 provinsialläkare hafva under femårsperioden här i länet tjenstgjort 3 stadsläkare, 4 lasarettsläkare och 2 militärläkare, af hvilka senare den ene tillika innehaft beställning såsom slotts- och stadsläkare.

Med hänsigt till *bergshandteringen* hör länet till östra bergmästaredistriktet, som derjemte omfattar Stockholms, Uppsala och Vestmanlands län.

Uti riksdagens andra kammare eger länet utse 7 *riksdagsmän*, deraf 2 för städerna och 5 för landsbygden. Enligt nuvarande indelning äro valkretsarne sammansatta på följande sätt: nemligen: 1) af Nyköping, Strengnäs, Mariefred och Trosa; 2) af Eskilstuna och Torshälla; 3) af Jönåkers härad; 4) af Rönö, Hölebo och Daga härad; 5) af Oppunda härad; 6) af Villåttinge härad och 7) af Lifgedingets domsaga. Det omedelbara valsättet har senast tillämpats allenast i städernas och Lifgedingets valkretsar men kommer på grund af vederbörande kommuners beslut att vid nästkommande val användas i Oppunda och Villåttinge valkretsar.

Till riksdagens första kammare har länet att sända fyra riksdagsmän.

Antalet *landskommuner* i länet med egen kommunalförvaltning uppgår till 92, sedan Malmköping, hvilken genom nådigt bref den 27 mars 1863 förklarades skola utgöra en kommun för sig, men dock vara förenad med Lilla Malma socken beträffande kyrko- och skolväsendet, minuthandeln med och utskänkingen af bränvin samt tillsynen öfver sundhet och sedlighet, blifvit den 30 december 1876 försedd med af Konungens Befallningshafvande fastställd stadga för köpingens kommunalstyrelse. Då det ansågs angeläget att i sistnämnda kommun, som i fråga om folkmängd, handel och rörelse skäligen kan jämföras med åtskilliga af rikets minsta städer, bringa i mån af befintliga förhållanden till efterlefnad enahanda föreskrifter rörande allmän ordning, som äro för städerna gällande, förordnade Konungens Befallningshaf-

vande genom beslut, som af Kungl. Maj:t den 11 oktober 1878 i nåder fastställdes, att ordningsstadgan för rikets städer jemte byggnadsstadgan, brandstadgan och helsovårdsstadgan, i hvad denna afsåge stad, skulle i tillämpliga delar gälla äfven för Malmköping.

De, mestadels af ålder förefintliga, *oregelbundenheter i länets indelning*, som i senaste femårsberättelsen omförmälas, kvarstå orubbade med undantag deraf att enligt nådigt bref den 2 oktober 1880 de genom nådiga breffen den 30 maj 1857 och den 27 april 1860 från Eskilstuna kungsladugård afskilda och till Eskilstuna mekaniska verkstad öfverlätna områden om tillhoppa 5 tunnland 14 kappland, gemensamt benämnda Klosterström, blifvit från och med år 1881 i judicielt, administrativt och ecklesiastikt hänseende afsöndrade från Klosters församling och Öster-Rekarne härad samt förenade med Eskilstuna stad mot vissa, i först åberopade bref stadgade vilkor och förbehåll; äfvensom att genom Åkers och Selebo härads sammanslutning till ett tingslag den i förra berättelsen anmärkta olägenheten, att Årja f. d. socken samt 17 $\frac{1}{4}$ mantal i Strengnäs socken och 1 $\frac{7}{8}$ mantal i Åkers socken varit i judicielt afseende förenade med Selebo härad, numera kan anses hafva till hufvudsaklig del försvunnit. Deremot förekomma flere i föregående berättelser icke uppgifna missförhållanden i den borgerliga och kyrkliga indelningen, såsom att kronojägarebostället Hedstugan, ehuru beläget inom Stigtomta socken, likväl enligt jordeboken tillhör Tuna socken; att det till Qvarsebo socken i Östergötlands län hörande hemmanet Häradstorp är beläget inom Tunabergs socken här i länet; att hemmanet Ramshammar N:o 6 om $\frac{5}{8}$ mantal med torpet Skogstorp tillhör i kyrkligt hänseende Hammarby socken, men i öfriga förhållanden Kjula socken; äfvensom att Hyggeby $\frac{3}{4}$ mantal, som är beläget invid Vallby sockenkyrka och inom denna sockens gränser, likväl tillhör Sundby socken.

Vidkommande länets *allmänna naturbeskaffenhet* åberopas hvad som i femårsberättelsen för åren 1866—1870 finnes derom anfördt.

2. Invånare.

Enligt den redogörelse, som i bilagda **tabell N:o 1** finnes lemnad, har, jemlikt husförhörslängderna, *folkmängden* i länet, hvilken vid 1875 års utgång uppgick till 140,922 personer, deraf 125,661 på landet och 15,261 i städerna med tillväxt under då avslutad femårsperiod af 4,808 personer, deraf 2,928 på landet och 1,880 i städerna, ökats under nu ifrågakvarande tidrymd till 130,358 på landsbygden och 16,828 i städerna samt således för hela länet till 147,186 eller med 6,264 personer, deraf 4,697 på landet och 1,567 i städerna, motsvarande 4.45 procent; hvaremot enligt mantalslängderna, hvilka angifva en befolkning vid 1875 års slut af 140,077 och vid 1880 års utgång af 146,308, deraf 129,622 på landsbygden och 16,686 i städerna, folkstocken under perioden höjt sig med 6,231 personer, deraf 4,853 på landet och 1,378 i städerna.

Den vid 1875 års slut förefintliga skilnaden mellan folkmängden, beräknad efter husförhørs- och mantalslängderna, har under perioden icke utjemnats. Skiljaktigheten härutinnan, som år 1875 utgjorde 845 personer mera i de förra än i de senare

längderna, uppgick år 1880 till 878 personer; hvilket desto mindre kan af Länsstyrelsen förklaras, som från skilda håll vitsordats ökad noggrannhet vid mantalsskrifningarne och större ordentlighet i afseende på flyttningsbetygs afemnande till presterskapet. Såsom en hufvudsaklig följd af sistberörda omständighet har det i allmänhet ovanliga, men förut i Eskilstuna regelmässiga förhållandet af en årlig folkmängdsöfvertalighet enligt mantalslängderna numera upphört och lemnat rum för ett omslag i motsatt riktning.

Under nu afhandlade tidskifte har, på sätt tabell Litt. A (å nästa sida) närmare utvisar, den absoluta *folkmängdstillväxten*, uppgående i årligt medeltal till 1,252:s eller 0.87 procent, varit vida större än under hvarje af nästföretgånga 5 qvinquennierna, med undantag af perioden 1861—1865, då den årliga folkökningen utgjorde 1,439 personer eller 1.13 procent. Anledningen till denna företeelse är väl till någon del att söka uti ett stegradt nativitetsöfverskott, hvilket dock ej anmärkningsvärdt öfverskjuter sistförflutna femårsperiods jemförelsevis höga tal, men torde, eftersom den verkliga folkmängdstillväxten i allt fall är lägre än

nämnda öfverskott, hufvudsakligen bero af inträffad minskning i utflyttningarne från länet, på hvilkas talrikhet det efter olika ekonomiska förhållanden växlande arbets- och tjenstehjonsbehovet i hufvudstaden, dit den yngre arbetarebefolkningen fortfarande oemotståndligt drages, utöfvat väsentlig återverkan. Härtill kan såsom än ytterligare, fastän i mindre mon bidragande orsak läggas, att *emigrationen*, som nästan uteslutande haft Nordamerikas Förenade Stater till mål, nedgått till ringa dimensioner, särdeles under periodens tre första år, då det uppgifna emigrantantalet utgjorde allenast 140 personer, medan detsamma under åren 1879 och 1880 uppgick till 524 personer. Denna låga slutsumma af 664 personer under hela femårsskiftet angifver omiskänneligt, att utvandringarne härifrån länet haft sin rot hvarken i de tre ofördelaktiga årsväxter, hvaraf länet varit hemsökt, eller i något inbilladt eller verkligt missförhållande af politisk eller religiös natur, utan hufvudsakligen påverkats af enskilda anledningar, såsom af begär efter ombyte och hopp om snabbt förbättrade lefnadsvilkor samt företrädesvis af de närmare förbindelser, som fortlefva mellan förut utflyttade och i hemlandet kvarblifna anförvandter och hvilka sällan förfela att utöfva en obetvinglig dragningskraft på de senare, helst då, såsom ofta är händelsen, de lockande skildringarne om utflyttningens många och stora företräden åtföljas af penningehjelp till utvandringens underlåtande.

De i förra femårsberättelsen anmärkta grunddrag i befolkningens *skaplynne* och *sedlighet* kvarstå oförändrade. Fördragssamhet och aktning för den borgerliga ordningen kännetecknar densamma fortfarande och med dess växande håg för upplysning och kunskaper går den sedliga utbildningen hand i hand. Grofva förbrytelser mot person eller egendom förekomma sällan; det öfvervägande antalet öfverträdelse hafva varit rigtade mot gällande politi- och ekonomiförfattningar. Brottmålsens antal under ifrågavarande tidrymd öfverstiger väl mängden deraf under näst förut gångna period. Men att icke desto mindre Södermanlands län ännu bibehåller en fördelaktig plats i rikets brottmålsstatistik, angifver nogsam följande redogörelse:

Å r.	I brottmål på nedanstående antal invånare,		Länets plats i ordningsföljden mellan länen.
	i länet.	i riket.	
1876.....	109	71	16
1877.....	114	73	15
1878.....	137	80	18
1879.....	154	85	17
1880.....	158	83	17

Det *ekonomiska välbefinnandet* i länet, som hufvudsakligen betingas af jordbrukshandteringen, har under det förevarande tidskiftet väl något hämmats i sin under nästförflutna qvinqvenium snabba utveckling i följd af de flere ofördelaktiga skördeår, som derunder inträffat, och af det fleråriga förlamande tryck, hvilket tungt hvilat på hela landets närings- och affärsverksamhet och som i mångahanda afseenden skadligt återverkat på länets landthushållning, ej minst genom de låga försäljningspris, dess produkter intill periodens senaste år betingat. Särskildt hafva de ekonomiska svårigheterna gestaltat sig besvärliga för de jordbrukare, som, förledda af den under de goda jordbruksåren uppkomna stora tillgången på ledigt penningkapital, inlåtit sig på uppdrifna fastighetsköp eller höga arrenden eller utan motsvarande förlagsmedel nedlagt stora kostnader på jordförbättringar och anskaffandet af dyra landbruksredskap. Detta oakadt kan Konungens Befallningshafvande dock med tillfredsställelse vitsorda, att de såmedelst framkallade olägenheterna icke medfört några allmänna, omstörtande rubbningar i befolkningens ställning. Den iråkade förlägenheten har visserligen bragt många på obestånd samt dessutom verkat hinderligt på kapitalbildningen, hvarom en blick på de olika depositionsbeloppen i länets sparbanker och öfriga penningeansalter vid 1875 och 1880 årens slut gifver erforderlig upplysning. Men det temligen allmänt spridda välstånd, som förutvarande lyckliga konjunkturer i förening med omtänksam sparsamhet grundlagt, har förmått att utan synnerligt afbräck i öfrigt öfvervinna de ekonomiska bekymren

Tab. Litt. A.

Befolkningens årliga förändringar 1851—1880.

Å r.	Folkmängdstillväxten efter husförhörlängderna,		Antalet ingångna äktenskap,		Antalet lefvande födda,		Antalet aflidne,		Nativitetsöfverskottet.
	absoluta.	i procent.	absoluta.	på 10,000 invånare.	absoluta.	på 10,000 invånare.	absoluta.	på 10,000 invånare.	
1876.....	1,643	1·17	1,005	70·49	4,317	302·80	2,801	196·46	1,516
1877.....	1,364	0·96	1,017	70·66	4,329	300·77	2,508	174·25	1,821
1878.....	892	0·62	928	64·08	4,242	292·91	2,937	203·99	1,305
1879.....	1,408	0·97	918	63·39	4,239	289·20	2,537	175·18	1,702
1880.....	957	0·65	966	65·85	4,217	286·51	2,652	180·25	1,565
Summa	6,264	4·37	4,834	334·47	21,344	1,472·19	13,435	930·13	7,909
Årligen i medeltal under åren 1876—1880.....	1,252·8	0·87	966·8	66·9	4,268·8	294·4	2,687·0	186·0	1,581·8
D:o d:o 1871—1875.....	961·6	0·70	1,008·6	72·6	4,148·6	298·9	2,635·4	189·7	1,513·2
D:o d:o 1866—1870.....	442·8	0·33	850·2	62·4	3,854·2	283·1	2,759·8	202·7	1,094·4
D:o d:o 1861—1865.....	1,439·0	1·13	1,030·0	76·9	4,221·4	315·2	2,876·0	214·7	1,345·4
D:o d:o 1856—1860.....	604·2	0·49	1,038·4	81·9	3,789·6	299·0	2,839·0	224·0	950·6
D:o d:o 1851—1855.....	715·2	0·59	878·4	71·0	3,559·6	287·7	2,377·6	192·2	1,182·0

och svårigheterna; och genom 1880 års rika skördeutbyte och de då stegrade prisen på modernäringsens produkter frigjordes länets landtbrukare till väsentlig del från följderna af de oegensamma näringsförhållanden, hvarmed de under förutgångna åren haft att kämpa.

För så vidt *utsökningsärendenas* antal kan anses tjena till vittnesbörd om den ekonomiska ställningen, åskådliggör nedanstående utdrag af herr justitieministerns embetsberättelser, tabell Litt. B, att de hos Konungens Befallningshafvande afgjorda lagsökningsmålen samt de deri ådömda skuldebellopp vida understigit medeltalet deraf för riket, hvarvid tillika till förklaring af det jemförelsevis stora antalet dylika ärenden i länet under år 1878 bör anmärkas, att mot slutet af samma år anhängigjordes hos Konungens Befallningshafvande en stor mängd på handelsräkningar grundade kraf, hvilka enligt den nya utsökningslagens bestämmelser ej efter ingången af år 1879, då densamma trädde i kraft, kunde blifva föremål för Konungens Befallningshafvandes pröfning. Detta förhållande jemte öfverexekutorsgörömalens i Nyköping, Eskilstuna och Strengnäs öfverflyttning på dervarande magistrater förklara äfven till en del det ringa antalet utsökningsmål hos Konungens Befallningshafvande under åren 1879 och 1880, men hufvudsakligen berodde denna minskning på förbättrad penningställning, änskönt, genom indrifning af några större penningeinteckningar uti tvänne af länets mera betydande jordpossessioner, de ådömda skuldebelloppen under sistnämnda två år bestego sig till för detta län ovanligt höga siffror.

De *skismatiska rörelserna* hafva otvifvelaktigt vunnit utbredning, ehuru, då sällan formligt utträde ur svenska statskyrkan eger rum, det icke varit för Konungens Befallningshafvande möjligt att bereda sig upplysning om antalet dissenters inom hvarje del af länet. För spridning af *baptismens* lärobegrepp har försports liflig verksamhet; och uppgifves antalet af dess bekännare hafva vid periodens slut vuxit till minst 900, deraf omkring hälften i Eskilstuna och dit angränsande landsbygd, ungefär 150 i Strengnäs stad och socken jemte Toresunds och Åkers socknar samt omkring 200 i Vestra Vingåkers, Lilla Mellösa, Flens och Dunkers socknar. *Metodismen*, som under förra femårsskiftet uppträdde i Eskilstuna samt i trakten af Strengnäs och Malmköping, synes ej sedermera vunnit någon vidare utgrening än till Nyköping, der dess lärosatser omfattas af ett fåtal personer, men har likväl förmått bilda två af staten genom kungl. resolution den 10 mars 1876 erkända och till offentlig religionsöfning i euilighet med kungl. förordningen den 31 oktober 1873 berättigade religiösa samfund under namn af metodistepiskopala kyrkans

församlingar, den ena i Eskilstuna, räknande vid 1880 års slut 331 medlemmar förutom 114 ställda på prof i afseende på deras bekännelsetrohet, och den andra i Dunkers socken, bestående vid samma tid af endast 8 personer och hvilken senare genom nådigt bref den 12 november 1880 undfått tillstånd att besitta ett af församlingen vid gården Ekeby inköpt jordområde för uppförande af andaktshus och skola. *Mormonismen* uppgifves fortfarande ega några få anhängare i Eskilstuna samt lärar derjemte fått insteg i Vestra Vingåkers och Julita socknar, hvarest dess anhängare uppgå till vid pass 100 personer. Men någon allmänare anslutning till denna villolära torde, trots därför utskickade proselytvärfvares ansträngningar, ej behöfva befaras, så länge sedlighetsbegreppet bibehåller sig hos kärnan af befolkningen lika rotfast och oförvilladt som för närvarande.

Den större lifaktighet i andligt hänseende, som nu genomgår vårt land, och den deraf alstrade mottagligheten för religiösa rörelser har jemväl inom Södermanlands län beredt icke ringa framgång åt den separatistiska strömning, som, utan att ännu hafva lösryckt sig från den lutherska bekännelsen, ifrar för ändring i vissa väsentliga delar af dess kyrkoordning, särdeles i fråga om nattvardens meddelande. I denna riktning hafva uppstått åtskilliga så kallade *nattvards- eller missionsföreningar*, hvilkas medlemmar gemenligen afhålla sig från den allmänna gudstjensten, men sammankomma till andaktsöfningar i enskilda, af föreningarna egda eller förhyrda bönehus under ledning dervid af särskildt antagne och mestadels aflönade predikanter eller ock kringresande propagandister. Antalet af dessa föreningars, till länet hörande medlemmar låter sig icke ens närmelsevis uppgifvas, men är ofelbart redan ganska stort och växer oafslutligt i följd af kolportörernas oförtrutna verksamhet och det inflytande, som en massa ströskrifver uti sagda riktning utöfvar. Föreningarnes egna andaktshus bestiga sig, Konungens Befallningshafvande veterligen, till 12, kringspidda uti länets skilda delar; hvartill kommer en mängd andra, enskilda personer tillhöriga lägenheter, som af föreningarne få såsom tillfälliga andaktslokaler användas.

Af öfriga dissenters ega metodisterna ett af tegel uppfördt bönehus i Eskilstuna, värderadt till 35,000 kronor, och baptisterna två bönehus, det ena i Eskilstuna, likaledes af sten och uppskattadt till 32,000 kronor, och det andra i Vestra Vingåkers socken, hvarjemte dessa sekter begagna förhyrda samlingslokaler i några landskommuner samt i städerna Nyköping, Strengnäs och Torshälla.

Oaktadt all den oro i kyrkligt afseende, som separatismen åstadkommer, är dock otvifvelaktigt, att densamma burit frukt i en sedlig förbättring, som ej bör underskattas. Separatisterna vinlägga sig allmänneligen om en i yttre måtto föredömlig vandel, iakttaga noggrant sabbatens helgd och utmärka sig för fridsamhet i förening med mycken hjälpsamhet mot lika tänkande.

I arbetet till nykterhetens främjande deltaga nitiskt och med stor framgång de flere i länet nybildade Good-templar-föreningarne, hvilka, synnerligast i Eskilstuna, omfatta en oafbrutet växande mängd medlemmar, som redan kunna räknas i tusental. *Missbruket af starka drycker* befinner sig också i omisskänneligt aftagande, företrädesvis bland landsbygdens befolkning, som numera endast under besök i städerna samt vid större samkväm och folksamlingar pläga hemfalla till omåttlighet härutinnan. Detta lyckliga förhållande har väl sin yttersta förklaringsgrund

Tab. Litt. B. Afgjorda utsökningsmål och ådömda skuldebellopp.

Å r.	Afgjorda mål.	Ådömdt skuldebellopp. Kronor.	Antal mål på 10,000 invånare		Ådömdt skuldebellopp på 10,000 invånare	
			i Södermanlands län.	i riket.	i Södermanlands län.	i riket.
1876.....	313	67,825	21	75	4,757	21,569
1877.....	673	104,337	46	83	7,249	22,858
1878.....	1,065	195,085	73	126	13,470	35,786
1879.....	260	461,769	17	102	31,578	35,951
1880.....	203	222,411	14	68	15,110	23,420

i en stigande intellektuel odling samt ökad välmåga och hemtrefnad, som gifvit upphof åt och fortsatt håg för andra förströelser än dryckessamqväm, men närmast lär den aftagande förbrukningen få tillskrifvas det genom senare tidens lagstiftning åstadkomna förhöjda pris på brännvin och minskade antal försäljningsställen på landet äfvensom åklagaremaktens, ofta af kommunalmyndigheterna understödda nit att beifra förseelser mot de i hithörande ämne gällande författningar. Att härvid den försvarade åtkomsten af rusdrycker öfvat ett väsentligt inflytande på den inträffade förbättringen, framgår ofelbart af den omständigheten, att å de orter, hvarest försäljning af brännvin icke allenast utskänkingsvis och i minut utan äfven genom mindre parthandel egt rum, missbruk af rusdrycker förekommit oftare och mera allmänt än å de trakter, der dylika varor icke varit lätt tillgängliga. Derföre är ock tillståndet i länets flesta städer mindre tillfredsställande än å landsbygden. Men detta kan icke rättvisligen läggas den der bofasta lägre befolkningen till last, emedan äfven bland denna missbruket af starka drycker märkbart aftagit, ej minst genom den lyftning, som arbetareföreningarna förmått bibringa denna befolknings samfundslif, utan härflyter förnämligast från den mängd lösa arbetare, som samlas i städerna och derstädes, ovana vid återhållsamhet och ett ordentligt lefnadsätt, ohejdadt hängifva sig åt sitt inrotade begär efter rusgifvande drycker. För att stäfja detta ofog och söka, såvidt möjligt är, att hålla brännvinsförbrukningen inom måttlighetens gränser, hafva de för sådant ändamål tillkomna bolag, hvilka i Nyköping och Eskilstuna utöfva sagde brännvinshandel, vidtagit inskränkningar i försäljningstiderna, anordnat snygga och rymliga försäljningslokaler och tillhandahålla deruti närande mat till billigt pris. Verkningarna af dessa åtgöranden hafva utfallit mycket tillfredsställande såväl i sedligt afseende som till allmänna ordningens främjande.

Förbrukningen af *vin* och *maltdrycker* är fortfarande ansenlig, men synes vara i aftagande åtminstone i de delar af länet, der de andliga rörelserna starkast framträda eller nykterhetsamfund äro verksamma. Den lätthet, hvarmed dylika drycker åtkommas, utgör dock ett mäktigt hinder mot minskning i konsumtionen. Ty till förtäring på stället tillhandahöllos år 1880 maltdrycker på 27 ställen i städerna och 3 på landsbygden, gästgifverien oberäknade, samt vin på 3 ställen i städerna och 7 på landet, hvarjemte under samma år vin och maltdrycker till afhemtning försåldes uti 35 handelsbodas i städerna och 61 på landet. Mot denna handelsrörelses stora utbredning på landsbygden, der den otvifvelaktigt verkar mest skadligt, hafva såväl

polis- som kommunalmyndigheterna å flere orter ingripit och i dessa sina bemödanden haft att påräkna länsstyrelsens samverkan, der sådan författningsenligt kunnat meddelas. Men det åsyftade ändamålet har derigenom endast ofullständigt uppnåtts, emedan med hvarje ny landthandel en ny maltdrycks- och vinförsäljningslokal uppstår och förskaffar sig afnämare.

Hvad härefter angår *byggnadssättet*, *klädedräkten* och *folk-nöjen* återopas hvad i senaste femårsberättelsen derom anförts, såsom äfven på förevarande period fullt tillämpligt.

Den *intellektuela utvecklingen* skrider stadigt framåt, såsom en mognande frukt af den ändamålsenligt ordnade och öfvervakade folkundervisningen, hvilken numera allmänt utgör föremål för befolkningens synnerliga omvårdnad. Hågen för läsning och inhemtande af kunskaper är i tilltagande och tillgodoses företrädesvis medelst tidningslitteraturen och sockenbiblioteken. Till närmare upplysning om dessa senare hänvisas till hvad sista berättelsen derom innehåller, med tillägg att sockneboksamlingen i Lilla Mellösa är skingrad och förstörd, men att dylikt bokförråd inrättats i Åkers socken genom gåfvor och bidrag från kommunalkassan samt innehöll vid 1880 års slut 140 band, äfven som att samtliga *socknebiblioteken* i länet omfattade:

	år 1875.	år 1880.
inom första fögderiet.....	5,293 band,	6,121 band.
” andra ”	5,750 ”	6,232 ”
” tredje ”	3,991 ”	4,265 ”
” fjerde ”	2,231 ”	2,831 ”
	Summa 17,265 band,	19,449 band.

Inom länet förefinnes allenast en frivillig *skarpskytteförening* i verksamhet nemligen i Eskilstuna, hvarest intresset för den frivilliga folkbeväpningen ännu kraftigt fortlevver. Denna förenings aktiva medlemmar utgjorde vid 1880 års utgång 228; och har densamma under perioden i statsunderstöd bekommit 396 kronor till målskjutningspremier, lika mycket till ammunition och 985 kronor till aflöning åt instruktörer, eller sammanräknade 1,777 kronor. Visserligen kvarstår ännu Strengnäs skarpskytteförening, såsom icke formligen upplöst. Men emedan densamma sedan år 1878, då den räknade 38 medlemmar, icke förehaft någon öfning eller eljest visat något lifstecken, kan den anses hafva i verkligheten upphört. Emellertid erhöi äfven sistnämnda förening under åren 1876, 1877 och 1878 del af statsanslaget med 61 kronor till målskjutningspremier, enahanda belopp till ammunition och 154 kronor till instruktörs aflöande.

3. Näringar.

A) **Jordbruk.** Till belysning af jordbrukets tillstånd under ifrågavarande tidrymd hänvisar Konungens Befallningshafvande till de sifferuppgifter derom, som af länets hushållningssällskap insamlats och aflemnats till Kungl. Statistiska Centralbyrån samt blifvit i »Bidrag till Sveriges officiella statistik» offentliggjorda; hvarvid Konungens Befallningshafvande dock anser sig här böra dels närmare redogöra för de angifna *utsädes-* och *skördebeloppen*, på sätt nedanstående tabell Litt. C upplyser, dels egna en återblick på de särskilda årens väderleksförhållanden och deras inverkan på utsäde och skörd.

1876 års vinter inföll tidigt med jemn köld och riklig snö-tillgång och efterträddes af en torr, kall och blåsig vår, hvilken dock i anseende till den stora fuktighet, hvarmed jorden af vinterns nederbörd var mättad, icke förmådde särdeles menligt inverka på höstsädet. Detta, som under återstående växtperioden gynnades af varm och torr väderlek, lemnade derför en skörd, till beloppet något öfver medelmåttan och af utmärkt beskaffenhet, hvaremot vårsädet, hvilket led mycket af den långvariga torkan, äfvensom potatis, gräs och öfriga foderväxter gifvo afkastning under medelmåttan.

Efter stark och ihållande nederbörd, som mycket försenade höstsådden, gjorde utan jordens förutgångna tillfrysning vintern sitt inträde i början af november 1876 och bibehöll sig sedermera oafbrutet med jemn, stark köld och ymnig snötillgång ända till medlet af april 1877. Verkan här af äfvensom af den kalla och torra vårväderleken blef högst förderlig för höstsädet. Afkastningen af hvetet utföll med nära missväxt och af råg långt under medelmåttan af underhaltig beskaffenhet. Vårsädet, som genom gynsam väderlek under första delen af sommaren utvecklade sig med ovanlig kraft, led dock sedermera under mognadsperioden först af nära ständigt nederbörd och derefter af tidiga nattfroster, hvilka hindrade hafregrodans mognande å sidländ mark. I följd deraf blef skörden af vårsäd och potatis äfvensom höfångsten till mängd och kvalitet något mindre än medelmättig.

1878 års vinter inträffade sent, med jemn köld. Vid den tidiga vårens början företedde höstsädesfälten en frodig växtlighet, som, ehuru någon tid tillbakahållen af kyla och fuktighet, likväl fördelaktigt påverkades af sommarens med stark värme och nederbörd omvexlande väderlek. Afkastningen af höstsädet blef något öfver medelmåttan; vårsädesgrödan och höfångsten riklig. Potatisen, som angreps af torröta, lemnade deremot otillfredsställande skörd.

I anseende till den frodiga vegetation, som under hösten sistnämnda år de då besädda fälten uppnådde, förmådde dessa under 1879 års långvariga vinterköld, som först långt fram i april månad upphörde, bibehålla sig kraftiga till vårens ankomst, hvarefter rik nederbörd ytterligare befördrade växtligheten på alla säden, men tillika gynnade uppkomst och utbredning af rostsvamp, hvilken anställde svåra härjningar förnämligast på hvetet och hafven, men äfven till någon del på rågsädet och kornet. Sädesafkastningen utföll derföre i allmänhet något under medelmåttan; potatisgrödan förderfvades af röta, men höfångsten blef god.

Den regniga sommaren 1879 efterträddes af en för höstsädesbroddens utveckling gynsam höst samt en stadig och jemn men snöfattig vinter. Våren 1880 utmärkte sig för ihållande torra, men sedermera inträffande och under nästan hela sommaren fortfarande rik solvärme, i förening med några dagars ymnig nederbörd midsommartiden, utöfvade ett synnerligt fördelaktigt inflytande på de särskilda sädeslagens och rotfrukternas utbildning och mognad. Dessas afkastning blef också mycket tillfredsställande till både mängd och beskaffenhet. Foderskörden deremot, ehuru af utmärkt kvalitet, understeg något en medelmättig åring.

Om *jordbrukets allmänna ställning* här i länet under nu afhandlade period finnes föga att yttra till hvad senaste femårsberättelse derom innehåller. Framstegen i denna länets moderering äro otvifvelaktiga, ehuru ej särdeles märkbara under en jemförelsevis så kort tidrymd som fem år, helst då länet derunder lidit af flere års ofördelaktiga skördar, hvilkas följder verkat hämmande på företagsamheten. Af allmogens skaplynnighet att fasthålla vid det gamla, bepröfvade följer dessutom att bland de mindre jordbrukarne landthushållningens utveckling ej tager snabba steg utan fortskrider långsamt i mon af deras småningom vidgade, hufvudsakligen på erfarenhetsrön grundade insigter i jordkulturen. Emellertid äro äfven den mindre landbrukarens håg och bemödanden oafåtligt rigtade på förbättringar i denna näringsgren. Cirkulationsbruket, som allmäneligen är infördt å de större egendomarne, börjar att vinna stor utbredning jemväl hos de förre, som numera hysa förtroende till detta brukningsätt och i sammanhang dermed beflita sig om ökad foderväxtodling och ett allmännare användande af konstgjorda gödningsämnen, förnämligast superfosfater, guano, benmjöl och kalialter; hvarjemte stegrad omsorg egnas åt jordens afdikning. Senare tiders nyuppfunna och förbättrade landbruksredskap, såsom tröskverk för ångkraft samt sånings-, slätter- och skördemaskiner, förefinnas vid de flesta större egendomar och hafva äfven kommit i bruk hos många mindre hemmansbrukare, hvilka uppmärksammat den besparing af tid och arbetskostnader, som begagnandet af dylika hjälpmedel medför.

Angående den *odlade jordens naturliga beskaffenhet* återopar Konungens Befallningshafvande sitt derom i femårsberättelsen 1871—1875 afgifna yttrande. Jordmånen kan i allmänhet betecknas såsom god på slättbygderna och svagare i skogstrakterna. Men härifrån gifvas många undantag, beroende icke minst på den mera eller mindre rationella skötsel, som bibringas odlingsjorden och hvarigenom skiljaktigheterna i detta hänseende väsentligt utjemnas.

På sätt här ofvan om *brukningsättet* anmärktes, undantränger vaxelbruket tre- och tvåskiftesbruket, allt efter som intresset för en förbättrad ladugårdsskötsel växer och framkallar behof af ökad foderväxtodling; till närmare upplysning hvarom Konungens Befallningshafvande återopar den från hushållningssällskapet jordbruksstatistiska meddelanden hentade uppgiften, att medan år 1875 en egovidd af 69,323 tunnland beräknades vara använd till skörd af foderväxter, den under år 1880 för enahanda ändamål begagnade jordrymden skattats till 79,956 tunnland. Konungens Befallningshafvande är dock lika litet nu

Tab. Litt. C.

Utsäde och skörd på tunnland och i korntal.

År.	H ö s t s ä d		V å r s t r ä s ä d		B a l j v ä x t e r		P o t a t i s		Andra rotfrukter på 1 tunnland.	Spånadsväxter			Foderväxter på 1 tunnland.				
	på 1 tunnland		på 1 tunnland		på 1 tunnland		på 1 tunnland			Skörd	på 1 tunnland.			på 1 tunnland.			
	utsäde	skörd	utsäde	skörd	utsäde	skörd	utsäde	skörd	Ut-säde,		Frö,	Spånads-ämne,	Ungfärdig skörd.				
	tunnor.	Skörd.	tunnor.	Skörd.	tunnor.	Skörd.	tunnor.	Skörd.	tunnor.	centner.	centner.	centner.					
1876.....	0.75	6.31	8.68	0.99	6.65	6.71	0.97	4.76	4.92	6.15	38.87	6.33	41.57	0.93	1.25	3.39	24.54
1877.	0.75	3.39	4.52	1.02	7.43	7.27	0.96	4.43	4.63	6.12	30.97	5.06	35.31	0.88	1.10	3.28	26.80
1878.....	0.75	5.72	7.58	1.02	8.48	8.28	0.96	7.21	7.48	6.04	32.17	5.33	34.40	0.84	2.19	4.62	52.97
1879.....	0.76	6.84	9.03	1.02	6.58	6.47	0.95	5.06	5.31	6.01	23.64	3.94	39.93	0.83	2.27	5.40	31.02
1880.....	0.76	6.89	8.96	1.02	7.66	7.52	0.95	6.86	7.22	6.01	42.27	7.04	113.12	0.83	0.81	1.63	25.54

som tillföre i tillfälle att angifva, i hvilket kvantitativt förhållande de olika brukningsätten stå till hvarandra, vidare än att vaxelbruket förekommer allmännast, derefter treskiftesbruket och minst tvåskiftesbruket, hvilket senare i regeln bibehålles å mindre egendomer med vidsträckt naturlig ängsmark, som icke anses tjenlig till uppodling.

Hvad åter angår *den odlade jordens användning* till olika kulturväxter visar sig, vid jemförelse af oförmälda jordbruksstatistiska uppgifter, att hafreutsädet ökats från 51,204 tunnor år 1875 till 61,335 tunnor år 1880 eller sålunda med ungefär 17 procent, hvaremot odlingen af öfriga sädesslag och rotfrukter snarare af- än tilltagit, enär år 1875 skulle blifvit utsädda 40,537 tunnor höstsäd, 12,027 tunnor korn och blandsäd samt 50,972 tunnor potatis, men år 1880 allenast 39,396 tunnor höstsäd, 10,481 tunnor korn och blandsäd samt 50,006 tunnor potatis.

Enligt de af hushållningssällskapet insamlade uppgifter hafva följande *jordförbättringar* blifvit under femårsperioden utförda, nemligen:

	1876.	1877.	1878.	1879.	1880.	Summa.
	T u n n u l a u d.					
nyodling	2,859	1,987	1,569	2,650	Uppgift saknas.	9,065
vattenaftappning	783	255	340	2,400		3,778
underdikning	3,770	1,710	1,068	1,270		7,818
Summa	7,412	3,952	2,977	6,320		20,661

Dessa beräkningar torde likväl icke motsvara verkligheten. Ty med hänsyn till de svarigheter, som möta för erhållande af något så nära tillförlitliga upplysningar rörande omfattningen af de många mindre odlingsföretag, som årligen inom länets alla delar förekomma, anser Konungens Befallningshafvande otvifvelaktigt att den nyodlade jordvidden under femårsperioden uppgår till högre siffror än som här ofvan angifvits, äfven om troligt är att, till följd af den ringa uppmuntran till dylika företag, som de under flere år fortgående vidriga tidsförhållandena för landtmannen inneburit, dylika arbetens antal och omfång varit mindre än under nästföregående femårsskifte.

Flere betydande *vattenaftappnings-* och *odlingsarbeten* hafva emellertid under nu afhandlade tidskifte blifvit åvägabragta; och af dessa framstår såsom det förmämsta den pågående sänkingen af sjön Hjelmaren, hvilket storartade arbete tog sin början år 1879 och derefter, i hvad det berör detta län, årligen raskt fortskridit medelst uppuddringar af farleden, fördjupning af Hjelmare kanal och ombyggnad af dervarande slussar, uppförande af en större regleringsdam i Hyndevads ström samt ombyggnad af tre större landsvägsbroar öfver samma vattendrag vid Rosenfors, Eskilstuna och Torshälla.

Den i Konungens Befallningshafvandes berättelse för åren 1871—1875 oförmälda *sänking af sjöarne* Sillen, Frösjön, Storsjön, Klemmingen, Aflasjön med flere sjöar inom Daga härad har under ifrågavarande period fullbordats för en sammanräknad kostnad af 168,962 kronor 51 öre och medfört en landvinning af 2,690.1 kvadratref odlingsbar och redan odlad jord samt fullständig torrläggning af 9,435.94 kvadratref förut vattensigtig mark.

Härförutom hafva förekommit:

sänkning af sjön Viggaren i Björkviks socken, hvarigenom 1,616 kvadratref odlingsmark vunnits;

sänkning af sjöarne Svarfvaren och Sättersta-sjön samt upprensning af derifrån ledande vattendrag, genom hvilket företag 1,477.49 kvadratref blifvit bragta till fruktbarhet;

invallning af dels 1,680 kvadratref till Lagnö egendom i Aspö socken hörande mark vid Mälaren, dels 560 kvadratref kärmark, tillhörig Beckershofs säteriegendom i Östra Vingåkers socken;

sänkning af sjöarne Veckelu, Remmaren och Lillsjön i Skyllinge och Vadsbro socknar för torrläggning af deromkring belägna vidsträckta marker, hvilkas vidd dock ej här kan uppgifvas; samt år 1880 påbörjad men ej ännu avslutad sänkning af sjöarne Viren, Kolsnaren, Vran och Alsjön med flere vattendrag i Östra och Vestra Vingåkers socknar, omfattande en jordvinst af vid pass 16,800 kvadratref odlingsbar areal.

Ehuru, såsom här ofvan antydts, *afdikning* utgör föremål för den jordbrukande befolkningens stigande omvårdnad, har dock, åtminstone hos den mindre landbrukaren täckdikningsmetoden icke hittills lyckats tillvinna sig någon allmän uppmärksamhet. För att frammana och lifva dennes intresse för och mottaglighet af undervisning i detta jordförbättringsmedel har från och med år 1875 en dikningsförmän varit på hushållningssällskapets bekostnad anställd för länet och tillfälle derigenom beredt åt den mindre jordbrukaren att utan annan utgift än för kost och husrum åt dikningsförmannen förskaffa sig dennes handledning. Men detta oakadt har denne undervisares biträde varit mycket sparsamt anlitadt och ej förr än år 1880 tagits i anspråk af någon jordbrukare af allmogeklassen; hvilket är desto mera anmärkningsvärdt, som enligt Konungens Befallningshafvande tillhandakomna upplysningar, allmogen i åtskilliga delar af länet sysselsätter sig med grunddikningsarbeten, hvilkas utförande likväl med afseende å omsorg och noggrannhet lemnar mycket öfrigt att önska och derfor borde väcka till lif håg för inhemtande af erforderliga insigter i denna gren af jordkulturen.

Till vidare upplysningar om de jordförbättringar, hvilka blifvit under femårsperioden planlagda och säkerligen äfven till största delen utförda, åberopas nedanstående öfversigt af *landtbruksingenjörens förrättningar* här i länet, tabell Litt D, med tillägg dervid att 52 af deri antydda förrättningar varit påkallade af mindre jordegare.

Oakadt den anseliga tillökning i mekaniska hjälpmedel, hvilken under perioden kommit jordbruket till del och minskat behofvet af kroppsarbetare, hafva dock *daysverksprisen* och *tjenstehjonslönerna* förblifvit vid ungefärligen enahanda höjd som under nästföretgående femårsskifte. Ahöningen för mansdagsverken har efter arbetsdagarnes längd vexlat mellan 1 och 2.25 kronor och för qvinsdagsverken mellan 0.10 och 1.25 kronor. Tjenstehjonslönerna hafva uppgått från 120 till 150 kronor för dräng och från 50 till 80 kronor för piga; och kan värdet af stat och lön uppskattas för dräng till 350—400 kronor och för piga till 240—270 kronor.

Handelsprisen på spannmål kunna i medeltal beräknas till:

Å r.	E n k u b i k k f o t.					
	Hvete.	Råg.	Hafre.	Korn.	Ärter.	Potatis.
1876	kr. 3.85	2.52	1.50	2.23	2.81	0.68
1877	3.42	2.56	1.59	2.26	2.98	0.72
1878	3.73	2.39	1.23	1.93	2.63	0.76
1879	3.43	2.28	1.35	2.10	2.82	0.78
1880	3.73	2.99	1.47	2.61	3.18	0.73

B) **Boskapskötseln.** Vid jämförelse af de utaf hushållningssällskapet aflemnade tabellariska uppgifter rörande *hustjurens mängd* vid slutet af åren 1875 och 1880, framgår att under den senaste femårsperioden antalet hästar bibehållit sig nästan oförändradt men att kreatursstocken i öfrigt undergått minskning med 251 oxar, 417 kor, 1,024 ungnöt, 6,203 får och 859 svin. Dessa siffror kunna väl icke anses vara fullt tillförlitliga, emedan för 1880 särskilda uppgifter i detta hänseende icke blifvit af hushållningssällskapet insamlade, men tydliggöra dock ofelbart den högst menliga inverkan, som de flere dåliga foderåren under perioden utöfvat på kreatursuppfödningen. Emellertid bibehåller ännu Södermanlands län i fråga om boskapskötseln sin framstående plats, enligt hvad nedanstående tabell Litt. E utmärker. Och om härjemte boskapsstammarnes kvalitet tages i betraktande, torde jämförelsen utfalla än mera till länets fördel. *Kreatursrasernas* förädling utgör föremål för ständig uppmärksamhet och omvårdnad ej mindre å de större jordegendomarne, der rationellt ordnad kreaturskötsel redan länge varit införd, utan äfven från de mindre jordegarnes sida, hvilka numera lärt sig inse denna näringsgrens framstående betydelse för landthushållningen och den vinstbringande utveckling, hvaraf den, behörigen omhuldad, kan blifva mäktig. Och arbetet i denna riktning understöddes kraftigt af hushållningssällskapet, som dels låtit på sin bekostnad i Skotland inköpa och inom länet försälja ett icke obetydligt antal afvelsdjur af ayrshireras, dels utlemnat lan för införskaffande till länet af lämpliga rastjurar.

Försäljning af mejerivalster och nötboskap, hvilket i anseende till de många bekväma afsättningsställen, hvarmed länet är gynn-

nadt, otvifvelaktigt utgör en af denna landsorts mest naturliga förvärfskällor, har äfven fortgått i rätt betydlig omfattning. Vackra, vanligen välfödda kreatur hafva saluförts å de månatliga torgdagarne här i länet; och omsättningen dervid, förnämligast i Nyköping, Eskilstuna, Katrineholm, Stensjö, Åsen och Gnesta, har oftast varit liffig, ehuru under åren 1877, 1878 och 1879 på grund af då rådande låga försäljningspris kreatursuppfödarnes behållning å denna handel blef mindre tillfredsställande.

För hufvudsakligt ändamål att uppmuntra gödboskapshandeln hafva de i förra femårsberättelsen omordade, fyra gånger om året återkommande kreaturspremieringarne vid Katrineholms jernvägsstation fortgått under periodens fyra första år med understöd från statsmedel af 2,800 kronor, från Södermanlands läns hushållningssällskap af 1,400 kronor samt från Östergötlands och Örebro hushållningssällskap af hvaradera 150 kronor; dervid det årliga medeltalet af utställda nötkreatur, mestadels gödoxar, bestrigit sig till 870 jemte 225 får och svin, samt årliga medelbeloppet af utdelade prisbelöningar uppgått till 675 kronor. För 1880 ars kreatursutställningar vid nämnda jernvägsstation anvisades deremot inga premieringsmedel, sedan det i sådant syfte beviljade statsanslaget blifvit från och med samma år indraget. Detta hade till följd, att de utmärktare gödkreaturen och de flesta af nämarne derifrån försvunno samt att sålunda den upplomstrand gödboskapshandeln kom i fara att undertryckas. Men med aktgifvande härpå och på det synnerliga gagn, som dessa afsättningstillfällen beredt ortens ladugårdsegare, beslöt Södermanlands läns hushållningssällskap den 1 december 1880 att ånyo ansöka till premier för de vid sådana utställningar förekommande utmärktare gödkreatur; och dermed har denna marknad för gödboskapshandeln återvunnit sin förra lifaktighet.

Försäljningsprisen på kreatur kunna beräknas i medeltal utgjort 450-500 kronor för en arbetshäst, 200-250 kronor för en dragoxe, 110-125 kronor för en ko och 10 kronor för ett får. På slagtjur hafva prisen efter djurens beskaffenhet och olika konjunkturex vexlade från 2-75 till 4-75 kronor för 20 skalpund levande vigt.

Mejerihandlingen har fortfarande omfattats med det intresse, som dess vigtiga plats i länets ekonomi kräfver, ehuru, såsom förut anmärkts, den tidtals arbetat under ogynsamma förhållanden. Nagra exakta numeriska uppgifter till åskadliggörande af denna näringsverksamhets hela omfattning i länet äro väl icke för Konungens Befälningshafvande att tillgå, men till antydning om densamma utveckling under ifragakomna tidskipte anser Konungens Befälningshafvande sig icke böra här förbigå, hvad

Tab. Litt. E. Relativa antalet underhållna kreatur i jämförelse med folkmängden.

	Mot 10,000 personer underhålls								Summa af	
	hästar		oxar	öfnar	kor	ungnöt under 2 år	får	svin	kol. 2-3.	kol. 4-10.
öfver 3 år.	under 3 år.									
I Södermanlands län										
År 1876	634	71	1,785	163	3,663	1,217	3,999	2	1,127	705 6,768
» 1880	611	67	1,650	153	3,448	1,111	3,477	2	1,018	678 6,362
Hela riket:										
År 1876	898	142	667	105	3,092	1,078	3,586	271	974	1,040 4,942
» 1880	860	150	630	110	3,090	1,050	3,190	240	920	1,010 4,880

Tab. Litt. D. Sammandrag af landtbruksingenjörernas förrättningar.

År	Antal förrättningsställen.	Antal förrättningsdagar.	indelnings- till- veselbruk.	U p p g j o r d a p l a n e r f ö r						Sjösänkningar och derigenom vunnna areal.	Summa
				odling af högländt mark	omblagning af åkerjorden genom underdikning.	genom öppen äddikning.	myr eller karrutdikning för beredning af odling.	för fröodling mot fröod.			
Q v a d r a t r e f.											
1876	35	90	2,240 ⁰⁰	340 ⁰⁰	726 ⁰⁰	1,127 ⁰⁰	6,843 ⁰⁰		1,695 ⁰⁰	12,971 ⁰⁰	
1877	44	104	5,827 ⁰⁰	1,162 ⁰⁰	2,301 ⁰⁰	1,066 ⁰⁰	2,065 ⁰⁰	300	2,732 ⁸⁰	15,455 ⁰⁰	
1878	48	114	5,875 ⁰⁰	2,856 ⁰⁰	2,671 ²⁰	1,662 ⁴⁰	3,449 ⁰⁰		4,256 ⁰⁰	20,770 ⁸⁰	
1879	37	99	7,000 ⁰⁰	2,962 ⁴⁰	2,844 ⁸⁰	2,828 ⁰⁰	2,830 ⁴⁰		588 ⁰⁰	19,053 ⁶⁰	
1880	39	73	3,424 ²⁰	1,797 ⁶⁰	2,654 ⁴⁰	1,859 ²⁰	3,533 ⁰⁰		5,700 ⁸⁰	18,969 ⁸⁰	

K. M:s Befälningshafvandes femårsberättelser 1876-1880. Södermanlands län.

som i detta ämne kommit till dess kännedom. I större skala har mejerirörelse bedrivits vid Mälareprovinsernas mejeriaktiebolags distriktmejeri i Nyköping och Eskilstuna, der produktionen under berörde tidrymd uppgått till 10,190⁴¹ centner smör, deraf omkring $\frac{9}{10}$ lärer exporterats till utlandet, och 3,351⁴⁶ centner inom landet förbrukad ost, eller i årligt medeltal till 2,038⁰⁸ centner smör och 670²⁹ centner ost; hvarjemte genom en år 1880 inrättad särskild agentur i Nyköping omkring 3,000 centner smör af åtskilliga ortens mejeriegare föruttrades till England. Dessutom hafva mejerialster hufvudsakligen för afsalu i Stockholm och utlandet tillverkats inom Jönåkers, Rönö och Hölebo härad i 29 mejerin med en årlig mjölkkonsumtion af vid pass 2,400,000 kannor mjölk, motsvarande en smörkvantitet af ungefär 4,800 centner, inom Oppunda och Villåttinge härad i 6 mejerin till årligt belopp af 1,810 centner smör och 550 centner ost, inom Öster- och Vester-Rekarne härad i 16 mejerin, som årligen i medeltal producerat 1,781 centner smör och 1,943 centner ost, samt inom Åkers, Daga och Selebo härad i 3 mejerin till belopp af omkring 310 centner smör och 200 centner ost årligen. Här-till komma åtskilliga mjölkuppköpsställen och en mängd i länets flesta delar kringstridda mindre mejerin, hvilkas produkter icke äro inberäknade i ofvanstående siffror.

Den nitälskan för mjölkhushållningens tidsenliga utbildning, som år efter år allt kraftigare framträder hos länets jordbrukare, har äfven gifvit sig uttryck i hushållningssällskapets åtgärder på detta näringsområde. Den förut antagna qvinliga *länsmejeristen* har bibehållits i hushållningssällskapets tjänst samt tillhandagått med tillsyn och biträde i skötseln af 52 utaf länets mejerin. Under hennes omedelbara ledning har den på hushållningssällskapets bekostnad inrättade länsmejeriskolan fortsatt sin verksamhet först vid Qvedby i Runtuna socken och derefter å egendomen Strand i Jäders socken samt i ordnade, numera till ettåriga utvidgade lärokurser lemnat under perioden kostnadsfri undervisning åt 37 elever, hvilka samtliga sedermera vunnit anställningar uti nämnda handtering. Och då mejeriverksamheten här i länet för att kunna med framgång bestå i täflan på den utländska marknaden måste göras delaktig af de betydande förbättringar uti metoderna för mejerialstrens tillverkning, som under senaste tider blifvit i utlandet införde, äro af hushållningssällskapet vidtagna åtskilliga förberedelser för att tillvinna länet en fullt sakkunnig handledning i detta hänseende.

Till slut må i detta ämne anmärkas, att likasom under föregående period *undervisning i mejerihushållningen* meddelats vid egendomen Hofsta i Björkviks socken åt en af Kungl. Landbruksakademien utsedd frielev, äfvensom att efter derom åtgångna requisitioner, statsagronomen A. Nathorst besökt egendomar i länet och biträdt med råd och upplysningar i boskaps- och mejeriskötseln.

Hästkulturen tilldrager sig en årligen växande omsorg, beträffande såväl rasförädlingen som fölens uppfödande, hvartill de af statsmedel och anslag från länets landsting och hushållningssällskap bekostade prisbelöningar af hästar förnämligast bidragit. Vid de besigtningförrättningar, som under hvarje af periodens år hållits å fyra ställen i länet, hafva af vederhörande nämnd belöningar utdelats år 1876 för 6 hingstar, 20 ston och 26 unghästar med 2,229⁸⁰ kronor, år 1877 för 6 hingstar, 30 ston och 41 unghästar med 3,002⁸⁰ kronor, år 1878 för 8 hingstar, 17 ston och 45 unghästar med 2,044⁴⁰ kronor, år 1879 för 2

Mejerihandtering. Hästafvel m. m. Trädgårdsskötsel.

hingstar, 24 ston och 62 unghästar med 2,098⁶⁰ kronor, och år 1880 för 4 hingstar, 31 ston och 45 unghästar med 2,256 kronor, utgörande sålunda sammanräknade antalet af under femårsperioden prisbelönade djur: 26 hingstar, 122 ston och 219 unghästar, samt summan af belöningarnes penningvärde 11,631 kronor 60 öre.

För åstadkommande af en *förbättrad hästafvel* hafva årligen 6 till 8 hingstar från Strömsholms hingstdepot varit under vår- och sommarmånaderna för användande utställda å fyra skilda orter inom länet, äfvensom tre stambeskällare af norsk ras, tillhöriga Jönåkers, Rönö och Hölebo hingstföreningar, tillhandahållits för betäckning. Och lära dessutom vid flere egendomar hingstar varit för allmänheten att tillgå, ehuru i otillräcklig mängd, enär från flere håll klagan försports öfver brist på till afvel dugliga hingstar.

Såsom till hästkulturens område hörande, anser Konungens Befallningshafvande sig böra omnämna den uppmärksamhet, som begynt egnas frågan om förbättring i hästens vård och ans, och de åtgärder, som derutinnan vidtagits. Jemte det länets hushållningssällskap med ett årligt anslag å 200—300 kronor understödt den vid Klämestorp i närheten af Jönköping inrättade s. k. allmänna Nordiska hästkötarekolan, der undervisning i stalltjänst, hästskötsel, körning och ridning meddelas, hafva årligen på hushållningssällskapets bekostnad dels två elever från detta län fått i samma anstalt genomgå hvar sin lärokurs, dels ock två andra åtnjutit undervisning i hofbeslagskonsten vid Veterinärinstitutet i Stockholm; hvarjemte en mindre hofbeslagsskola för 5—6 elever varit under inseende af legitimerad veterinär anordnad i Nyköping.

Färskötseln tillgodoses omsorgsfullt af en stor del utaf länets större jordbrukare, som årligen betjenat sig af schäferidirektören Th. Hoffman Bangs råd och anvisningar. Men hos allmogen förspörjes ej någon gryende håg för fårafvelns upphjelpande, hvilket nog samt ådagaläggas af den betydliga minskning i fårens antal, som under perioden egt rum.

Den år 1874 anordnade ullmarknaden vid Katrineholm har väl årligen återkommit, men icke lyckats att vinna åsyftad betydelse för afsättning af inom länet producerad ull.

Svinafveln, hvilken allmänneligen bedrivs endast till husbehof, har ej heller gjort några framsteg. Inom länet förbrukas större kvantiteter amerikanskt fläsk än som motsvaras af länets fläskförsäljning till orter utom detsamma.

Af *binäringar* till landtbruket må här såsom de hufvudsakligaste anföras trädgårdsskötsel, fiske, biskötsel och husslöjd.

Trädgårdsskötseln, som å de större jordpossessionerna omsorgsfullt vårdas, har äfven på åtskilliga trakter begynt vinna erkännande af allmogen, hvilket i väsentlig mon får tillskrifvas den undervisning i trädgårdskulturen, som i folkskolan bibringas och sedermera göres i många hem fruktbarande. Folkskoleträdgårdarnes antal har under perioden vuxit från 85 till 111, och från en mängd kommuner vitsordas det nit och intresse, hvarmed skolungdomen deltager i deras anläggande och skötsel. Denna företeelse i förening med angelägenheten att verksamt understödja den uppspirande hågen för blomster- och frukträdsodling föranledde äfven hushållningssällskapet att år 1880 ånyo anställa en länsträdgårdsmästare med hufvudsaklig uppgift för denne att på requisitioner tillhandagå med uppgörande och granskning af planer för anläggning af folkskoleträdgårdar äfvensom för öfrigt

bitrada enskilda i trädgårdsskötseln. Redan under första året har dennes verksamhet tagits i anspråk på ett sätt, som ingifver goda förhoppningar om hortikulturens snara lyftning från dess nuvarande otillfredsställande ståndpunkt.

För *fiskerinäringens* höjande ur dess mångåriga förfall hafva under perioden vidtagits betydelsefulla åtgärder, hvilka synas komma att krönas med snabb och löftrik framgång. Sedan nemligen länets landsting och hushållningssällskap år 1878 anvisat årligen för sådant ändamål till Konungens Befallningshafvandes disposition, det förra 2,000 och det senare 1,000 kronor, utsågs i öfverensstämmelse med särskilde komiterades derom afgifna förslag en *fiskeriinstruktör* för länet och inrättades tillika en *fiskeriskola* vid egendomen Skeppsta, hvarest från och med den 1 november nyssberörda år instruktören meddelat undervisning åt 22 elever, hvilka efter genomgångna lärokurser och vitsordade insigter i fiskeriskötseln och fiskodling blifvit anställda såsom fiskare vid åtskilliga egendomar i länet. Fiskeriskolans styrelse och tillsynen öfver instruktörens verksamhet handhafves af en utaf landstinget och hushållningssällskapet vald förvaltningsnämnd af 3 personer, och reglemente för skolan jemte instruktion för fiskeritjenstemannen är af Konungens Befallningshafvande utfärdad. Allt ifrån tillträdet af sin befattning har fiskeriinstruktören förutom undervisningen i fiskeriskolan varit sysselsatt med årliga resor i länets skärgårdar och utefter dess öfriga vattendrag för anvisningar och tillsyn, rörande ett förbättrade och lagligt fiske, hvarjemte kläckningsanstalter för lax och sik anordnats, utplantering af asprom och ålyngel verkstälts i åtskilliga insjöar, skärgårdsbefolkningen inöfvats i den vid Gotlands kuster med fördel använda, men i Södermanland förut okända metoden att fånga strömming med drifgarn, samt förbättrade redskap för ålfångst i Saltsjön anskaffats och såsom modeller utdelats i skärgården. Den beredvillighet, hvarmed allmänheten ställt sig instruktörens anvisningar och föreskrifter till efterrättelse, vittna tydligt om ett nyvakadt intresse för fiskeriskötselns ändamålsenliga förbättring; och fullföljes den beträdda vägen, torde denna näring inom kort kunna omdanas till en rik inkomstkälla och sålunda vinna den betydelse, som länets läge och naturbeskaffenhet åt densamma anvisat.

De under åren 1870 och 1875 fastställda *ordningsstadganden för fiskets bedrivande* i Saltsjön och de till länet hörande insjöar och strömmar med undantag af Hjelmaren hafva efter vederbörande fiskerättseares och fiskerintendentens hörande blifvit af Konungens Befallningshafvande delvis ändrade i hufvudsakligt syfte dels att förebygga den förödande notdragningen under fiskens lektider, dels att skydda det hardt nära ödelagda kräftfisket genom inskränkning af den lofifna fångsttiden. För att jemte fiskeriinstruktören öfvervaka efterlevnaden af fiskeriförfattningarne äro uppå kommunalstämmornas förslag tillsatte 279 tillsyningsmän, hvilka dock endast undantagsvis utvecklade något nit vid utförfandet af detta sitt uppdrag.

Jemväl för *biskötselns* främjande hafva förberedande anstalter vidtagits, i ändamål att fylla det för handen varande behofvet af en på lämpligt sätt ordnad undervisning i denna näringsgren. På tillskyndelse af föreningen för biskötselns befrämjande i Stockholms län beslöt Södermanlands läns hushållningssällskap den 1 december 1880 att i förening med andra hushållningssällskap bekosta organisation och underhåll i 3 år af en biskötarskola

vid Bie i Floda socken här i länet. Denna läroanstalts verksamhet infaller dock först under nästa femårsperiod.

Åt den under senare tider mycket förbisedda *hemslöjdens* utveckling har egnats allvarlig uppmärksamhet. De i förra femårsberättelsen omnämnda *slöjdskolorna* vid Claestorp och i Malmköping hafva fortgått med årliga understöd, den förra af 500 kronor från hushållningssällskapet och den senare af 550 kronor gemensamt från landstinget och hushållningssällskapet. Om arbetet i Claestorps slöjdskola saknar Konungens Befallningshafvande hvarje upplysning; men i afseende på slöjdskolan i Malmköping, som är stäld i samband med dervarande högre folkskola och under inseende af dennes lärare och styrelse, är uppgifvet, att slöjdskolan under hvarje arbetsår, räknadt från och med den 1 oktober till den 1 maj, varit besökt af i medeltal 25 lärjungar mellan 12 och 17 år, åt hvilka bibragts kännedom och händighet i träsnideri, snickring och svarfning af uteslutande sådana artiklar, som äro till nytta i hemmet och utan större konstfärdighet kunna åstadkommas. Hvad i öfrigt beträffar slöjd- undervisningens ståndpunkt i förbindelse med folkskolan och den uppfattning, rörande denna angelägenhets vikt, som hos skolråden inom länets församlingar gifvit sig tillkänna, anmärkes, att under periodens sista år förefunnos för manlig slöjd 19 samt för vanliga qvinnoslöjder 23 med folkskolor förenade slöjdskolor; att med undantag af 2—3 landskommuner samt städerna Nyköping och Strengnäs, hvarest särskilda slöjdlärare finnas anställda, undervisningen i dessa läroanstalter bestrides af vederbörande lärare och lärarinnor i folkskolan; äfvensom att årskostnaderna för hvarje dylik slöjdskola mycket vexlat nemligen från 700 kronor i Nyköping och 500 kronor i Strengnäs stad till 225—100 kronor i landskommunerna, hvarvid dock bör tilläggas, att förutom nyssnämnda städer, de flesta öfriga kommunernas utgifter för slöjd- undervisningen under periodens två sista år blifvit genom statens. landstingets och hushållningssällskapets samverkande understöd antingen till fullo godtgjorda eller nedbragta till en obetydlighet.

Länets hushållningssällskap, för hvars verksamhet dess åliggande, i tryck offentliggjorda berättelser närmare redogöra, har jemte sina åtta underafdelningar, benämnda hushållningssällskapen, under den sistgångna perioden nitiskt och gagnande arbetat för sin uppgift att med sina tillgångar värna om landtushållningens utveckling i alla dess grenar. Beloppen af de utaf detsamma disponerade inkomster och dermed bestridda utgifter äro intagna i tabell Litt. F.

Beträffande de i denna tabell sammanfattade inkomst- och utgiftstitlar, meddelas:

att i kolumnen 3 ingå statsbidrag å 17,700 kronor till skogsvaktarskolan å Skogshall och å 2,800 kronor till kreatursutställningarne vid Katrinholm; samt att bland utgifterna förekomma i kolumnen 6: 5,500 kronor för insamlande af jordbruksstatistiska uppgifter, 630·17 kronor till ersättning åt landtbruksingenjörer för deras förrättningar hos mindre jordbrukare, 3,700 kronor för verkställda, på de afslutade geologiska arbetena grundade teknisk-ekonomiska undersökningar af de länets jord- och bergarter, med undantag af malmer, som för landtbrukets binärningar eller industrien kunna med fördel användas; 1,250 kronor till en agriskulturkemisk station; i kolumnen 7: 30,200 kronor till nyssomförmälda skogsvaktarskola, och 1,200 kronor till skogsodling; i kolumnen 10: 3,400 kronor till nämnda utställningar vid Katrinholm, 4,400 kronor för länsmejeriskolan och mejeriskötseln, 4,330·45 kronor

jas på enahanda sätt, som här ofvan i afseende å de för statens räkning utarrenderade egendomars skogar finnes omnämndt.

Enligt nyss omförmälda tabell innefatta länets åtta *häradsallmänningar* en areal af 225,413·20 kvadratref, hvaraf belöpa på:

	Revir.	Ren skogs- mark.	Impedi- ment.	Summa.
				Q v a d r a t r e f.
Selebo häradsallmänning	Åkers	7,520·19	2,258·82	9,779·01
Åkers	d:o	23,885·10	5,957·24	29,842·34
Öster-Rekarne	d:o	35,988·70	11,998·23	47,986·93
Rönö	Daga	620·20	248·97	869·17
Daga	d:o			
a) Björnlunda	d:o	7,693·52	2,125·27	9,818·79
b) Dillnäs	d:o	4,034·38	1,323·32	5,357·70
c) Kattnäs	d:o	3,570·00	2,397·90	5,967·90
d) Gryt	d:o	4,084·25	2,217·45	6,301·70
e) Gåsinge	d:o	11,679·20	3,176·95	14,856·15
f) Frustuna	d:o	10,640·00	560·00	11,200·00
Oppunda häradsallmänning.....	Jönåkers	12,523·24	1,657·12	14,180·36
Jönåkers	d:o	40,670·84	18,585·99	59,256·83
Vester-Rekarne	d:o	9,777·70	218·62	9,996·32
Summa	—	172,687·32	52,725·88	225,413·20

Ofvannämnda häradsallmänningar stå under skogsstatens vård och förvaltning med undantag af Daga, som enligt kungl. brevet den 3 augusti 1838 är delad på sistbemälda härads sex socknar men ändock jemlikt kungl. brevet den 6 augusti 1869 att anse såsom häradsallmänning och befinner sig under delegarnes bevakning och skötsel. Allmänningarnes ekonomiska förvaltning ombesörjes af valda allmänningsstyrelser enligt det för hvarje af dessa skogar gällande särskilda reglemente. Den årliga afverkningen bestämmes efter fastställda hushållningsplaner, och återväxten befordras genom sjelfsådd och skogsodling. Virkesafkastningen, hvilken under femårsloppet utgjort, inom Åkers revir 2,356,422 kubikfot, inom Daga revir 41,164 kubikfot och inom Jönåkers revir 1,989,134 kubikfot, förtryttas på offentlig auktion,

och behållningen af försäljningsmedlen efter afdrag af kultur- och bevakningskostnaderna utskiftas på delegarne efter hemmännens oförmedlade mantal. De på sådant sätt bildade allmänningsskassornas storlek vid räkenskapsårets utgång den 30 juni 1880 inhentas af tabell Litt. H.

På de under skogsstatens vård ställda allmänna skogar här i länet äro enligt Kungl. Skogsstyrelsens årsberättelser under omhandlade period utförda *kulturarbeten* af följande beskaffenhet och omfång:

Å r.	Fullständig skogsodling.		Hjelpkultur efter skogsodling.		Hjelpkultur efter sjelfsådd.	
	Plante- ring.	Sådd.	Plante- ring.	Sådd.	Plante- ring.	Sådd.
	Q v a d r a t r e f.					
1876.....	178·95	289·10	9·32	8·75	119·78	19·75
1877.....	153·06	355·69	17·56	—	302·43	18·27
1878.....	107·10	328·16	29·60	—	423·66	36·90
1879.....	158·11	150·60	5·22	—	249·79	70·00
1880.....	340·00	155·90	109·80	—	567·65	47·00
Summa	937·22	1,279·45	171·50	8·75	1,663·31	191·92
Deraf inom Åkers revir.....	385·31	411·69	37·14	—	1,190·53	63·75
Deraf inom Jön- åkers revir.....	548·90	785·60	80·16	8·75	194·40	27·27
Deraf inom Daga revir.....	3·01	82·16	54·20	—	278·38	100·90
Summa	937·22	1,279·45	171·50	8·75	1,663·31	191·92

Och till ytterligare belysning af hithörande kulturarbetens årligen tilltagande omfattning anmärkes att, medan år 1876 de allmänna skogarne anlagda plantskolor utgjorde 69, omfattande en areal af 17·77 kvadratref, plantskolornas mängd år 1880 ökats till 257 på en areal af 61·44 kvadratref, hvarifrån, med bibehållande af rik tillgång på plantor för skogarnes egna behof, afyttrades under samma år 258,000 plantor.

Beträffande *statens till bergshandteringsens understöd anslagna* Åkers styckebruks rekognitionsskogar och Tunabergs kopparverks allmänning, kan Konungens Befallningshafvande icke afgifva vidare

Tab. Lit. G.

Sammandrag öfver de allmänna skogarnes areal år 1880 inom Södermanlands län.

Revir.	Kronoparker.						Kungsgårdars m. fl. för statsverket utarrenderade eller af kronan disponerade skogar samt af tjänsteinnehafvare ännu disponerade militieboställens skogar.						Civila boställens skogar, samtliga under boställsinnehafvarens vård och förvaltning.						Ecklesiastika boställens skogar						Skogar till allmänna iurättningar.						Häradsallmänningar					
	Ytvidd.		Ytvidd.		Ytvidd.		Ytvidd.		Ytvidd.		Ytvidd.		Ytvidd.		Ytvidd.		Ytvidd.		Ytvidd.		Ytvidd.		Ytvidd.		Ytvidd.		Ytvidd.		Ytvidd.		Ytvidd.					
	Antal.	Qv.-ref.	Qv.-St.	Antal.	Qv.-ref.	Qv.-St.	Antal.	Qv.-ref.	Qv.-St.	Antal.	Qv.-ref.	Qv.-St.	Antal.	Qv.-ref.	Qv.-St.	Antal.	Qv.-ref.	Qv.-St.	Antal.	Qv.-ref.	Qv.-St.	Antal.	Qv.-ref.	Qv.-St.	Antal.	Qv.-ref.	Qv.-St.	Antal.	Qv.-ref.	Qv.-St.						
Åkers	3	8,441	86	47	40,817	78	14	6,909	57	38	21,512	50	4	918	23	42	22,430	73	6	1,463	67	3	87,608	28	—	—	3	87,608	28							
Daga	2	19,012	91	52	22,989	68	8	3,892	43	28	18,082	20	1	84	—	29	18,166	20	—	—	1	869	17	6	53,502	24	7	54,371	41							
Jönåkers	1	980	71	68	39,844	80	14	7,286	60	44	30,781	71	—	—	—	44	30,781	71	—	—	3	83,433	51	—	—	3	83,433	51								
Summa	6	28,435	48	167	103,652	26	36	18,088	60	110	70,376	41	5	1,002	23	115	71,378	64	6	1,463	67	7	171,910	96	6	53,502	24	13	225,413	20						

redogörelse, än att under periodens tre sista år 1,170,890 kub.-f. virke blifvit ä den förstnämnda skogen afverkade, äfvensom att förberedande åtgärder vidtagits för den senare allmänningens skattläggning.

Om *ek- och mulbärsplanteringar* återopas de uti nästförtvägna femårsberättelse afgifna upplysningar.

Hushållningen å *de enskilda skogarna* har icke under femårs-skiftet undergått någon anmärkningsvärd förändring. Skogarne å de större landt- och bruksegendomarne skötas i allmänhet med iakttagande af deras framtida bestånd och i enlighet med upprättade hushållningsplaner, hvarföre äfven på många af dessa skogar vidsträckt kulturarbeten blifvit verkställda och skogsprodukterna ändamålsenligt tillvaratagits och användts till höjande af skogens afkastning. Med allmogens skogar förekommer deremot sällan någon ordnad hushållning. Afverkningen derå bedrifves vanligen i mycket vexlande storlek, allt eftersom saluprisen på skogseffekter eller andra ekonomiska förhållanden verka inbjudande eller återhållande i detta afseende. Härvid må väl erkännas, att äfven bland mindre skogsegare intresse för en förbättrad skogsskötsel begynner här och hvar framträda. Sålunda hafva åtskilliga kala marker och ljungeväxta backar i skogfattiga delar af norra Södermanland blifvit skogsodlade och plantskolor derstädes uppbrutna och besädda för vidare kultivering; hvarjemte, sedan hushållningssällskapet beviljat årliga anslag till främjande af ett rationellt skogsbehandlingssätt och i sammanhang dermed beslutit att hos dertill villiga jordegare låta på hushållningssällskapets bekostnad verkställa sådd och plantering af skog samt anläggning af plantskolor, mot förbindelse af jordegaren att lemna nödigt biträde vid arbetenas utförande, freda skogsodlingarne samt omhägna och rensa plantskolorna, åtskilliga folkskolestyrelser och mindre landtbrukare under år 1880 begagnat sig af de erbjudna förmånerna och än flere anmält sig att under följande år komma deraf i åtnjutande. Men å andra sidan har ock flerstädes inträffat, att mindre skogs-

egare, förledda af den hägrande, snart åtkomliga penningevinsten, afyttrat större eller mindre skogstrakter med mångårig afverkningsrätt utan förbehåll om återkultivering och derigenom vällat skogsförödelse.

I fråga om *skogskultur på enskilda egor* saknar Konungens Befallningshafvande andra statistiska sifferuppgifter än de som återfinnas i nedanstående tabell Litt I. Men till den deri upptagna slutsumman bör läggas arealen af de enskilda jordegares skogsområden, som utgjort föremål för andra skogstjenstemäns kulturbehandling; och denna areal är säkerligen större än den förra.

Skogsbrist förekommer väl inom några kommuner invid Mälaren, men skogstillgången i öfriga delar af länet är icke

Tab. Litt. I. Statens skogsingenjörers förrättningar åren 1876—1880.

År.	Antal förrättningsställen.	Antal förrättningsdagar.	Upprättade skogshushållningsplaner.	Handledt eller anordnat skogsodling.	Anordnat spjelsningshyggen.	Anordnat hjälpellningar eller andra till ordnad skogs-hushållning hörande fallningar.	Andra skogsförrättningar.	Summa.
1876.....	15	83	31,167	325	1,478	4,310	8	37,280
1877.....	20	98	28,483	500	354	3,090	9	32,427
1878.....	13	79	14,603	1,046	141'60	675	2	16,465'60
1879.....	14	42	24,792'61	415	245	880	9	26,332'61
1880.....	18	33	9,494	392	116'38	890	12	10,892'38
Summa	80	335	108,539'61	2,678	2,334'98	9,845	40	123,397'59

Tab. Litt. H. Hüradsullmänningskassornas ställning under räkenskapsåret från och med den 1 juli 1879 till och med den 30 juni 1880.

	Behållning från föregående år.	I n k o m s t e r.			A f g å e n d e p o s t e r.				Behållning till nästa år.	
		Af försälda skogseffekter.	Andra inkomster.	Summa.	Aflöning.	Indelnings-, kultur- och byggningskostnader.	Utdelning till delegarne.	Andra afgående poster.		Summa.
K r o n o r.										
Jönäkers allmänningskassa	24,376'36	15,739'16	1,020'08	41,135'55	2,560'00	2,384'45	10,555'94	282'65	15,783'04	25,352'51
Rönö	4,153'59	533'96	148'92	4,836'47	—	141'30	1,632'00	30'40	1,803'70	3,032'77
Oppunda	16,304'44	4,058'96	1,802'42	22,165'82	660'00	1,350'25	8,618'37	1,581'59	12,210'21	9,955'61
Öster-Rekarne	15,915'60	11,385'16	1,504'42	28,805'18	1,539'00	4,143'01	9,194'92	1,913'93	16,790'86	12,014'32
Vester-Rekarne	1,737'37	3,108'04	91'84	4,936'75	395'00	644'86	2,605'52	155'97	3,801'35	1,135'40
Åkers	9,847'25	5,631'26	959'09	16,437'60	1,190'00	2,143'08	3,360'00	806'20	7,499'28	8,938'32
Selebo	3,680'73	2,860'73	1,506'66	8,048'12	500'00	2,181'70	1,806'99	47'47	4,536'16	3,511'96
De af Daga härads särskilda sockenmenigheter bildade allmänningskassor.										
Gåsinge sockens allmänningskassa	1,130'34	1,153'27	1,403'27	3,686'88	247'86	2,485'32	—	272'87	3,006'05	680'83
Dillnäs	274'79	85'20	193'89	553'88	111'24	207'45	—	22'07	340'76	213'12
Kattnäs	188'88	—	100'00	288'88	117'64	25'66	—	19'08	162'38	126'50
Frnstuna	1,592'63	286'20	268'91	2,147'74	302'34	740'80	129'90	287'56	1,460'60	687'14
Björnlunda	504'85	1,268'35	212'29	1,985'49	218'74	328'82	916'00	16'42	1,479'98	505'51
Gryts	1,521'83	221'50	70'50	1,813'83	127'76	159'82	—	36'26	323'34	1,490'49

allenast tillräcklig för hela länets behof utan medgifver äfven försäljning af skogsalster till orter utom länet. Sådan utförelse har jemväl egt rum uti icke obetydlig skala från länets mellersta och sydliga trakter, men om den ungefärliga kvantiteten deraf saknar Konungens Befallningshafvande hvarje kännedom. Till utrikes orter hafva under åren 1876—1880 exporterats från Rönö härad, Nyköping och Oxelösunds hamn 716,713 kubikfot trävaror, men af detta virkesbelopp voro 506,210 kubikfot införda från annat län för att från Oxelösund befordras till utlandet.

Försågning af virke har försiggått vid 144 sägar, deraf 88 för vatten- och 56 för ångkraft. För salutillverkning hafva användts 22 vatten- och 13 ångsägar, af hvilka dock flertalet drifvits i mindre omfattning.

Skogseldar eller insekthärjningar å skogarne af någon nämnvärd utsträckning hafva ej förekommit.

Uti *stängselsättet* finnes ingen förändring att omförmäla.

Försäljningspriset på skogseffekter hafva under ifrågavarande period varit lägre än under den nästföregående och kunna anses i medeltal utgjort:

för sågadt virke kubikfot	kr.	0.50	till	0.60.
» bjelkar och sparrar do	»	0.40	»	0.50.
» byggnadstimmer, längdfot	»	0.15	»	0.20.
» björkved, 100 kubikfot fast mått	»	12	»	15
» alved	»	11	»	12
» barrved	»	9	»	10

Af *skogbrukets binärningar* förekommer tjärubräddning och kolning inom Jönåkers, Oppunda, Åkers och Daga härad, dock endast till husbehof förutom i Oppunda härad.

Trämassa för pappersfabrikation beredes vid Vermbol i Östra Vingåkers socken, Spånga i Vestra Vingåkers socken och Gustafsfors i Floda socken; och uppgick tillverkningen vid förstnämnda två fabriker under perioden till 84,642 centner, motsvarande ett penningvärde af 980,018 kronor, samt vid Gustafsfors fabrik, hvilken först år 1879 kom i gång, till 3,900 centner under år 1880 med ett värde af 64,620 kronor. Huruvida denna fabrikation må anses gagnelig, torde kunna sättas ifråga, då, enligt gjorda iakttagelser, sagde fabriker lära för sin tillverkning och sitt bränslebehof taga i anspråk nästan lika stor virkesmängd som den, hvilken försågas till afsalu, samt skogarne i närheten af fabrikerne äro föremål för en alltmera vidsträckt utuggning särdeles af yngre träd.

Tillverkningen af brännorf har under perioden gjort beaktansvärda framsteg. Vid Åkers styckebruk har torfberedning, uteslutande för egendomens behof, fortgått och uppgick till 33,745 tunnor rörtorf och 1,800 tunnor tramptorf. Sedan hushållningssällskapet den 28 januari 1876 anslagit 20,000 kronor såsom lånebidrag till anläggande af torfberedningsanstalter för afsalu af tillverkningen, hafva, med ålitande af detta anslag, tre dylika anstalter uppstått här i länet och under åren 1879 och 1880 tillverkat 24,500 tunnor rörtorf och 5,400 tunnor tramptorf, svarande ungefär mot 1,660 famnar ved om 100 kubikfot fast mått. Ehuru rörtorfven, som i anseende till sin mindre askhalt företrädesvis lämpar sig för försäljning, hållits å tillverkningsställena till salu för vida ringare pris än ved med motsvarigt bränselvärde, har dock endast en ringa del af rörtorfven kunnat afsättas utan dertill förbrukats af tillverkarne. Stor är visserligen ej heller förhoppningen att detta brännmateriel skall under närmaste framtiden erhålla någon allmänare användning, helst

denna industri, såsom jemförelsevis ung här i länet och af allmänheten opröfvad, har att kämpa med den obenägenhet för förändringar i det bestående, som karakteriserar detta läns befolkning. Många tecken tyda dock derpå, att detta bränsle skall i sinom tid komma till heder åtminstone i städerna, i mon som veden stiger i värde och allmänheten varder förtrogen med brännorfvens goda egenskaper såsom värmeämne.

Skogvaktarenskolan vid Skogshall har oafbrutet fortsatt sin verksamhet att dana skickliga skogvaktare och främja skogshushållningen genom tillhandahållande af trädplantor, buskväxter och skogsfrö, för hvilket ändamål skolan under femårsperioden åtnjutit understöd af staten med 17,700 kronor och af hushållningssällskapet med 12,500 kronor. Undervisningen, hvilken bestrides af skolans föreståndare med biträde af en skogsrättare, omfattar läse- och skriföfningar, aritmetik, geometri, skogsbotanik, zoologiens och skogsskötselns grunder samt praktiska öfningar i skogsarbete, mätning, kartritning, kolning, målskjutning och jagt. Lärjungarnes antal utgjorde:

År.	Icke betalande.	Betalande.	Utexaminerade.	Afgångna utan examen.
1876.....	9	4	13	—
1877.....	10	3	13	—
1878.....	9	3	10	2
1879.....	9	4	13	—
1880.....	8	4	12	—
	Summa 45	18	61	2

Det förtroende från allmänhetens sida, som alltifrån skolans uppkomst kommit densamma till del, har visat sig oförminskadt. Derom vittnar det år efter år växande tilloppet af sökande till elevplatser äfvensom det förhållandet, att de från skolan utgångna lärjungarne vunnit med få undantag anställning i skogsskötsel. Från den med skogvaktarenskolan förenade plantskola, numera utvidgad till en storlek af 11.6 kvadratref, äro under perioden försålda plantor och skogsfrö för 4,030 kronor 43 öre.

Vid 1880 års slut tjänstgjorde i länet en *öfverjägmästare* i förenad egenskap af skogsinspektör och revirförvaltare, två *jägmästare*, sju extra jägmästare, af hvilka en är föreståndare för skogvaktarenskolan, fyra ordinarie och två extra kronojägare, tjugusex skogvaktare och fyra uppsyningsmän.

D) Jagt och djurfångst. Jagten efter inom detta län förekommande rofdjur har under femårsperioden bedrifvits med mera eftertryck än tillföre, antagligen på grund af ökad tillgång på dylika djur. Landstingets till skottpremier anvisade anslag har dertill mera än förut anlitats, särdeles efter det landstinget år 1879 beslöt lemna premie af tio öre för hvarje dödad kråka. Beloppen af dessa belöningar uppgingo: år 1876 för 550 räfvar och 492 roffåglar till 966 kronor; år 1877 för 472 räfvar och 397 roffåglar till 700 kronor; år 1878 för 547 räfvar och 625 roffåglar till 1,077 kronor; år 1879 för 811 räfvar och 1,076 roffåglar till 1,660 kronor; och år 1880 för 992 räfvar, 437 roffåglar och 3,044 kråkor till 1,794.40 kronor, eller för hela perioden till 6,197.40 kronor. Räfvars dödande med strykniur har allt mera kommit i bruk. Tillstånd till användande af sådant förgörelsemedel meddelades år 1876 åt 7, år 1877 åt 14, år 1878 åt 12, år 1879 åt 32 och år 1880 åt 40 personer.

Jagten efter matnyttigt villebråd bedrifves i allmänhet med mycken omsigt på de större egendomarne, der skogvaktare finnas anställda och denna idrott öfvas af personer, som nitälska för

jagtvården. Tillgången på elg synes vara oförminskad till följd af jagtlagarnes här i länet noggrant iakttagna föreskrifter rörande detta djur. Klagan för-pörjes dock deröfver att vid jagt efter elg å lofgifven tid kor och kalvar icke skonas. På hare och skogsfågel förefinnes temligen god tillgång. Rapphöns, som under 1875 års stränga vinter gingo nästan helt och hållet för-lorade, hafva ånyo, ehuru sparsamt, uppträdt under periodens sista år, hvartill verkställd inplantering af denna fågelart å många egendomar verksamt bidragit. Sjöfågel af allehanda slag före-kommer i riklig mängd uti länets skärgårdar och jagas ifrigt af befolkningen, som jemväl uppsparar och tillgodogör sig deras ägg.

Af de i senaste femårsberättelsen omnämnda tre *jagtför-eningar* kvarstå tvenne, med namn den ena af Norra Södermanlands jägareförening och den andra af Svenska jägareför-bundet inom Jönåkers och Rönö härad. Dessa synas dock före-trädesvis tagit till mål att verka för skjutskicklighetens höjande medelst täflingar med premier.

Den i Strengnäs under förra perioden bildade *förening till skyddande af småfåglar* och åvägabringande af en mild behand-ling af husdjuren är fortfarande i verksamhet, men saknar Ko-nungens Befallningshafvande kännedom om hvad densamma i det föresatta syftet förmått uträtta.

För *antalet husdjur, som dödats af rofdjur*, kan ej någon tillförlitlig redogörelse lemnas. Någon kännbar skadegörelse har likväl icke sålunda timat.

E) Bergshandtering samt fabriker, manufaktur och handverk.

För *bergsrörelsens* omfattning under ifrågavarande fem år redo-visas enligt bergmästarembetets hit aflemnade uppgifter sålunda:

Malmuppfordringen.

År.	Under hvilostånd varande.		Arbetade grufvor.	Uppfordrad malm.
	Grufve-utmål.	Grufvor som sakna utmål.		
1876	32	2	20	352,647
1877	58	6	33	315,234
1878	25	4	25	396,630
1879	34	6	17	380,974
1880	31	5	21	385,499
Summa	—	—	—	1,830,984
I medeltal årligen	—	—	—	366,196 ⁸⁰

Tackjernstillverkningen.

År.	Antal masugnar		Tillverkningsbelopp.		
	obegag-nade.	begag-nade.	Tackjern.	Gjutgods omedelbart ur masugnen.	Summa.
1876	9	5	141,625 ⁴³	5,629 ⁷⁷	147,255 ²⁰
1877	8	6	91,512 ⁷⁶	1,680 ⁹⁸	93,193 ⁷⁴
1878	9	5	111,376 ⁵⁵	2,939 ⁶⁷	114,316 ²²
1879	9	5	98,367 ³²	319 ⁰⁵	98,686 ³⁷
1880	9	5	109,333 ⁷⁵	158 ²¹	109,491 ⁹⁶
Summa	—	—	552,215 ⁸¹	10,727 ⁶⁸	562,943 ⁴⁹
I medeltal årligen	—	—	110,443 ¹⁶	2,145 ⁵⁴	112,588 ⁷⁰

Gjutgodstillverkningen.

År.	Antal gjuterier		Tillverknings-belopp.
	obegag-nade.	begag-nade.	
1876	—	5	45,394 ⁴⁷
1877	—	5	55,655 ³⁰
1878	—	5	41,309 ⁹⁷
1879	—	5	32,295 ⁹³
1880	—	5	35,977 ¹¹
Summa	—	—	210,632 ⁷⁸
I medeltal årligen	—	—	42,126 ⁵⁵

Tillverkningen af stång- och ämnesjern.

År.	Verkstäder.				Tillverknings-belopp.
	Obegagnade		Begagnade		
	verk.	härdar.	verk.	härdar.	Centner.
1876	6	6	7	11	33,473 ⁸⁴
1877	6	7	7	10	39,386 ¹⁰
1878	6	7	7	10	25,403 ⁴¹
1879	6	6	7	11	30,726 ⁴¹
1880	6	7	7	9	28,832 ⁴¹
Summa	—	—	—	—	157,822 ¹⁷
I medeltal årligen	—	—	—	—	31,564 ⁴³

Jernmanufakturstillverkning.

År.	Antal be-gagnade verk.	Tillverkningsbelopp.				Summa.
		Plåt.	Spik.	Redskaps-smide.	Diverse manufak-turer.	
1876	8	10,000	6,486 ⁷⁶	2,388 ²⁴	480 ⁸⁴	19,355 ⁸⁴
1877	8	11,667	7,106 ⁸⁸	1,743 ³⁸	1,427 ⁶⁵	21,944 ⁹¹
1878	7	10,400	5,236 ³⁹	1,443 ⁵⁷	614 ⁰⁶	17,694 ⁰²
1879	7	9,747 ⁵⁰	3,604 ³³	1,409 ⁴⁰	678 ⁵⁹	15,439 ⁸²
1880	7	12,190 ⁸²	4,372 ¹¹	973 ⁵⁷	846 ⁸¹	18,383 ³¹
Summa	—	54,005 ³²	26,806 ⁴⁷	7,958 ¹⁶	4,047 ⁹⁵	92,817 ⁹⁰
I medeltal årligen	—	10,801 ⁰⁶	5,361 ³⁰	1,591 ⁶³	809 ⁵⁹	18,563 ⁵⁸

Malmuppfordringen ur Tunabergs koppargrufvor.

	1876.	1877.	1878.	1879.	1880.	Summa.
		C e n t n e r.				
Uppfordrad malm	4,748	8,320	7,360	13,428	9,232	43,088
I medeltal årligen	—	—	—	—	—	8,617 ⁶⁰

Koppartillverkningen vid Tunabergs kopparverk.

	1876.	1877.	1878.	1879.	1880.	Summa.
		C e n t n e r.				
Tillverkad gar-koppar	—	75 ³⁵	55 ¹²	—	—	130 ⁴⁷
I medeltal årligen	—	—	—	—	—	26 ⁰⁹

mängden, och anledningen dertill återfinnes i tryckta konjunkturen och deraf beroende låga försäljningspris på denna näringsgrens flesta alster. Emellertid finnas dock åtskilliga *bergverk* inom länet, der verksamheten ingalunda är obetydlig. Sålunda har grufvetrytningen uppgått inom Skyllinge socken till 1,210,688 ctr, i Svärta socken till 216,204 ctr, i Floda socken till 126,993 ctr och i Gåsinge socken till 111,910 ctr, hvartill komma 75,219 ctr i Tunabergs socken, 46,190 ctr i Åkers socken och 43,780 ctr i Dunkers socken. Af tillverkningarna vid länets fem gjuterier belöper på Näfveqvarn, som numera af dylika verk är det tredje i riket, 114,186⁶⁶ ctr, på Hellefors 47,185⁴² ctr, på Åkers 23,776 ctr och på Stafsjö 16,765²⁹ ctr. Vid Nyby i Torshälla socken äro cirka 50,000 ctr utvalsade till plåt. Och hvad vidare beträffar de mekaniska verkstäderna, har tillverkningsvärdet vid tvenne i Eskilstuna uppgått under perioden till 2,139,278 kronor, motsvarande 427,855⁶⁰ kronor i årligt medeltal, och vid sju på landet till 3,285,979 kronor eller i medeltal för året 657,195⁸⁰ kronor.

Af öfriga mineralalster brytes *marmor* vid Claestorp i Östra Vingåkers socken, hvarest under perioden tillverkats arbeten för ett tillverkningsvärde af 35,000 kronor eller i årligt medeltal 7,000 kronor, samt *kalksten* på åtskilliga ställen, deribland Oaxens betydliga kalkstensbrott på Mörkön, om hvars tillverkningsbelopp Konungens Befallningshafvande saknar kännedom.

Den *egentliga fabriksindustrien*, för hvars ställning under nu afhandlade tidskifte ofvanstående tabell Litt. K lemna anvisning, har förblifvit på ungefär enahanda ståndpunkt som under åren 1871—1875. Af mera betydande inrättningar på detta område må nämnas: Periodens bomullsspinneri å staden Nyköpings mark, med en arbetspersonal af vid pass trettio män och sjuttiofem kvinnor, samt en årlig tillverkning af 598,790 skålp. bomullsgarn för ett uppgifvet värde af 433,556 kronor; Hargs bomullsspinneri och bomullsväfnadsfabrik med omkring 190 arbetare samt årlig produktion i medeltal af 563,621 skålp. garn för ett värde af 371,983 kronor och omkring 400,000 skålp. väfnader, värderade till 151,674 kronor; Fors' ullgarnsspinneri i Nyköping med 55 arbetare, deraf 42 män och 13 kvinnor, samt en årlig medeltillverkning af 115,725 skålp. ullgarn jemte åtskilliga kläden för ett sammanlagdt värde af 211,008 kronor; ullgarnsspinneri i Vestra Vingåkers socken med årlig tillverkning af 82,000 skålp., värderade till 73,000 kronor; ett bryggeri i Eskilstuna med en årstillverkning för 85,324 kronor; Forssa pappersfabrik med årligt produktionsvärde af 23,500 kronor; de

tre fabriker för tillverkning af pappersmassa, hvarför förut i denna berättelse redogjorts; en mekanisk snickerifabrik med tillverkningsvärde år 1880 af 80,000 kronor; äfvensom slutligen 52 jern- och stålfabriker i länet, deraf 47 i Eskilstuna, och vid hvilka fabriker den årliga tillverkningssumman skattats till 427,855 kronor i Eskilstuna och 657,195 kronor i öfriga delar af länet eller tillsammans för året 1,085,050 kronor, motsvarande ungefär $\frac{5}{6}$ af samtliga jern- och stålfabrikers i riket årliga produktionsbelopp.

Vid 1880 års utgång funnos inom länet 157 *mjölqvarnar*, deraf 20 drifvas med ånga, 114 med vatten och 23 äro väderqvarnar, hvarjemte å en mängd egendomar, som till sitt förfogande ega ångkraft för sädens tröskning, densamma användes för drifvande af små qvarnverk till förmalning af säd åt husdjuren.

Någon säker uppgift om *tegelbrukens* antal kan Konungens Befallningshafvande ej meddela, men lära de uppgå till inemot 60.

För *brännvinstillverkningen*, som understigit förra femårsperiodens med 243,410 kannor, redogöres på följande sätt:

År.	Antal brännreter.	Tillverkningsbelopp i kannor.	Tillverkningsafgift, kronor.	Nederlagsafgift, kronor.	Summa afgift, kronor.
1876.....	6	359,180	287,344	680	288,024
1877.....	5	308,457 ⁶	246,766 ⁰⁸	1,460	248,226 ⁰⁸
1878.....	5	273,005 ⁷	218,404 ⁵⁶	860	219,264 ⁵⁶
1879.....	4	180,244 ⁵	150,430 ²⁴	370	150,800 ²⁴
1880.....	5	208,933 ²	208,933 ²⁰	840	209,773 ²⁰
Summa	—	1,329,821	1,111,878 ⁰⁸	4,210	1,116,088 ⁰⁸

Till upplysning om antalet personer, som under perioden egnat sig åt *handverk* i länet, återopas nedanstående tabell Litt. L, hvilken, jemförd med de i senaste femårsberättelsen intagna uppgifter i detta ämne, gifver vid handen att handverksrörelsens idkare i länets städer minskats med 316 men å landsbygden ökats med 322 personer, samt att den för samma rörelse påförda bevilning nedgått i städerna med 234⁷⁵ kronor men höjt sig å landet med 304⁴¹ kronor. För såvidt berörda förhållande icke visar sig vara af tillfällig natur, vill det synas, såsom skulle handtverkerierna begynna finna större trefnad utanför än uti städerna.

Tab. Litt. L.

Handtverksidkare samt deras arbetare och bevilning.

	1876.		1877.		1878.		1879.		1880.		Handtverkarens bevilning för rörelsen.														
	Handtverkare		Arbetare		Handtverkare		Arbetare		Handtverkare		Arbetare		1876.	1877.	1878.	1879.	1880.								
	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.													
I städerna.....	328	18	699	16	331	22	692	14	330	16	616	17	324	24	520	13	327	24	528	15	1,954	2,217 ⁵⁰	2,099 ⁵⁰	1,742 ²²	1,599 ⁵⁰
I Malmköping.....	23	1	11	—	5	1	8	—	9	—	9	—	8	—	13	2	7	—	13	—	39 ⁵⁰	24	24 ⁵⁰	20	20
På landet.....	638	1	375	1	591	—	388	5	625	—	435	5	620	—	419	7	841	2	452	9	278 ⁵⁰	264 ⁵⁰	438	411 ⁵⁰	536 ⁴¹
Summa	989	20	1,085	17	927	23	1,088	19	964	16	1,060	22	952	24	952	22	1,175	26	993	24	2,272	2,506	2,562	2,173 ⁷²	2,155 ⁹¹

De svårigheter, hvarmed under senare tider handtverksnärningen haft inom stadssamhällena att kämpa, gör det äfven antagligt att densamma söker skapa sig ett mera lönande verk-

samhetsfält på landsbygden, der lefnadskostnaderna vanligen ställa sig billigare och konkurrensen är mindre.

4. Kommunikationsanstalter och varubyten.

A) Landtkommunikationer. Då i fråga om de viktigaste och mest anlitade af dessa samfärdsmedel, nemligen *jernvägarne*, trafikrörelsen derå utgör en ingalunda otillförlitlig mätare på näringslivets vexlande tillstånd under olika år, har Konungens Befallningshafvande från Kungl. Jernvägstrafikstyrelsens årsberättelser lånat de i nedanstående tabell Litt. M intagna uppgifter rörande trafiken å statens jernvägslinier inom detta län, såsom i sin mån bidragande att belysa länets näringsförhållanden under den tidrymd, hvarför här redogöres. Deri förekommande uppgifter, sammanställda med de i senaste femårsberättelsen i detta afseende meddelade, utvisa väl att trafikinkomsterna å de flesta af nyssnämnda bandelar varit i nedgående, hvilket åter synes föreställa minskad affärsverksamhet i länet under förevarande period, men en blick på innehållet i bifogade tabell Litt. N gifver ändock anledning till det antagande, att omsättning å jernväg af länets förnämsta utförel- och införelartiklar icke understigit nästföretgånga femårsperiods, till hvilket resultat det ökade trafikområde, som tillförts statsbanan genom *Oxelösund—Flen—Vestmanlands jernväg*, torde hafva medverkat.

Vidkommande sistomförmälda jernvägsanläggning öppnades densamma i sin helhet för ordnad trafik den 1 januari 1877, sedan vissa delar deraf redan förut upplåtits till allmänt begagnande. De i förening med detta jernvägsföretag utförda storartade hamnarbetena vid den ena ändstationen, Oxelösund, hvilka lära medfört en kostnad å närmare en half million kronor, hunno likväl ej fullbordad förr än år 1879 till följd af inträffadt ras af en del utaf den uppmurade hamnkajen. Jernvägens inkomster hafva utgjort:

	1877.	1878.	1879.	1880.
K r o n o r.				
Af persontrafik	149,749.49	162,349.75	137,014.58	147,966.79
» post och godsstrafik	109,267.92	140,686.92	145,527.11	210,469.68
» diverse inkomster	10,431.72	38,127.45	16,639.40	12,512.67
Summa	269,449.13	341,164.12	299,211.09	370,949.14

De förnämsta varuartiklar, som fraktats å jernvägen, hafva utgjort:

	1877.	1878.	1879.	1880.
C e n t n e r.				
Bomull.....	13,134	8,250	14,372	18,574
Gödningsämnen	10,959	7,490	8,552	12,380
Jern och stål.....	121,582	133,007	143,846	180,294
Kol, sten och trä....	42,790	89,950	34,442	114,794
Malmer.....	49,829	42,162	24,826	69,179
Skogseffekter.....	156,320	282,047	237,931	499,908
Spanmål.....	83,740	136,385	181,951	209,736
Viktualier.....	20,075	33,068	32,122	29,764
Diverse.....	198,838	238,675	228,881	289,117
Summa fraktgods	697,267	971,034	900,923	1,423,746

Ehuru godsstrafiken på ofvannämnda jernväg mera än fördubblats under de första fyra åren af dess verksamhet, motsva-

Tab. Litt. M.

Sammandrag af nedanuppgifna jernvägsstationers inkomster.

Station.	1876.		1877.		1878.		1879.		1880.	
	Af anländ trafik.	Af afsänd trafik.	Af anländ trafik.	Af afsänd trafik.	Af anländ trafik.	Af afsänd trafik.	Af anländ trafik.	Af afsänd trafik.	Af anländ trafik.	Af afsänd trafik.
K r o n o r.										
Gnesta	56,608	68,018	50,286	62,503	49,703	56,588	40,197	52,755	46,641	56,060
Björnlunda	11,663	17,642	11,363	15,290	12,160	14,159	12,412	13,352	13,106	15,302
Stjernhof	11,089	31,694	9,863	29,712	10,346	23,140	9,947	25,120	11,210	31,282
Sparreholm.....	43,253	60,543	28,913	55,275	30,907	55,926	33,765	56,346	28,687	53,440
Flen.....	89,595	84,798	72,633	96,669	68,922	87,492	59,839	84,242	69,427	91,238
Valla.....	37,678	89,551	33,840	69,591	28,994	78,388	25,331	84,319	30,618	89,205
Katrineholm.....	99,505	121,067	84,954	100,796	75,676	89,845	69,635	82,314	64,052	85,484
Strängsjö.....	4,648	20,272	4,609	17,401	4,146	18,944	6,490	25,335	5,134	24,681
Baggetorp.....	—	—	—	—	14	46	4,581	6,949	5,872	8,954
Vingåker.....	64,267	90,496	65,825	90,671	61,782	77,985	57,351	87,012	59,717	88,153
Högsjö.....	7,450	9,431	7,947	11,176	8,018	8,260	7,174	10,022	7,777	13,119

rar dock denna trafik icke de förväntningar, som ställes på densamma. Sagde kommunikationsled har icke ännu lyckats tillvinna sig den uppmärksamhet, som dess fördelaktiga läge och omedelbara anslutning till en utmärkt anordnad, och under nästan hela året isfri hamn vid Östersjön obestridligen förtjenar. Den har ej hittills lyckats att med framgång uppträda i täflan med andra jernvägslinier och med en liflig sjökommunikation å flere till jernvägens trafikområde räknade platser. Men utsigter saknas dock icke till förbättring i trafikförhållandena.

Landsvägarnes, häradsvägarnes och socknevägarnes längd vid 1880 års slut ådagaläggas af **tabellen N:o 2**. Om samtliga dessa vägars beskaffenhet gäller såsom fortfarande tillämpning landshöfdingeembetets omdöme derom i berättelsen för åren 1871—1875.

Under nu behandlade femårsskifte hafva endast följande *vägförbättringar* utförts, nemligen:

omläggning af landsvägen mellan Aspa gästgifveri och Axala by i Björnlunda socken, som för en beräknad kostnad af 17,200 kronor blifvit verkställd med statsbidrag af 11,400 kronor och landstingsunderstöd af 5,700 kronor;

omläggning af landsvägen mellan Aspa gästgifvaregård och Gnesta jernvägsstation, hvilket arbete, beräknadt till en kostnad af 28,562 kronor, utförts med statsbidrag af 19,000 kronor och landstingsbidrag å 9,500 kronor, hvaraf endast en del under ifrågasvarande period utbetalts;

omläggning af vägen mellan staden Trosa och landsvägen förbi Stora Åby gästgifvaregård, till hvilket företag, uppskattadt till en kostnad af 13,983 kronor, statsbidrag erhållits med 7,700 kronor, som först efter periodens slut till fullo utgått;

omläggning af 2,392 fot utaf landsvägen emellan Malmköping och Vadsbro skjutsstation, hvilket företag bekostats af Dunkers, Lilla Malma och Malmköpings kommuner; samt

anläggning af en 1,400 fot lång landsväg till Vrena jernvägsstation, af hvilken vägsträckning Oxelösund—Flen—Vestmanlands jernvägsaktiebolag låtit på sin bekostnad bygga 800 fot och Oppunda vägbyggnadsskyldige häradsbor ålagts att bygga återstoden.

De allmänna vägarne lagning och vägsyners hållande försiggår under höstetiden, såsom den för detta län lämpligaste tidpunkten.

Ny vägdelning inom Åkers härad företogs år 1876 samt avslutades och fastställes år 1878. De väghållningsskyldiges kostnader för samma förrättning, genom hvilken de allmänt underhållna vägarne ökades med 3.9 mil, uppgingo till 3,138.15 kronor.

Vägafgift med 25 öre för hvarje dragare erlægges fortfarande för begagnande af en delvis på enskild bekostnad anlagd väg mellan Hellefors bruk och Hållsta gästgifveri; men i anseende till jernvägsförbindelsen mellan dessa begge ställen varder nämnde väg sällan anlitas.

Öfver antalet befintliga *broar*, som förena allmänna vägar, kan länsstyrelsen icke meddela exakt upplysning. De lära uppgå till 50 å 55. Af dessa hafva under perioden ombygts tre stora broar öfver Hyndevads eller Eskilstuna ström vid Rosenfors, Tunafors och Torshälla på Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolags bekostnad; samt en större bro öfver Nyköpings å vid Harg, en bro öfver Svärta å vid Sjösa, två broar i Daga härad och en i Åkers härad, alla dessa af vederbörande brohållningsskyldige.

Färjeafgifter enligt fastställda taxor uppbäras för öfverfarten af Pålundet mellan fasta landet och Mörkön, af Skansundet emellan samma ö och Grödinge socken i Stockholms län, af Qvicksundet mellan Tumbo socken och Rytterne socken i Vestmanland, af Hjelmarsund mellan Öja och Julita socknar, af sundet mellan Strengnäs och Tosterön, af Björsundet mellan Helgarö och Jäders socknar, af sundet vid Stallarholmen mellan Selaön och Toresunds socken samt vid Agnösund mellan Aspö socken och Uppsala län. Dessutom förefinnes ett enskildt färjeställe vid Värhulta, för hvars begagnande afgift upptages af jordegaren.

Uppgift om mängden af befintliga *grindar* öfver allmänna vägar kan ej heller meddelas. Någon nämnvärd förändring i deras antal har icke timat.

Uti nyssäberopade tabell N:o 2 redogöres äfven för mängden af *skjutsanstalter* vid 1880 års slut äfvensom för antalet utgångna skjutshästar under ifrågasvarande 5 år. Vallersta, Sätra, Löfåkers, Kofvesta och Ålsätters gästgifverier hafva derunder indragits, nya gästgifverier inrättats vid Stigtomta och Baggetorps jernvägsstationer samt skjutsskyldigheten vid Helgestaberga

Tab. Litt. N.

De förnämsta varuarter, som afsändts från eller anländt till statens jernvägsstationer i länet.

Varuarter.	1876.		1877.		1878.		1879.		1880.		Summa.	
	Afsända.	Anlända.	Afsända.	Anlända.	Afsända.	Anlända.	Afsända.	Anlända.	Afsända.	Anlända.	Afsända.	Anlända.
Gödningsämnen..... ctr	1,113	25,558	1,967	18,470	2,384	27,051	1,300	16,116	2,837	23,962	9,601	111,157
Jern och stål..... »	90,762	90,509	65,737	93,375	63,917	68,456	81,581	81,689	81,334	67,499	383,331	401,528
Kol, sten, trä och koks..... »	73,681	17,644	33,791	19,126	56,522	17,931	54,685	12,143	41,943	11,090	260,622	77,934
Malmer..... »	159,367	11,074	144,588	5,000	194,233	66	248,990	1,231	225,971	676	973,149	18,047
Sill, torkad och saltad fisk..... »	2,012	22,093	1,021	16,851	1,060	19,979	552	17,457	1,285	15,261	5,930	91,641
Skogseffekter..... »	543,596	59,874	619,483	64,420	544,435	37,897	534,748	57,223	591,641	39,387	2,833,903	258,801
Spanmål, malen och omalen..... »	193,886	36,654	129,621	65,971	159,333	59,647	184,977	34,315	182,806	54,035	850,623	250,622
Viktualier..... »	73,476	9,957	71,680	13,543	125,655	15,774	73,828	14,680	72,468	15,548	417,107	69,502
Hästar..... st.	287	383	379	246	221	263	328	277	306	294	1,521	1,463
Större hornboskap..... »	5,553	2,138	5,918	1,927	5,062	3,708	4,893	2,398	5,356	3,081	26,782	13,252
Kalfvar, får och svin..... »	5,886	1,436	7,064	1,009	5,905	2,830	6,311	3,302	5,743	3,643	30,909	12,220

och Stora Åby skjutsanstalter blifvit för tiden till den 1 november 1884 öfverflyttad till Vallhalla i Årdala socken och Skårby i Vagnhärads socken; likasom äfven beslut fattats af Konungens Befallningshafvande att jemväl Dymmelsta och Malmbys gästgifverier skulle vid de gamla entreprenadtidernas utgång den 1 januari och 14 mars 1881 indragas. Af länets 55 skjutsinrättningar vid periodens början kvarstodo sålunda vid dess slut 52, af hvilka 29 voro gästgifverier och 23 af Konungens Befallningshafvande förändrats till skjutsstationer. De ändrade bestämmelserna angående skjutshållningen, som kungl. stadgan af den 31 maj 1878 innehålla, hafva, allt eftersom då gällande skjutsentreprenadaftalen gått till ända, trädt i tillämpning. Efter förutgångna auktioner och dervid afgifna anbudspröfning i öfverensstämmelse med föreskrifterna i samma författning afslutades under åren 1879 och 1880 nya, på skjutsstadgan grundade entreprenadaftal för tolf stycken gästgifverier och åtta stycken skjutsstationer att gälla från och med den 1 november eller från senare begynnelse-tider under år 1880 till den af Konungens Befallningshafvande fastställda första skjutsentreprenadtidens utgång den 1 november 1884, hvarjemte beträffande de skjutsanstalter, som först under år 1881 kunde blifva föremål för ny skjutsreglering, entreprenadanbud blefvo under år 1880 i stadgad ordning infordrade och pröfvade. De af åtskilliga inropare fordrade entreprenadbidrag underkändes af landstinget, men nedsattes sedermera af de förra till de af landstinget medgifna lägre belopp, förutom i Eskilstuna, hvarest sålunda det gjorda entreprenad-anbudet förföll och de skjutsskyldige sjelfva måste från och med den 1 oktober 1880 besörja skjutshållningen mot den för sådant fall stadgade lega af allenast 1.20 kronor milen.

Af tabellen Litt. O inhemtas beloppen af de *skjutsentreprenadbidrag*, som under perioden guldits dels af vederbörande skjutslag för tillämpningen af förenämnda skjutsstadga, dels och sedermera gemensamt af staten och länet, hvilka, vid det förhållandet att summan af de fastställda entreprenadbidragen understiger hälften af länets beviljning enligt artikeln II i beviljningsstadgan, skola jemlikt § 22 i skjutsstadgan, hvardera erlagga hälften af samma bidrag. Länets anpart i denna utgift har utdebiterats för år 1880 med sex öre för jordbruksfastighet och tre öre för öfriga beskattningsföremål på hvarje krona i beviljning. Till de i sistnämnda tabell förefintliga sifferuppgifter anser sig landshöfdingeembetet, för belysning af frågan om de nya

skjutsstadgandenas inverkan på entreprenadbeloppens storlek, böra foga det tillägg, att för de skjutsanstalter, som år 1880 undergått reglering och enligt denna ega att af staten och länet gemensamt uppbära skjutsbidrag, för helt år räknade å tillsammans 4,485 kronor, skjutslagens senast erlagda årliga entreprenadutgifter uppgingo till 7,030.02 kronor och sålunda till 56.745 procent mera än efter den nya skjutsordningens införande. Fullföljer man jemförelsen äfven för år 1881, hvarunder vid alla länets skjutsanstalter, med undantag af en enda, entreprenader ordnade i enlighet med 1878 års skjutsstadga kommit till stand, framstår nästan enahanda skilnad än mera i ögonen fallande. De af staten och länet för sistberörda år belöpande skjutsbidragen 5,975 kronor motsvara nemligen skjutslagens senaste dylika årsutgifter å 8,830.02 kronor.

Fran år 1877 var vid alla gästgifverier i länet skjutsen upplåten på entreprenad. Skjutshållningen har vid de flesta af dessa varit jemförelsevis obetydlig, emedan antalet i gästgifverier-skjuts använda hästar, uppgående för hela femårsperioden till 64,659 mot 101,946 under åren 1871—1875, utgjort i medeltal allenast 248 om året vid hvarje af länets 52 skjutsinrättningar. Skjutsningsbördan har följaktligen ej heller varit mycket betungande, och detta ådagalägges till fylles genom de ringa andelar af statsanslagen till skjutsningsbesvärets lättande, som årligen kommit länet till godo. De för sådant ändamål beviljade *understödsbeloppen* bestego sig nemligen:

År 1876 för 5 gästgifverier till kronor	323.68.
” 1877 ” 5 ” ”	322.27.
” 1878 ” 4 ” ”	298.09.
” 1879 ” 4 ” ”	255.86.
Summa	1,199.90.

Postanstalterna i länet bestodo vid 1880 års utgång af två postkontor, i Nyköping och Eskilstuna, samt nio postexpeditioner, i Gnesta, Katrineholm, Malmköping, Mariefred, Strengnäs, Tors-hälla, Trosa, Vingåker och Ås, äfvensom af 40 poststationer, till hvilket antal sistnämnde anstalter blifvit under periodens gång nedbragta. Postutvexling egde nyssomförmälda år rum med bantåg å statens och Oxelösund—Flen—Vestmanlands jernväg, med ångfartyg, kärr- och gångposter samt med landtbrefbärare. Sammanräknade väglängden af kärrpostlinierna, 13 till antalet, utgjorde 50.8 mil, af fyra gångspostlinier 4.3 mil och af de tio landtbrefbäringslinierna 13 mil, eller tillsammans å 27 särskilda postlinier 68.3 mil. Det tillryggalagda miltalet uppgick för kärrposterna till 14,221 mil, för gångposterna till 1,208 mil och för landtbrefbäringen till 3,025 mil eller å alla postlinierna till 18,454 mil.

Den utveckling, som postbefordringen vunnit, har ock motsvarats af ökade inkomster för postverket, hvartill postafgifterna för tjänsteförsändelser icke minst bidragit. Uppbörlen vid de fullständiga postanstalterna i länet uppgick år 1880 till 117,364 kronor mot 98,490 kronor år 1875, medan utgifterna, slutande förstnämnda år på 51,585 kronor, icke höjt sig med mera än 2,322 kronor utöfver deras belopp år 1875, då de utgjorde 49,263 kronor.

Förutom *telegrafstationerna* vid statens och enskilda jernvägsstationer i länet, äro, sedan under femårsskiftet telegrafinrättning blifvit äfven staden Trosa förunnad, fem af länets städer i åtnjutande af så beskaffade anstalter. Portoinkomsterna vid

Tab. Litt. O. Skjutsentreprenadbidrag inom Södermanlands län.

	1876.	1877.	1878.	1879.	1880.	Summa
<i>A) af skjutslagen:</i>						
å landsbygden...	8,372.93	7,370.33	7,509.96	7,557.52	5,145.73	35,956.47
i städerna	1,435.82	1,937.50	2,000	1,879.20	1,099.97	8,352.49
Summa	9,808.75	9,307.83	9,509.96	9,436.72	6,245.70	44,308.96
<i>B) af staten och länet, till hälften hvardera, enligt § 22 uti kungl. skjutsstadgan d. 31 maj 1878:</i>						
å landsbygden...	—	—	—	142.01	1,645.83	1,787.84
i städerna	—	—	—	129.56	885	1,014.56
Summa kr.	—	—	—	271.57	2,530.83	2,802.40
Summa i hela länet:	9,808.75	9,307.83	9,509.96	9,708.29	8,776.53	47,111.36

dessa uppnådde under åren 1876—1880 en summa af 61,971·39 kr., deraf, efter afdrag af 2,323·30 kr. för Trosa, 59,648·09 kr. i Nyköping, Eskilstuna, Strengnäs och Mariefred mot 51,492 kr. enahanda inkomster i samma fyra städer under åren 1871—1875. De tillökade årsinkomsterna äro likväl otillräckliga att betäcka telegrafverkets kostnader för omnämnda fem stationer, enär 1876—1880 års utgifter därför uppgått till 69,685·86 kronor.

B) Sjökommunikationer. Mellan Stockholm samt länets städer och landthamnar bedrifves liflig sjöfart, hvori hufvudsakligen ångfartyg taga del. Under sista åren af ifrågakomna tidsperiod trafikerades regelbundet Nyköping af ångarne Nyköping och Per Löfvenius, Eskilstuna af ångfartygen Sven Rinman, Eskilstuna och Vulkanus, Strengnäs och tre hamnplatser inom Åkers härad af ångfartygen Strengnäs, Tynnelsö, Engsö och Kungsör, Mariefred af ångfartyget Gripsholm samt Trosa och Hällsvikens lastageplats af ångfartygen Hällsviken No 1, Hällsviken No 2 och Nya Hällsviken, hvilka samtliga fartyg med undantag af de tre sistnämnda tillhöra rederi här i länet. Dessutom anlöpdes Strengnäs och Qvicksund af en mängd på vestra Mälaren gående ångfartyg, Lappe hamn vid Hjelmaren af ångfartyg, som trafikera Örebro, äfvensom Oxelösunds hamn af åtskilliga ångare, som uppehålla förbindelsen mellan hufvudstaden och skilda trakter inom Götaland. Sjöarne Båfven och Yngaren hafva befarits, den förra af tre, den senare af en ångslup, för varuforslingar och persontrafik mellan närmaste jernvägsstationer och de omkring dessa sjöar belägna egendomar.

Uti länet finnas inga andra *kanalanläggningar* än Hjelmare kanal, som endast i sitt öfversta lopp berör detsamma, samt Eskilstuna öfre och nedre kanaler, hvilka förmedla samfärdseln mellan denna stad och Mälaren. För rörelsen på den förstnämnda farleden kan ej här redogöras; men å de begge senare har trafiken utfallit sålunda:

År.	Eskilstuna öfre kanal.			Eskilstuna nedre kanal.		
	Antal segelfartyg och båtar.	Antal ångfartyg.	Afgifter af trafiken, kronor.	Antal segelfartyg och båtar.	Antal ångfartyg.	Afgifter af trafiken, kronor.
1876.....	70	650	4,121·64	117	709	13,004·82
1877.....	113	519	4,130·39	169	553	11,880·50
1878.....	85	425	3,599·26	148	480	11,001·07
1879.....	90	369	3,211	151	392	9,277·87
1880.....	70	378	3,508·02	118	404	10,006·84

C) Sjöfart och handel. Enligt Kungl. Kommerskollegii underdåniga berättelse angående inrikes sjöfart och handel år 1880 uppgick antalet af de länets invånare tillhöriga *fartyg* af mera än tic tons dräktighet, hvilka då användts i sjöfart, till 25 seglande om 1,214 ton och 9 ångfartyg om 528 ton och 280 hästkrafter. De förra fartygens antal och dräktighet hade sålunda från 1875, då de utgjorde 30 om 1,636 ton, minskats med fem fartyg och 422 ton, hvaremot ångfartygens antal och dräktighet ökats med 2 fartyg och 205 ton.

För de *hamninkomster*, som tillgodokommit länets städer, redovisas i tabellen Litt. P, utvisande denna att dessa intrader, jemförda med årens 1871—1875, vuxit i Eskilstuna med 245·53 kronor, i Mariefred med 357·66 kronor och i Trosa med 362·33

kronor, men nedgått i Nyköping med 2,021·65 kronor, i Strengnäs med 2,356·90 kronor och i Torshälla med 451·16 kronor. De således influtna medlen hafva, Konungens Befallningshafvande veterligen, ingått i städernas allmänna kassor bland deras öfriga tillgångar, förutom i Nyköping, der hamnmedlen särskildt bokföras och delvis reserveras till betäckande af blifvande kostnader för hamnens och farledens upphjelpande. För samtliga städerna äfvensom för Oxelösunds hamn äro hamntaxor af Kungl. Maj:ts fastställda, för de förra år 1878 och för den sistnämnda år 1880. Hamntaxan för Oxelösund tillämpas dock sällan, emedan hamnafgifter icke af jernvägsbolaget fordras i fråga om gods, som befordras å jernvägen.

Den *utrikes sjöfarten* på länets enda stapelstad Nyköping och nyssnämnda till dess tullkammardistrikt hörande Oxelösunds eller Breviks hamn, hvilken kan betraktas såsom uthamn åt Nyköping, har under omhandlade period varit vida lifligare än under de nästföregående, hvilket kan inhemtas af följande uppgifter:

	1876.										1877.										1878.										1879.										1880.									
	F a r t y g e n s																																																	
	antal	ton.	antal	ton.	antal	ton.	antal	ton.	antal	ton.	antal	ton.	antal	ton.	antal	ton.	antal	ton.	antal	ton.																														
Från utrikes orter ankomna till Nyköping.....	44	4,474	37	4,430·78	39	5,121·16	31	2,920·55	34	3,467·19																																								
dito till Oxelösund.....			3	1,094·78	12	2,957·63	21	5,395·74	30	8,123·59																																								
Summa	44	4,474	40	5,525·56	51	8,078·79	52	8,316·29	64	11,590·78																																								
Till utrikes orter afgångna från Nyköping.....	30	3,570·56	40	5,069·81	41	4,680·16	30	3,022·52	22	2,579·76																																								
dito från Oxelösund.....			4	1,681·10	9	3,321·27	19	6,414·10	28	9,732·36																																								
Summa	30	3,570·56	44	6,750·91	50	8,001·43	49	9,436·62	50	12,312·12																																								

Någon *strandningshändelse* har icke under femårsskiftet inträffat.

Från år 1875, då antalet *handlande* utgjorde i länets städer 121 af mankön och 34 af qvinkön samt i Malmköping och å landsbygden 96 män och 11 kvinnor eller tillsammans 217 män och 45 kvinnor, har enligt hvad tabellen Litt. Q utmärker,

Tab. Litt. P. Hamnafgifter i länets städer.

År.	Eskilstuna.	Mariefred.	Nyköping.	Strengnäs.	Torshälla.	Trosa.
1876.....	2,065·29	1,036·34	4,747·59	1,960·44	93·26	350·17
1877.....	1,785·18	1,185·74	4,619·80	2,245·59	244·33	415·59
1878.....	1,489·15	1,248·10	6,056·80	1,681·10	312·70	462·40
1879.....	1,276·54	958·54	4,155·63	1,534·10	357·02	393·99
1880.....	1,284·36	1,223·11	5,023·28	1,498·98	214·45	359·02
Summa kronor	7,900·52	5,652·13	24,603·10	8,920·16	1,221·76	1,981·17
und. perioden 1871—1875	7,654·99	5,294·47	26,624·75	11,277·06	1,672·92	1,618·84

mängden af handelsidkare i länet betydligt ökats, nemligen i städerna med 45 män och 29 kvinnor och på landet med 68 män och 15 kvinnor, likasom äfven bevillning för handelsrörelse vuxit från 2,537·50 kronor i städerna och 565 kronor på landet till 3,379·84 kronor i de förra och 1,147·90 kronor på landet. Handelsyrket fortfar sålunda att vara ett lockande förvärfsmedel och tillgripes äfven icke sällan, särdeles på landsbygden, såsom försörjningsutväg af personer, som funnit det svart att annorledes bereda sig bergning. Brist på rörelsekapital och på erforderliga insigter i detaljhandels skötsel vållar dock mången handelsidkares snara ekonomiska fall, men sådant plägar icke hindra rörelsens återupptagande af annan person, som antingen i sinom tid drabbas af samma öde eller slutligen i följd af inträffande gynsamma konjunkture eller andra omständigheter förmår hålla rörelsen vid makt. Landthandelns stora utgrening anser Konungens Befallningshafvande fortfarande icke lyckosam för den allmänna välmågens sunda tillväxt, emedan denna handel, jemte det den befordrar ett vidt utsträckt creditsystem, sprider bland landtbefolkningen en mängd dåliga och onyttiga lyxartiklar samt tillika underhåller hos densamma smak för de ofta ohelsosamma drycker, med hvilka under benämningen vin de flesta landt-handlande äro rikligt försedda.

De hufvudsakligaste föremålen för *varubytet* bestå af spanmål, kreatur, mejeri- och skogsprodukter samt malm, hvilka afsättas såväl till utlandet som till åtskilliga orter inom riket, hvaremot vanliga konsumtionsvaror, artificiella foder- och gödningsämnen, landbruksredskap och stenkol i stora kvantiteter införas.

Den stadgade öfvertygelsen om obehöfligheten af årliga *frimarknader* har medfört deras bottagande här i länet förutom vid Åsen i Vestra Vingåkers socken samt i Mariefred, Torshälla och Malmköping, der de ännu förekomma men utan nämnvärd betydelse för all annan handelsomsättning med undantag af kreatur. De månatliga så kallade torgdagarne, hvilka förnämligast för sistberörde handels tillgodoseende trädt i de förras ställe, och hvilka under perioden egt rum i Eskilstuna, Nyköping, Åsen, vid Vingåkers, Katrineholms, Valla, Flens, Björn-lunda och Gnesta jernvägsstationer, Stensjö i Stora Malms socken, Forssa i Östra Vingåkers socken, Åsköping i Julita socken samt i Floda och Malmköping, förete i allmänhet liflig-

het, företrädesvis å de förstomförmälda sex platserna, och be-medla stor omsättning af kreatur. För alla dessa marknadstill-fällen äro särskilda ordningsstadganden utfärdade af Konungens Befallningshafvande. Och emedan dessas efterlefnad öfvervakas af kronobetjeningen i orten och speciela uppsyningsmän, samt försäljning af malt- och andra rusdrycker icke får ä torgplat-serna förekomma efter klockan fem på dagen, äro oordningar derstädes högeligen sällsynta.

För *minuthandel med och utskänkning af sprithaltiga drycker* redogöres i följande tabell Litt. R, utvisande denna, att minute-ringsställenas årliga medeltal minskats under perioden till ett på landet mot tre under nästföretgånga period, men i städerna varit oförändradt; att utskänkingsställena med rättigheter för helt år nedgått i årligt medeltal på landet från 8·4 till 4·4 och i städerna från 27 till 25·4, medan de tillfälliga utskänkings-ställena likaledes minskats å landet från 17·8 till 13·4, men ökats i städerna från 7·8 till 10·8; äfvensom att försäljningsafgifternas och vinstmedlens årliga medelbelopp uppgått på landsbygden till 7,246·84 kronor och i städerna till 149,521·32 kronor, men under åren 1871—1875 på landet till 7,812·11 kronor och i städerna till 73,071·55 kronor.

Den betydliga tillökningen af försäljningsmedlen i städerna är hufvudsakligast beroende derpå att ett till fördel för kommunen bildadt bolag öfvertog försäljningsrörelsen i Nyköping och uppbbringat densamma till långt högre vinst än någonsin tillföre.

Förutom i Nyköping hafva bolag för dylik försäljning varit inrättade i Eskilstuna, Torshälla och Mariefred, af hvilka de två sistnämnda idkat rörelsen för egen räkning, men bolaget i Eskilstuna likasom i Nyköping till förmån för kommunen. Dessa städers andelar af omförmälda medel utgjorde uti årligt medeltal i Nyköping 24,928·24 kronor, i Eskilstuna 36,621·38 kronor, i Torshälla 4,868·93 kronor och i Mariefred, der allenast under tre år så beskaffadt bolag förefunnits, 3,653·58 kronor, hvilka samtliga medel ingått i stadskassorna till betäckande af utgifter för kommunens gemensamma behof, med undantag i Eskilstuna af 21,900 kronor, som år 1876 anslogos till brobyggnad, 14,197·58 kronor, som år 1879 reserverades för en blifvande vattenledning, och 5,390·99 kronor, hvilka år 1880 afsattes till en reservfond.

Mindre partihandel med bränvin utöfvades år 1880 a två försäljningsställena.

5. Kameralförhållanden.

För länets hemmantal, brukningsdelar, torp och andra lägenheter å landet samt tomter och jordar i städerna redogöres i

tabell N:o 3, af hvilken, jemförd med tabelluppgifterna derom i förra temårsberättelsen, inhemtas, att taxeringsvärderna under

Tab. Litt. Q.

Handlande och deras betjening samt för rörelsen påförd bevillning.

	1876.				1877.				1878.				1879.				1880.			
	Handlande		Bevil-lning.	Bevil-lning.	Handlande		Bevil-lning.	Bevil-lning.	Handlande		Bevil-lning.	Bevil-lning.	Handlande		Bevil-lning.	Bevil-lning.	Handlande		Bevil-lning.	Bevil-lning.
	m.	q.			m.	q.			m.	q.			m.	q.			m.	q.		
I städerna.....	137	42	116	2,885·90	141	46	113	3,147	150	54	107	3,139	170	58	102	3,090·50	170	63	112	3,379·84
o Malmköping.....	3	2	9	70	2	2	8	—	2	—	4	36	2	2	9	63	5	1	7	64
På landet.....	108	7	86	531·92	110	9	90	446	115	12	94	832·72	137	12	106	867·31	159	25	116	1,083·90
Summa.....	248	51	211	3,457·82	253	57	211	3,593	267	66	205	4,007·72	309	72	217	4,020·81	334	89	235	4,527·74

perioden vuxit å landsbygden från 80,449,621 kronor till 95,709,779 kronor eller med 15,260,158 kronor samt i städerna från 709,779 kronor till 12,470,117 kronor eller med 3,398,336 kronor. Nämdne tvenne tabeller förete sig emellan åtskilliga skiljaktigheter. Sålunda upptagas i tabellen N:o 3 under rubrik kronoegendomar under allmän disposition kungs- och kungsladugårdarne samt säterien till $84 \frac{7}{8}$ oförmedlade mantal mot $77 \frac{1}{4}$ i tabellen för år 1875, boställen och hemman till sammanräknade $249 \frac{651}{1056}$ mantal mot $263 \frac{7}{16}$ mantal år 1875, under rubriken skatteegendomar $1,565 \frac{2615}{7392}$ hemman mot $1,522 \frac{77}{192}$ hemman år 1875 samt under rubriken frälseegendomar $1,587 \frac{21}{64}$ hemman mot $1,604 \frac{7}{192}$ hemman år 1875. Någon tillfredsställande förklaring öfver dessa olikheter kan Konungens Befallningshafvande icke meddela, utan måste de tillskrivas felaktigheter i förut meddelade uppgifter.

Under den tidrymd, hvarom nu är fråga, äro tre hemmansdelar, om tillsammans $\frac{1}{4}$ mantal, och tjugofem icke i mantal satta lägenheter köpta till skatte. Antalet jordafsöndringar, för hvilka afgäld blifvit af Konungens Befallningshafvande fastställd, utgör 110.

Från ödesmål har något hemman icke upptagits.

Beträffande skiftesverket har antalet laga skiften utgjort 61, af hvilka 51, omfattande 82.03 mantal, blifvit under perioden afslutade med en kostnad till landtmätare och gode män af 55,383

kronor och öfriga beräknade utgifter till belopp af 29,251 kronor eller sålunda för en total kostnadssumma för delegarne af 84,634 kronor, handtlångnings- och vissa andra utgifter till meddelegare dock ej häruti inberäknade. Under perioden 1871—1875 besteg sig skiftenas antal till 63, deraf 48 med en sammanräknad kostnad af 96,159 kronor då afslutades. Den skiftade arealen har under åren 1876—1880 uppgått till 156,531 kvadratref mot 126,446 kvadratref under nästförtgångna femårsskifte. Till utflyttningsunderstöd efter laga skiften hafva af statsmedel utgått:

År 1876 för 14 hemmansdelar.....	kronor	2,175
» 1877 » 4 d:o	»	337.50.
» 1878 » 6 d:o	»	825
» 1879 » 9 d:o	»	1,050
» 1880 » — —	—	—

Summa kronor 4,387.50.

Härförutom hafva under ifrågavarande period förordnanden varit utfärdade å 354 andra förrättningar än laga skiften, motsvarande i årligt medeltal 71. Den för dylika förrättningar uppmätta arealen utgjorde för 24.61 mantal 315,599 kvadratrefvar och den skiftade 57,690 kvadratrefvar samt antalet afslutade förrättningar 312.

Landtmäteriförrättningarnes både antal och omfång har under perioden varit större än under det senast dessförinnan

Tab. Litt. R.

Minuthandel med spirituösa drycker.

	1875—1876.				1876—1877.				1877—1878.				1878—1879.				1879—1880.			
	Antal försäljningsställen för hela året.		Kannetal.	Afgift.	Antal försäljningsställen för kortare tid än helt år.		Kannetal.	Afgift.	Antal försäljningsställen för hela året.		Kannetal.	Afgift.	Antal försäljningsställen för kortare tid än helt år.		Kannetal.	Afgift.	Antal försäljningsställen för hela året.		Kannetal.	Afgift.
På landet.....	—	2	8,650	2,162.50	—	1	14,005	3,501.25	—	1	14,005	3,501.25	—	1	14,005	3,501.25	—	1	18,060	4,515
I städerna.....	—	7	68,299.3	17,075	—	7	54,966	13,741.50	—	7	60,216	15,054	—	7	75,550	18,887.50	—	7	99,650	24,912.50
Summa.....	—	9	76,949.3	19,237.50	—	8	68,971	17,242.75	—	8	74,221	18,555.25	—	8	89,555	22,388.75	—	8	117,710	29,427.50

Utskänkning af spirituösa drycker.

På landet.....	15	6	12,378.40	4,951.36	15	5	12,641	5,056.40	14	5	11,741	4,696.40	12	3	5,686.25	2,274.40	11	3	5,186.25	2,074.40
I städerna.....	10	26	328,766.35	131,506.54	9	26	323,477.70	129,391.08	11	25	313,361.75	125,344.70	11	25	289,788	115,915.21	13	25	389,446.50	155,778.59
Summa.....	25	32	341,144.75	136,457.90	24	31	336,118.70	134,447.48	25	30	325,102.75	130,041.10	23	28	295,474.25	118,189.61	24	28	394,632.75	157,852.99
Så summarum.....	—	—	—	155,695.40	—	—	—	151,690.28	—	—	—	148,596.85	—	—	—	140,578.36	—	—	—	187,280.49
Disposition.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uppbördsprocent.....	—	—	—	313.95	—	—	—	303.94	—	—	—	297.17	—	—	—	281.16	—	—	—	362.63
Landstinget.....	—	—	—	31,074.77	—	—	—	30,277.38	—	—	—	29,659.84	—	—	—	28,059.44	—	—	—	37,383.56
Lushållningssällskapet.....	—	—	—	31,074.77	—	—	—	30,277.38	—	—	—	29,659.84	—	—	—	28,059.44	—	—	—	37,383.56
Länets socknar och Malmköpings kommun.....	—	—	—	4,902.05	—	—	—	5,124.32	—	—	—	4,908.77	—	—	—	3,458.51	—	—	—	3,952.95
Länets städer.....	—	—	—	88,329.86	—	—	—	85,707.81	—	—	—	84,070.73	—	—	—	80,719.81	—	—	—	108,197.79
Summa.....	—	—	—	155,695.40	—	—	—	151,690.28	—	—	—	148,596.85	—	—	—	140,578.36	—	—	—	187,280.49

gångna femårsskiftet, och utvisar särskildt året 1879 en afmätt areal för andra förrättningar än laga skiften, vida öfvervägande den afmätta arealen för alla landtmäteriförrättningar under periodens fyra öfriga år. Ett sådant förhållande har sin väsentligaste grund deri, att arealuppgifterna räknas efter de under redogörelseåret afslutade förrättningarne och sålunda omfatta äfven dem, som under ett eller flere föregående år varit under landmätarens behandling. Med afseende härå kan endast genom jämförelser för längre tidrymd bedömas om och i hvilken mån landtmäterigörömsålen till- eller aftagit, och till följd deraf kan äfven antagas att under en period af många år ingen synnerlig förändring i landtmäteriförrättningarnes antal och omfattning egt rum här i länet.

Vid skiftesverket i länet hafva under perioden sju landtmätare, fyra medhjelpare och fyra elever varit i medeltal sysselsatta.

För de inom länet befintliga *egendomar af fideikommissnatur* redogöres i nedanstående tabell Litt. S.

Endast två *främmande magts undersåtar* ega fast egendom här i länet, innefattande 17 $\frac{7}{24}$ mantal jemte ett tegelbruk och en särskild lägenhet med ett taxeringsvärde för år 1880 af tillsammans 497,100 kronor.

Följande *inhemska aktiebolag* innehafva fastigheter inom detta län nemligen:

a) i städerna: se tabell Litt. T.

b) på landsbygden: se tabell Litt. U.

Rörande *kommunernas finansiella förhållanden* hänvisar Konungens Befallningshafvande till de öfversigter deraf, som uti »Bidrag till Sveriges officiella statistik» finnas i tryck utkomna. Här anser Konungens Befallningshafvande sig endast böra, för jämförelse med förhållandet derutinnan under nästförlutna femårsperiod, meddela, att under åren 1876—1880 *amorteringslån*

Tab. Litt. S.

Uppgift på egendomar af fideikommissnatur i Södermanlands län.

Egendomens namn och belägenhet.	Egendomens innehafvare.	Till egendomen hörande						1880 års taxeringsvärden, kronor.
		mantal				Summa.	Verk och inrättningar.	
		skatte.	frälse	ladugårdar, rå och rör.	allmänt frälse.			
Arnö i Nikolai socken.....	Kammarherren A. Sparre.....	2	4	3 $\frac{1}{2}$	13 $\frac{3}{4}$	22 $\frac{3}{4}$	—	610,100
Sjösa i Svärta socken.....	Kammarherren, friherre A. Trolle-Löwen.....	2	2 $\frac{1}{2}$	—	16 $\frac{3}{4}$	21 $\frac{1}{4}$	1	456,700
Trollesund i Ludgo socken.....		—	3 $\frac{3}{4}$	—	1 $\frac{1}{2}$	5	—	108,000
Gärdesta i Lästringe socken.....		$\frac{1}{2}$	2	—	6 $\frac{3}{4}$	9 $\frac{3}{4}$	3	262,850
Landby i Lids socken.....	A. Fl. Th. Wijnbladh.....	—	1	—	—	1	—	40,500
Sörby i Torsåkers socken.....	Grefve C. A. V. Löwen.....	—	—	—	—	14 $\frac{1}{2}$	—	177,000
Mostena i Bälinge socken.....	Friherre Aug. von Plomgren.....	—	3 $\frac{1}{2}$	—	8 $\frac{3}{4}$	12 $\frac{1}{4}$	—	262,430
Hörningsholm i Mörkö socken.....	{Öfverstekammarjunkaren grefve Gustaf Trolle- Bonde.....}	—	1	5 $\frac{3}{4}$	26 $\frac{3}{4}$	33 $\frac{1}{2}$	—	786,900
Säfstaholm i Vestra Vingåkers socken.....	D:o d:o.....	$\frac{1}{4}$	3	—	20 $\frac{1}{2}$	23 $\frac{3}{4}$	2	530,800
Claestorp i Östra Vingåkers socken.....	Öfverhofjägmästaren grefve C. M. Lewenhaupt.....	—	4	—	16 $\frac{1}{2}$	20 $\frac{1}{2}$	4	458,800
Eriksberg i Stora Malms socken.....	Öfverstekammarherren, friherre C. J. Bonde.....	$\frac{1}{4}$	14 $\frac{3}{4}$	2	50 $\frac{1}{4}$	67 $\frac{3}{4}$	4	1,264,887
Fjellskäfte i Floda socken.....	Kaptenen P. F. von Celsing.....	—	2	—	10 $\frac{1}{2}$	12 $\frac{3}{4}$	3	285,300
Vegersberg d:o.....	C. Franc.....	$\frac{1}{4}$	1	—	1 $\frac{1}{2}$	2 $\frac{1}{4}$	1	73,000
Lagmansö i Vadbro socken.....	Kabinettskammarherren friherre H. Falkenberg.....	$\frac{1}{4}$	5 $\frac{1}{2}$	—	15 $\frac{3}{4}$	21 $\frac{1}{4}$	1	532,700
Tärnö i Husby-Oppunda socken.....	Friherre Cl. Strömfelt.....	—	1	2	3	6	—	180,000
Fräntorp i Lilla Malma socken.....	Kammarherren L. A. von Celsing.....	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{2}$	—	4 $\frac{1}{2}$	6 $\frac{1}{2}$	3	186,900
Vibyholm i Årdala socken.....	{Öfverstekammarjunkaren grefve Gustaf Trolle- Bonde.....}	3 $\frac{1}{4}$	4	3	9 $\frac{1}{4}$	19 $\frac{1}{2}$	2	476,000
Hellefors i Lilla Mellösa socken.....	Kammarherren L. A. von Celsing.....	—	—	—	—	10 $\frac{3}{4}$	—	303,300
Lindholm i Barva socken.....	d:o d:o.....	2 $\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$	6	3 $\frac{1}{2}$	12 $\frac{3}{4}$	4	407,200
Fiholm i Jäders socken.....	Kabinettskammarherren grefve C. A. Beck-Friis.....	1 $\frac{3}{4}$	2	6 $\frac{1}{2}$	25 $\frac{3}{4}$	36	4	1,092,400
Biby i Gillberga socken.....	Kaptenen P. F. von Celsing.....	1 $\frac{1}{16}$	4	2 $\frac{3}{4}$	16 $\frac{1}{2}$	24 $\frac{1}{16}$	6	743,900
Österby i Tumbo socken.....	Friherre N. von Lantingshausen von Höpken.....	$\frac{3}{8}$	3 $\frac{1}{2}$	$\frac{1}{4}$	17 $\frac{3}{8}$	22 $\frac{1}{2}$	—	482,200
Bergshammar i Fogdö socken.....	Ryttmästaren, friherre J. G. Sack.....	1 $\frac{1}{4}$	4	$\frac{3}{4}$	8 $\frac{3}{4}$	15 $\frac{1}{4}$	—	361,000
Näsbyholm i Härads socken.....	Generalmajoren S. W. Nauckhoff.....	—	3	—	3 $\frac{5}{8}$	6 $\frac{3}{8}$	—	162,500
Graneberg i Gryts socken.....	Friherre J. H. Klinckowström.....	—	2 $\frac{1}{2}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$	3	—	110,000
Heby i Gäsinge socken.....	Grefve W. Liljenerantz.....	2	2 $\frac{1}{2}$	—	2	6 $\frac{1}{2}$	—	177,500
Jakobsberg i Björnlunda socken.....	Hofmarskalken N. A. Wattrang.....	—	—	—	—	8	—	216,500
Tynnelsö i Öfver-Selö socken.....	Ryttmästaren F. A. Boström.....	—	7 $\frac{3}{8}$	—	15	22 $\frac{3}{8}$	2	572,300
Säby i Åspö socken.....	Majoren, friherre C. O. Wrangel.....	2 $\frac{1}{4}$	2	—	5 $\frac{7}{16}$	10 $\frac{1}{16}$	—	215,000
Hesselbyholm i Fogdö socken.....	Enkefriherrinnan U. Stjernstedt, född Liljenerantz.....	1 $\frac{3}{16}$	3	$\frac{1}{2}$	11 $\frac{1}{2}$	16 $\frac{1}{16}$	—	296,900

Kungl. Majts Befallningshafvandes femårsberättelser 1876—1880. Södermanlands län.

Tab. Litt. T. Uppgift å de aktiebolag, som år 1880 innehaft fastighet uti länets städer.

Namn.	Antal fastigheter.	Taxeringsvärde.
<i>I Nyköpings stad.</i>		
Nyköpings hotellbyggnadsaktiebolag	1	75,580
Nyköpings badhusaktiebolag	1	4,600
Nyköpings qvarn- och bränneriaktiebolag	2	53,960
Hargs fabrikers aktiebolag	2	17,520
Periodens spinneriaktiebolag	4	167,611
Oxelösund—Flen—Vestmanlands jernvägsaktiebolag	3	31,000
Summa	13	350,271
<i>I Eskilstuna stad.</i>		
Mälareprovinsernas mejeriaktiebolag	1	25,400
Munktells mekaniska verkstads aktiebolag	9	183,100
Söderbloms gjuteriaktiebolag	1	15,000
Eskilstuna bryggeriaktiebolag	2	177,300
Eskilstuna jernmanufakturaktiebolag	1	32,200
Eskilstuna öfre kanalaktiebolag	1	1,000
Summa	15	431,000
<i>I Strengnäs stad.</i>		
Strengnäs tändsticksfabriksaktiebolag	1	19,000
Summa i länets städer	29	803,271

blifvit med nådigt tillstånd upptagna, af staden Nyköping 60,000 kronor, deraf 40,000 för ombyggnad af elementarläroverks hus och 20,000 kronor för tecknande af aktier i en hotellbyggnad; af staden Trosa 30,000 kronor för omläggning af gator och för andra kommunala anordningar; samt å landsbygden af 17 kommuner 123,741⁹⁴ kronor för folkskolebyggnader, 2 kommuner 14,900 kronor för prestgårdsbyggnader, en kommun 50,000 kronor för inrättande af fattiggård, en kommun 6,000 kronor för bygande af fattighus, en kommun 1,700 kronor till socknestugubyggnad, en kommun 6,000 kronor för åtskilliga kommunala behof och sex kommuner gemensamt 12,652 kronor till provinssiäläkarebostad. Summan af dessa kommunallån uppgår till 304,993⁹⁴ kronor.

Om *landstingets* inkomster och utgifter upplyses i tabellen Litt. V.; och har någon landstingsskatt icke under perioden erfordrats.

Angående *indelningsverket*, äro Södermanlands regementets 1,200 nummer, 111 nummer af Lifregementets grenadierkår, 15 nummer af Lifregementets husarkår och Södermanlands andra båtsmanskompanis 142 nummer här i länet roterade. Vid 416 nummer af nyssnämnda regementes första bataljon sker rekrytering medelst skof sålunda, att den lediga roten anskaffar rekryt mot bidrag af 75 kronor från de öfriga till skofinrätt-

Tab. Litt. U. Uppgift å de aktiebolag, som år 1880 innehaft fastighet å landsbygden inom länet.

Aktiebolagets namn.	Härad.	Socken.	Fastighetens namn eller beskaffenhet.	Hemmanf.	Uppskattadt värde å	
					jordbruksfastighet.	annan fastighet.
Oxelösund—Flen—Vestmanlands jernvägsaktiebolag	Jönåker.	Nikolai.	Oxelösund	3	20,000	15,000
d:o d:o	d:o	d:o	Stationshus m. m.	—	—	47,900
d:o d:o	d:o	Nykyrka.	d:o	—	—	8,170
d:o d:o	d:o	Stigtomta.	d:o	—	—	41,970
Hargs fabrikers aktiebolag	d:o	Nikolai.	Färgeri å Släbro egor	—	—	23,950
d:o	Rönö.	Helgona.	Hargs bomullsspinneri och väfveri	—	—	270,000
d:o	d:o	d:o	Skolhus	—	—	4,150
Stafsjö aktiebolag	Jönåker.	Kila.	Stafsjö bruk med underlydande	7½	377,500	158,000
Förola aktiebolag	Rönö.	Svärta.	Förola grufva	—	4,000	16,000
Stockholms byggnadsaktiebolag	Hölebo.	Mörkö.	Egelsholms kalkbruk	—	—	500
Vingåkers mejeriaktiebolag	Oppunda.	Vestra Vingåker.	Mejeribyggnad	—	—	29,000
Vingåkers byggnadsaktiebolag	d:o	d:o	Hotell och handelslägenheter	—	—	51,000
Värmbohls fabriksaktiebolag	d:o	Östra Vingåker.	Värmbohls trämassefabrik	—	—	293,700
Gustafsfors aktiebolag	d:o	Floda.	Vestra Granhed	½	4,300	—
d:o	d:o	d:o	Gustafsfors trämassefabrik	—	—	100,000
Säveåns aktiebolag	Villåttinge	Forsa.	Skog å hemmanet Sättra jemte ångsåg	—	35,000	15,000
Eskilstuna jernmanufakturaktiebolag	Öster-Rekarne.	Kloster.	Tunafors och Bryggaretorps qvarnar jemte sliphus	—	—	30,000
d:o	Vester-Rekarne.	Fors.	Fors, Tunafors bordknifsabrik, sliphus m. m.	1	10,000	188,000
Nyby bruks aktiebolag	d:o	Torshälla.	Nyby bruk med underlydande	2½	49,000	190,100
d:o	d:o	Gillberga.		1½	35,700	—
d:o	d:o	Råby.		2½	73,000	—
Ehrendahls bruks aktiebolag	Daga.	Frustuna.	Ehrendahls bruk med underlydande	3½	103,000	16,100
Gnesta fabriksaktiebolag	d:o	d:o	Karlshamns fabrik	—	190	14,800
Mälareprovinsernas mejeriaktiebolag	d:o	Björnlunda.	Mejeribyggnader	—	—	2,400
d:o	d:o	Gryt.	d:o	—	—	1,200
Summa				18½	711,690	1,525,940

ningen hörande rotar, hvilka medel debiteras och uppbäras af kronofogdarne i sammanhang med kronouppbörd.

Extra roteringskyldighet är ålagd 271 soldatroter och 29 båtsmansrotar, hvilka senare tillika med 238 af de förra utfäst att vid inträffande krig tillhandahålla hästar i stället för manskap.

Tab. Litt. V. *Utdrag af Södermanlands läns landstings räkenskaper för åren 1876—1880.*

	1876.	1877.	1878.	1879.	1880.
a) Landstingskassan.					
<i>Debet.</i>					
Behållning från nästföregående år	63,288 ⁴⁰	69,100	80,919 ⁴⁰	94,956 ⁴⁹	98,850
<i>Inkomster.</i>					
Bränvinsutskänkings- o. minuteringsafgifter	30,442 ⁴⁸	30,955 ⁷³	30,128 ¹⁹	26,064 ⁶⁵	37,352 ⁴⁰
Räntemedel	3,276 ⁹⁶	3,211 ⁹⁵	4,921 ⁹²	4,983 ⁵⁰	5,057 ⁶⁶
Böter	32	—	—	6	—
Diverse	97 ⁵⁹	191 ¹⁷	—	39 ⁴⁸	32 ⁵⁰
Summa	97,137 ⁴³	103,458 ⁸⁵	115,969 ³¹	126,050 ¹²	141,292 ⁵⁶
<i>Kredit.</i>					
<i>Utgifter.</i>					
Till sjukvårdsfonden	15,000	10,000	6,803 ²⁵	818 ²⁴	14,418 ⁵⁹
Till en idiotanstalt i Strengnäs	1,200	1,200	1,200	1,200	1,200
Till folkundervisningens befrämjande	1,600	900	3,200	2,700	2,400
Till folkhögskolan i Bie	1,500	1,500	1,500	1,500	1,500
Till prisbelöning af hästar	1,000	1,000	1,022 ²⁰	1,049 ³⁰	1,303
Till husslöjdens upphjelpande	250	300	250	300	240
Till rofåjurs dödande	991	747	1,097	1,721	3,008 ⁷⁰
Till vägförbättringar	3,800	2,000	750	1,500	2,850
Till prenumeratior på tidskrifter	100	191 ²⁵	191 ²⁵	204	204
Till resekostnader åt landstingsmän, revisorer och förvaltningsutskotts-ledamöter	1,187 ²⁰	838 ⁷⁸	825 ¹⁷	986 ⁷⁸	1,092 ⁸³
Till aflöningar	850	850	850	850	850
Till hyra	194	194	194	150	220

	1876.	1877.	1878.	1879.	1880.
Till annons- och tryckningskostnad, porto m. m.	362 ¹¹	323 ⁶⁷	424 ¹⁶	417 ⁰²	423 ⁶⁹
Till länskalenders utgiftvande	—	800	—	—	—
Till fiskeriväsendet	—	—	800	2,200	1,000
Till högre folkskolan i Malmköping	—	—	300	—	300
Till Södermanlands fornminnesförening	—	—	—	500	500
Anslag till distriktsveterinärer	—	1,687 ⁵⁰	1,600	5,037 ⁵⁰	3,600
Anslag till Nyköpings läroverksbyggnad	—	—	—	6,000	—
Diverse	3 ⁰⁹	7 ²⁵	5 ⁹⁹	66 ²⁸	39 ⁴⁸
Behållning till nästföljande år	69,100	80,919 ⁴⁰	94,956 ⁴⁹	98,850	106,142 ²⁷
Summa	97,137 ⁴³	103,458 ⁸⁵	115,969 ³¹	126,050 ¹²	141,292 ⁵⁶
b) Sjukvårdsfonden.					
<i>Debet.</i>					
Behållning från nästföregående år	49,325	32,202 ²⁵	20,000	6,981 ²⁵	2,735 ⁹⁹
<i>Inkomster.</i>					
Kurhus- och sjukvårdsmedel	22,472 ³⁴	26,995 ⁵²	27,436 ¹⁴	27,751 ⁵⁰	27,903 ⁵⁸
Räntemedel	1,336 ³⁰	766 ⁶⁶	833 ⁸⁶	149 ⁹¹	216 ⁷⁶
Enskilda sammanskott till lasarettbyggnader	8,068 ⁸²	—	—	—	—
Från landstingskassan öfverförda	15,000	10,000	6,803 ²⁵	818 ²⁴	14,418 ⁵⁹
Diverse	14,084 ⁵⁹	6,497 ⁸⁶	3,000	15 ⁷¹	—
Summa	110,257 ⁰⁵	76,462 ²⁹	58,073 ²⁵	35,716 ⁶¹	45,274 ⁵⁶
<i>Kredit.</i>					
<i>Utgifter.</i>					
Till sjukhusbyggnader	39,600	33,700	10,091 ¹⁰	—	—
Till länslasarettens och kurhusens underhåll	24,223 ²⁵	22,653 ²⁵	31,348 ²⁵	25,882 ²⁵	25,710
Till badlasarettet i Bie	—	—	—	850	850
Anslag till läkarebostad vid Fleu	—	—	—	6,000	—
Diverse	14,261 ⁵⁵	109 ⁰⁴	9,652 ⁶⁵	248 ³⁷	213 ⁴⁵
Behållning till nästföljande år	32,202 ²⁵	20,000	6,981 ²⁵	2,735 ⁹⁹	18,501 ¹⁰
Summa	110,257 ⁰⁵	76,462 ²⁹	58,073 ²⁵	35,716 ⁶¹	45,274 ⁵⁶

6. Politi.

A) **Undervisningsväsendet.** Under ifrågavarande tidrymd har *folkskoleundervisningen* varit föremål för befolkningens oförminskade intresse; och på dess utveckling, särskildt i fråga om ändamålsenliga lokaler, hafva icke obetydliga kostnader blifvit nedlagda. Skolhusen hafva ökats till 233, af hvilka två äro förhyrda och 35 under perioden nybyggda. Undervisningen i folkskolorna besörjdes år 1880 af 201 lärare och lärarinnor samt i småskolorna af 136 lärare och lärarinnor. De undervisade barnens antal samma år uppgick i samtliga städerna och på landsbygden förutom i tredje fögderiet, derifrån inga uppgifter i detta hänseende erhållits, till 10,960 i fasta folkskolor, 4,709

i småskolor och 383 i flyttande skolor, hvadan med antagande för sistnämnda fögderi af enahanda antal skolbarn i förhållande till folkmängden som i de tre öfriga fögderien, dessas antal i hela länet kan skattas till ungefär 13,200 i fasta folkskolor, 5,600 i småskolor och 450 i flyttande skolor. För skoldistrik- tens kostnader för folkskoleväsendet kan Konungens Befallningshafvande icke redogöra. Statsverkets lönetillskott för år 1880 åt lärare och lärarinnor i folkskolan utgjorde deremot 73,033³² kronor och i småskolorna 16,459³⁷ kronor.

Länets landsting har fortfarande skänkt folkundervisningen ett verksamt understöd. Med upplifvande af ett år 1874 i ena-

handa syfte fattadt beslut, anslog 1877 års landsting 2,200 kronor årligen i tre år för uppehållande af ett seminarium för danande af skickliga lärare och lärarinnor i småskolor inom detta län; och denna läroanstalt, åt hvilken 1878 års landsting lemnade ytterligare anslag af 200 kronor årligen, har sedermera årligen varit i verksamhet under folkskoleinspektörens öfverinseende. Dessutom anvisade landstinget dels 900 kronor för hvarje af åren 1876 och 1877, dels 600 kronor för år 1878, dels ock 300 kronor för år 1879 till stipendier å 75 kronor åt lärare och lärarinnor i länets folkskolor, som antingen under minst 4 veckor besökt något statens seminarium eller ock under behörig kontroll auskulterade vid af folkskoleinspektören anvisade utmärktare folkskolor.

Den i förra femårsberättelsen omnämnda *folkaftonskolan* för gossar i Eskilstuna, hvilken förestås af läraren i folkskolan, har jemväl under förevarande tidskifte framgångsrikt arbetat såsom fortsättningsskola för äldre barn och sådana i näringarna anställda unga arbetare, som försummat sin skolgång.

Uti den *högre folkskolan* i Malmköping har undervisningen årligen lemnats i 24 veckor åt i medeltal 26 lärjungar, hvilka förut genomgått den allmänna folkskolan. Denna läroanstalt förestås af en lärare, som genom statsbidrag å 666.67 kronor och fyllnadsanslag af Malmköpings kommun åtnjuter årlig lön å 1,000 kronor samt derjemte enligt särskildt aftal är föreståndare för den med nämnda folkskola förenade slöjdskola.

För bibringande af högre kunskapsmått än som i folkskolan erhålles, inrättades år 1880 en privat läroanstalt vid Katrieholm, hvilken samma år räknade 28 lärjungar.

Länets *folkhögskola*, som under perioden fortfarande varit förlagd i hyrd lokal vid Bie, har fortgått efter förut bestämd plan samt under öfverinseende af en för skolans angelägenheter utsedd styrelse och omedelbar ledning af tvenne lärare meddelat, i lärokursen från och med den 1 november till början af nästföljande maj, undervisning år 1876 åt 36, år 1877 åt 28, år 1878 åt 30, år 1879 åt 13 och år 1880 åt 17 lärjungar. Skolan underhålles dels genom en årsafgift af 50 kronor för hvarje lärjunge och enskilda gåfvomedel, dels genom af staten och landstinget beviljade anslag, hvilka under perioden uppgått, statens bidrag till 9,000 kronor och landstingets till 7,500 kronor. Skolans årliga utgifter hafva i medeltal utgjort 5,157 kronor 72 öre.

Den *högre elementarundervisningen* för gossar meddelas vid de numera endast på den klassiska linien fullständiga högre allmänna läroverken i Strengnäs och Nyköping samt vid femklassiga läroverket i Eskilstuna. Den derstädes tjänstgörande läropersonalen utgöres: i Strengnäs af 1 rektor, 7 lektorer, 7 adjunkter och 3 öfningslärare, i Nyköping af 1 rektor, 5 lektorer, 8 adjunkter och 3 öfningslärare samt i Eskilstuna af 1 rektor, 5 kolleger och 3 öfningslärare. Lärjungarnes antal har varit:

Vid läroverket i	1876.		1877.		1878.		1879.		1880.	
	Vår-terminen.	Höst-terminen.	Vår-terminen.	Höst-terminen.	Vår-terminen.	Höst-terminen.	Vår-terminen.	Höst-terminen.	Vår-terminen.	Höst-terminen.
Strengnäs	134	143	144	144	141	128	132	130	126	98
Nyköping	204	208	211	200	200	200	204	194	196	187
Eskilstuna	82	88	87	79	83	91	84	97	100	99
Summa	420	439	442	423	424	419	420	421	422	384

Den under periodens sista år inträffade minskning i lärjungeantalet i Strengnäs och Nyköping härleder sig uteslutande från borttagande af den fullständiga reala linien från dessa två läroverk.

Under den tilländagångna perioden har ny läroverksbyggnad blifvit uppförd i Nyköping. Sedan stadsfullmäktige derstädes den 19 november 1878 beslutit detta byggnadsföretag och öfverlemnadt arbetets utförande åt entreprenör mot en betingad kostnadssumma af 84,000 kronor, deraf dock 15,000 kronor finge afräknas för det gamla, af entreprenören öfvertagna skolhuset, påbegyntes arbetet i juni månad 1879 och bragtes under nästföljande år till fullbordan, så att den nya, prydliga och ändamålsenligt inrättade byggnaden kunde å aftalad tid den 22 september 1880 högtidligen invigas och läroverket omedelbart deretter i densamma inrymmas. Kostnaden för byggnadens uppförande och tidsenliga inredning betäcktes dels genom användande, enligt nådigt medgifvande, af läroverkets byggnadsfond, 21,500 kronor, dels genom bidrag af länets landsting och hushållningssällskap, hvarterda å 6,000 kronor, dels genom i öfrigt erforderliga anslag af kommunen, som med Kungl. Maj:ts nådiga tillstånd för sådant ändamål upptog ett amorteringslån å 40,000 kronor att under loppet af högst 30 år återbetalas.

Den qvinliga elementarundervisningen har under perioden blifvit behörigen tillgodosedd och dermed ett länge erkändt behof afhulpet. Uti Nyköping och Eskilstuna hafva nemligen inrättats *elementarläroverk för flickor*, omfattande det förra en förberedande afdelning och 7 klasser, och det senare en förberedande och fem andra klasser. Läseåret är fördeladt i 2 terminer och sammanfaller i det närmaste med gosselementarläroverkens. Lärjungarnes antal utgjorde höstterminen år 1880 i Nyköping 88 och i Eskilstuna 76. Begge dessa läroanstalter åtnjuta statsanslag, i Nyköping 1,000 kronor och i Eskilstuna 400 kronor årligen, samt det förra dessutom ett årsbidrag af 600 kronor från staden Nyköping, hvarjemte å båda orterna bildats garantiföreningar med syfte att i händelse af behof lemna penningeunderstöd till läroverkens uppehållande.

Utom de i åtskilliga kommuner anordnade slöjdskolor, hvarom förut i denna berättelse ordats, förefinnas inom länet följande *särskilda undervisnings- och uppfostringsanstalter* nemligen:

1) en teknisk söndags- och aftonskola i Eskilstuna, hvilken kommunen förser med undervisningslokal men staten i öfrigt bekostar. Uti denna anstalt undervisa 5 lärare i matematik, mekanik, mekanisk teknologi, fysik, kemi, linearritning, frihandsteckning, modellering, gravering, svenska språket och bokföring. Lärokursens längd är 3 år och lärjungeantalet år 1880 var 95. Inseendet öfver skolan utöfvas af en direktions utaf 4 personer, uti hvilken borgmästaren i Eskilstuna, kyrkoherden i församlingen och styresmannen vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori äro sjelfskrifna ledamöter och den fjerdje väljes af stadsfullmäktige;

2) Nyköpings barnhem, stiftadt 1877 genom frivilliga sammanskott i ändamål att omhändertaga och uppfostra fattiga barn från 4—5 års ålder, som i saknad af föräldravård eller sedlig uppfostran i hemmet, äro i behof af särskild omvårdnad, och hvilka sedermera få kvarstanna i barnhemmet, till dess de första gången begått Herrans heliga nattvard. Den omedelbara tillsynen och vården om barnen, hvilka år 1880 voro 11, utöfvas af en särskildt antagen och aflönad föreståndarinna, och anstaltens förvaltning besörjes af en utaf män och kvinnor i Nyköping sammansatt direktions, hvilken för anstaltens vidmagthållande

uppbär de bestämda årsafgifterna och förfogar öfver inrättningens genom frivilliga bidrag samlade fond, som vid 1880 års utgång uppgick till 20,000 kronor; samt

3) Eskilstuna barnhem, inrättadt för omkring 20 ar tillbaka till förmån för nämnda stad samt Klosters och Fors socknar. Uti denna inrättning, som eger en till 7,000 kronor uppskattad fastighet och penningefonder på tillsammans 20,000 kronor, voro vid slutet af år 1880 15 barn från staden intagna till vard och uppfostran mot godtgörelse af fattigvården.

B) Helso- och sjukvård. För de offentliga *sjukvårdsanstalterna* i länet lemnas upplysning i nedanstående tabell Litt. X.

Till ofvannämnda sjukvårdsinrättningar ansluta sig de bogge sjukhemmen i Mariefred och Trosa, det förra numera för 8 och det senare för 3 sängar, för hvilka anstalters underhall lands-

Tab. Litt. X. *Sjukvårdsanstalter.*

År	Lasaretten.		Kyrhusen.		Totalkostnaden för den egentliga sjukvården.			
	Varade	Underhållsdagar för hela sjukhuset	Varade	Underhållsdagar för hela sjukhuset	Kronor för hela sjukhuset	Kronor för hvarje sjuk per dag		
<i>Lasarettet och kyrhuset i Nyköping.</i>								
1876	274	9,845	359	27	1,251	463	10,193 46	0 91 9
1877	245	9,616	392	28	1,686	602	10,130 66	0 89 6
1878	238	8,976	364	21	1,091	519	9,757 11	0 99 9
1879	251	8,968	357	34	1,009	473	9,992 63	0 91 1
1880	249	9,204	369	30	916	303	9,700 45	0 95 8
<i>Lasarettet och kyrhuset i Eskilstuna.</i>								
1876	306	12,450	107	27	1,977	399	13,748 76	1 01 6
1877	350	11,423	112	17	505	297	15,200 77	1 01 8
1878	346	12,620	364	8	340	423	17,185 91	1 09 1
1879	323	13,917	403	14	656	468	14,571 58	1 09 5
1880	337	12,376	367	18	639	355	13,451 25	1 09 3
<i>Lasarettet och kyrhuset i Strängnäs.</i>								
1876	141	5,415	384	3	84	28	6,963 67	1 26 6
1877	125	4,975	374	3	90	30	6,971 55	1 16 3
1878	119	3,591	302	1	41	41	6,193 73	1 79 3
1879	151	3,818	253	3	188	626	7,076 57	1 76 6
1880	125	3,773	304	5	142	285	6,891 58	1 76 1
<i>Lasarettet och kyrhuset i Flen.</i>								
1879	185	5,312	284	10	333	333	7,521 22	1 28 6
1880	205	5,646	275	22	990	45	7,876 71	1 18 7
<i>Nyköpings hospital.</i>								
1876	93	25,575	275	—	—	—	21,000 26	0 86 62
1877	84	25,793	306 1	—	—	—	23,334 51	0 96 57
1878	85	25,534	300 1	—	—	—	22,826 64	0 89 10
1879	90	24,879	276 1	—	—	—	21,917 63	0 88 09
1880	85	25,730	302 7	—	—	—	22,297 57	0 86 66

tinget årligen lemnat anslag, beräknadt efter 150 kronor för hvarje sjuksäng. På sätt nyssberörda tabell angifver, har ett nytt länslasarett blifvit på landstingets bekostnad uppförd i närheten af Flens jernvägsstation och uppläts vid 1879 ars början till sjukas mottagande, hvarjemte särskildt bostadshus åt lasarettsläkaren derstädes uppbyggdes år 1880. Och som för den allmänna sjukvårdens fullständiga ordnande i länet det var oundgängligen nödigt att skyndsamt i tidsenligt skick försätta länslasarettet i Nyköping, beslöt landstinget att samma lasarett skulle nybyggas; och sedan det dervid af landstinget fästa förbehåll att Nyköpings kommun skulle garantera en försäljningssumma för den gamla lasarettbyggnaden af minst 10,000 kronor blifvit fullgjordt, uppdrogs åt komiterade att för ändamålet inköpa lämplig tomt och utföra byggnadsföretaget. På grund af sagda landstingsbeslut påbörjades år 1880 en ny lasarettbyggnad i Nyköping.

Legosängsavgifterna för å lasarettsfdelningarne intagna sjuka hafva utgått efter patienternas indelning i trene klasser med 85, 65 eller 40 öre för dygn, hvartill kommit tillökning i afgiften med 50 öre om dygnet vid Nyköpings lasarett och 75 öre vid hvarje af de öfriga lasarett för sjukvård i enskildt rum.

Sjukvårdsavgiften har under perioden debiterats med 50 öre för hvarje mantalsskrifven man och 25 öre för qvinna.

För antalet af de i och för allmänna helsovården anställda *läkare* är redogjordt i denna berättelses första afdelning. Under perioden har detta antal ökats med en provinsialläkare, en lasarettsläkare och en andre stadsläkare, den senare anställd år 1877 i Nyköping.

Vid periodens utgång funnos 88 *barnmorskor* i länet, deraf 19 i städerna och 69 inom landskommunerna. Af dessa voro 62 examinerade och godkända uti instrumental förlösningskonst.

Sedan landstinget år 1875, såsom i förra berättelsen anmärktes, indelat länet i sex *veterinärdistrikt* och för hvartdera af de nästföljande tre åren anslagit 1,800 kronor till lika fördelning emellan sex examinerade veterinärer, anställda en inom hvarje distrikt, beviljade 1878 ars landsting ett förhöjdt anslag af 600 kronor i årligt arvode till hvar och en af dessa distriktsveterinärer att utgå under derpå följande 5 år och uppdrog åt Kommunens Befallningshafvande att tillsätta sagde befattningar. I anledning deraf förordnades i början af år 1879 veterinärer i de sålunda bestämda 6 distrikten och utverkades åt dem tjänsteårsberäkning i likhet med den, länsveterinärer åtnjuta.

Förutom nyssnämnda 6 distriktsveterinärer finnes ingen annan legitimerad veterinär i länet än länsveterinären, hvilken är bosatt i Nyköping.

Apoteken i länet äro 8, deraf 2 i Nyköping och de öfriga i Strängnäs, Mariefred, Eskilstuna, Trosa, Malmköping och Vingåker; men derjemte finnas filialapotek och medikamentsförråd i Björnlunda, Stensjö, Torshälla, Flen och Bie, det sistnämnda inrättadt under ifrågavarande period.

Allmänt besökta *helsobrunnar* och *badanstalter* i länet äro Augustenbad vid Bie i Floda socken och Hellby i Torshälla socken. Kurgästerna vid den förra uppgingo ar 1880 till 278 och vid Hellby till omkring 120. Det vid Bie befintliga badlasarett har äfven under denna period bekommit årligt understöd från landstinget med 850 kronor, mot det att trettio friplatser hållits tillgängliga för fattiga badbesökande från detta län.

C) **Kredit- och försäkringsanstalter.** Södermanlands enskilda bank, med hufvudkontor i Nyköping och afdelningskontor i Eskilstuna, Strengnäs, Mariefred, Vingåker, Malmköping och Gnesta, har utöfvat en ganska anseelig verksamhet, hvars omfång närmare kan inhemtas af nedanstående utaf bankstyrelsen meddelade uppgifter, tabell Litt. Y.

Mälareprovinsernas enskilda bank har likaledes bedrivit rörelse här i länet vid ett afdelningskontor i Eskilstuna och ett s. k. kommissionskontor i Nyköping, men för dessas omsättning kan Konungens Befallningshafvande icke redogöra.

Andra kreditanstalter, som verka inom länet, äro Mälareprovinsernas hypoteksförening och Södermanlands stadshypoteksförening. Om den förstnämndas lånerörelse saknar Konungens Befallningshafvande upplysning. Uti den senare åter, hvilken omfattar länets samtliga städer och Södertelje, voro vid periodens utgång 75 fastigheter belånade för 503,100 kronor.

För Södermanlands läns *brandstodsbolag*, som lemnar försäkring å byggnader och löseegendom på landsbygden, redovisas i **tabell N:o 4.** Af denna, jemförd med de i förra femårsberättelsen förekommande sifferuppgifter om samma bolags verksamhet under den deri omhandlade femårsperioden kan inhemtas, hursom försäkringsbeloppet under åren 1876—1880 stigit med 34,479,510 kronor, motsvarande 6,895,902 kronor om året, mot 24,286,955 kronor under åren 1871—1875 eller i dåvarande årligt medeltal 4,857,391 kronor; äfvensom att brandskadeersättningar utbetalts under den nu ifrågakvarande perioden med 253,199⁴¹ kronor mot 120,893⁴⁴ kronor under den förra.

Egendom i länets städer brandförsäkras mestadels i Städernas allmänna brandstodsbolag och i Städernas bolag för försäkring af löseegendom. Försäkringsbeloppen från länets städer utgjorde

vid 1880 års slut 9,889,537⁵⁰ kronor i det förstnämnda och 1,260,900 kronor i det senare bolaget.

De från Städernas allmänna brandstodsbolag under femårsperioden utbetalda brandskadeersättningar till länet uppgingo till 43,935¹¹ kronor, deraf 2,740 kronor tillkommo Nyköping, 24,468⁰² kronor Eskilstuna och 16,727⁰⁹ kronor Strengnäs.

Förutom ofvannämnda bolag omhänderhafva äfven andra inhemska bolag brandförsäkringar inom Södermanlands län till icke obetydligt belopp. Sålunda har meddelats att vid 1880 års utgång gällande brandförsäkringar härifrån länet funnos tagna i bolaget Svea för 3,965,115 kronor samt i bolaget Sverige för 90,200 kronor; och antagligen var då egendom i detta län för minst lika stora summor brandförsäkrad i bolaget Skandia.

Efter flere fruktlösa och öfvergifna försök lyckades man slutligen år 1879 att bringa till stånd ett, hela detta län omfattande *bolag för försäkring mot olycksfall, särskildt af hästar och särskildt af nötkreatur.* För detta bolags verksamhet under de tvenne räkenskapsår, som förflutit från den 14 mars 1879 till samma dag år 1881, redogöres på följande sätt:

Södermanlands läns försäkringsbolag:	Utdebiterade belopp.	Öfriga inkomster.	Utbetalda skadeersättningar.	Öfriga utgifter.	Försäkringsbelopp.	Antal olycksfall för hvilka ersättning utbetalts.		
						Utbetalade öre för hvarje 100 kronor ansvarig belopp.	1879.	1880.
					1879 ¹⁴ / ₃ —1881 ¹⁴ / ₃	1881 ¹⁴ / ₃		
1:o) för hästar	14,621 ¹⁴	1,500	12,804 ²⁰	6,184 ⁹⁶	1,241,189	18	109	32
2:o) för nötkreatur ..	22,239 ⁵³		19,432 ⁴¹		1,706,565	26	113	215
Summa	36,860 ⁶⁷	1,500	32,236 ⁶¹	6,184 ⁹⁶	2,947,754	—	—	247

Tab. Litt. Y.

Södermanlands enskilda banks rörelse åren 1876—1880.

Å r.	Lån		Inrikes vaxlar		Kassakreditiv	
	utgifna.	inbetalda.	diskonterade.	infrjade.	uttag.	insättning.
Balans från år 1875.....	1,865,900 ⁰⁰	—	526,439 ⁵⁶	—	1,298,816 ³⁵	—
1876.....	4,867,300 ⁰⁰	4,641,200 ⁰⁰	1,950,516 ⁸⁸	2,088,606 ⁶²	8,340,346 ⁹²	8,282,756 ⁰⁵
1877.....	4,588,400 ⁰⁰	5,065,300 ⁰⁰	2,052,219 ²⁸	1,913,153 ⁰⁵	7,773,788 ⁴⁶	7,531,846 ⁶²
1878.....	4,642,165 ³⁶	4,561,295 ²³	1,762,414 ⁶⁸	1,793,955 ⁶⁷	7,220,857 ⁸⁶	7,623,923 ⁰¹
1879.....	4,473,674 ³³	4,587,742 ⁸⁷	1,477,991 ⁹¹	1,630,615 ⁰²	6,666,282 ⁶⁷	6,774,896 ⁶⁹
1880.....	3,969,760 ⁰⁰	3,915,647 ⁰¹	2,155,064 ⁸⁰	1,879,768 ⁶⁷	7,673,626 ⁴⁹	7,756,898 ¹⁶
Balans till år 1881.....	—	1,636,014 ⁵⁸	—	618,548 ⁰⁸	—	1,003,398 ²²
Summa	24,407,199 ⁶⁹	24,407,199 ⁶⁹	9,924,647 ¹¹	9,924,647 ¹¹	38,973,718 ⁷⁵	38,973,718 ⁷⁵

Å r	Depositioner		Upp- och afskrifning		Postremissvaxlar		Sammanlagda kassaomsättningen.
	insatta.	uttagna.	insättning.	uttag.	försälda.	infrjade.	
Balans från år 1875.....	2,480,328 ⁷⁷	—	597,097 ¹⁶	—	158,746 ⁰¹	—	—
1876.....	3,218,752 ³⁴	3,132,398 ³¹	5,967,262 ⁰³	6,077,954 ⁰⁴	8,070,225 ⁶⁶	8,079,175 ⁶⁹	86,443,176 ³⁴
1877.....	2,394,367 ⁵⁷	2,455,918 ⁶⁰	5,193,057 ⁵⁸	5,244,193 ³⁷	7,688,246 ⁷⁹	7,733,404 ⁵⁹	78,663,233 ⁰⁶
1878.....	2,708,528 ⁸²	3,037,945 ⁹⁷	5,085,389 ⁵⁴	4,979,601 ⁸⁵	7,975,610 ¹³	7,998,051 ⁹⁹	79,608,888 ⁴⁶
1879.....	2,014,752 ⁷⁴	2,255,514 ⁸⁰	6,655,788 ⁴⁸	6,547,906 ⁶⁰	7,453,357 ⁰⁹	7,418,352 ⁵²	74,601,949 ⁶³
1880.....	2,953,183 ⁴⁷	2,583,332 ⁴²	7,288,863 ⁷⁷	7,117,592 ³⁴	9,058,397 ²³	9,063,565 ³¹	90,142,837 ¹²
Balans till år 1881.....	—	2,304,804 ¹¹	—	820,210 ³⁶	—	112,032 ⁸¹	—
Summa	15,769,913 ⁷¹	15,769,913 ⁷¹	30,787,458 ⁵⁶	30,787,458 ⁵⁶	40,404,582 ⁹¹	40,404,582 ⁹¹	409,460,084 ⁶¹

Med hänsigt till ett så beskaffadt försäkringsföretags stora betydelse för länet, erhöi bolaget dels ett gåfvunderstöd å 1,500 kronor af hushållningssällskapet till betäckande af de första organisationskostnaderna, dels ock två låneanslag, hvardera å 10,000 kronor, af hushållningssällskapet och landstinget. Enligt bolagets reglemente, som är fastställt af Konungens Befallningshafvande den 15 juli 1879, räknas försäkringsåret från den 14 mars, och samlar bolaget icke reservfond utan utdebiterar på delegarne i de särskilda afdelningarne, hvad som visar sig erforderligt till godtgörande af de fastställda skadeersättningarne för året.

D) Sparbanker. Rörande de inom länet befintliga tolf sparbankerna hänvisar Konungens Befallningshafvande till de årliga uppgifter, som i den från Kungl. Statistiska Centralbyrån utkommande statistiska tidskrift finnas spridda bland allmänheten. I anseende till den under flere år ihållande tryckta ekonomiska ställningen har sparbanksrörelsen under större delen af femårs-skiftet varit i tillbakagående, ehuru den med år 1880 begynt återtaga något af sin förra liflighet. Tillväxten i delegarnes antal och kapital är därför icke synnerligen stor, enär från 1875 till 1880 års slut antalet delegare vuxit allenast från 22,337 till 25,686 och deras kapital från 4,295,416 kronor till 4,630,960 kronor. I förhållande till folkmängden utgjorde sparbanksdelegarne vid periodens början I på 6·2 invånare med en behållning af 192·30 kronor på hvarje delegare, men vid periodens slut I på 5·7 invånare med en behållning af 180 kronor 34 öre.

Såsom en gifven följd af de ogynsamma tidsförhållanden hafva äfven in-ättningarne från detta län uti *lifränte- och kapitalförsäkringsanstalten* i Stockholm varit vida sparsammare än under nästföregående period, hvarom vittnar den omständigheten att hushållningssällskapets årliga anslag å 300 kronor för främjande af sådana insättningar endast delvis anlåtats.

E) Fromma stiftelser. Härom innehåller **tabellen N:o 5** hit inkomna upplysningar. Till dylika anstalter torde äfven kunna räknas en den 16 april 1871 genom frivilliga samman-skott och anslag af bruks societeten bildad fond till åminnelse af fristadsinrättningens samma dag år 1771 skedda grundläggning. Af fonden, som vid 1880 års utgång egde en behållning af 11,577·37 kronor, skall räntan användas till understöd åt yngre smidesarbetare för utbildning i deras yrken.

Bland välgörenhetsinrättningar torde äfven böra nämnas en år 1874 inrättad mindre *idiotanstalt* i Strengnäs, hvilken årligen åtnjutit och åtnjuter understöd af landstinget med 1,200 kronor, under vilkor, att anstalten dels mottager fyra idioter från detta län mot ersättning från vederbörande kommuner eller målsmän af högst 150 kronor om året för hvardera, dels ock till öfriga vid inrättningen lediga platser lemna företräde åt idioter från länet, derest för dessa erbjudes lika stor godtgörelse, som för andra sökande till samma platser erhålles; hvarjemte landstinget fortfarande lemnat tillstånd dertill att de för denna anstalt erforderliga matportionerna få hemtas från lasarettet i Strengnäs mot godtgörelse derför efter gällande portionspris.

De i förra femårsberättelsen omförmälda *arbetareföreningar* i Nyköping, Eskilstuna och Mariefred hafva fortfarande verkat för sitt gagnande mål att främja den arbetande befolkningens upplysning och samfundsanda samt att bispringa sjuka medlemmar och vid deras död lemna begrafningshjälp. Föreningen i Nyköping räknade vid 1880 års slut 438 medlemmar och egde då å sina för särskilda ändamål inrättade 7 fonder en sammanlagd behållning af 16,612·30 kronor. Föreningens i Eskilstuna numerär, som vid 1876 års ingång utgjorde 350 medlemmar, lär sedermera hafva nedgått af uppgifven anledning, att nya sällskap med likartade syften derstädes uppstått och dragit till sig medlemmar. Sistnämnda förenings tillgångar vid periodens slut bestego sig till 12,387 kronor.

F) Fattigvården. För alla hithörande förhållanden redogöres numera fullständigt i den årliga statistik öfver kommunernas fattigvård och finanser, hvilken bearbetas och offentliggöres af Kungl. Statistiska Centralbyrån; och Konungens Befallningshafvande inskränker sig derför, i hvad det angår Södermanlands län, att hänvisa till deri förekommande upplysningar. Såvidt till Konungens Befallningshafvandes kännedom kommit, har fattigvårdstungan under den senast gångna perioden varit i allmänhet tryckande, ej minst till följd af den arbetsbrist, som i anseende till de ofördelaktiga ekonomiska förhållandena varit under flere år rådande, och hvilken i sin mån verkat hämmande på försörjningsförmågan.

Nyköping i Landskansliet den 18 augusti 1882.

På Landshöfdingeembetets vägnar:

Gustaf Nordeman.

Adolf Dahl.

Tab. N:o 1.

FOLKMÄNGDEN I SÖDERMANLANDS LÄN ÅREN 1876—1880.

1.	2.	3.	4.	5. Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år.						11. Beväringmanskap af alla 5 klass. enligt form. H. i nåd. förord. d. 9 febr. 1861.	12. Enligt årets monsterrullor approberade beväringsskyldige.			
				Den 31 december enligt presterskapets uppgifter.			Hela folkmängden af					Deraf frie från mantalspenningar.		
				Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.			Mankön.	Qvinkön.	Summa.
Å landsbygden	år 1876	62,403	64,544	126,947	61,930	64,271	126,201	28,759	31,744	60,503	4,586	646		
»	» 1877	62,927	64,833	127,760	62,518	64,648	127,166	28,967	31,776	60,743	4,594	615		
»	» 1878	63,491	65,199	128,690	63,009	65,158	128,167	28,957	31,960	60,917	4,591	687		
»	» 1879	64,182	65,696	129,878	63,719	65,397	129,116	29,196	31,964	61,160	4,758	804		
»	» 1880	64,359	65,999	130,358	64,045	65,577	129,622	29,394	31,988	61,382	4,926	800		
I Nyköpings stad	år 1876	1,960	2,631	4,591	1,948	2,607	4,555	848	1,123	1,971	135	22		
»	» 1877	1,986	2,719	4,705	1,967	2,688	4,655	862	1,128	1,990	161	20		
»	» 1878	1,986	2,710	4,696	1,958	2,665	4,623	877	1,137	2,014	150	22		
»	» 1879	2,045	2,720	4,765	2,007	2,676	4,683	899	1,135	2,034	163	26		
»	» 1880	2,092	2,721	4,813	2,026	2,697	4,723	917	1,177	2,094	170	30		
I Eskilstuna stad	år 1876	3,675	3,496	7,171	3,738	3,542	7,280	1,685	1,744	3,429	369	64		
»	» 1877	3,813	3,653	7,466	3,849	3,700	7,549	1,744	1,801	3,545	357	55		
»	» 1878	3,747	3,720	7,467	3,779	3,749	7,528	1,729	1,813	3,542	364	64		
»	» 1879	3,851	3,841	7,692	3,889	3,883	7,772	1,762	1,821	3,583	370	84		
»	» 1880	4,077	4,084	8,161	4,041	4,048	8,089	1,826	1,968	3,794	376	64		
I Strengnäs stad	år 1876	690	936	1,626	716	960	1,676	298	344	642	55	8		
»	» 1877	718	976	1,694	728	984	1,712	300	362	662	70	8		
»	» 1878	717	945	1,662	727	966	1,693	304	354	658	68	5		
»	» 1879	702	928	1,630	724	937	1,661	301	339	640	59	9		
»	» 1880	666	928	1,594	685	938	1,623	275	337	612	62	4		
I Torshälla stad	år 1876	423	551	974	416	551	967	177	245	422	30	5		
»	» 1877	426	547	973	426	542	968	181	239	420	28	3		
»	» 1878	432	543	975	429	534	963	180	227	407	26	7		
»	» 1879	399	515	914	405	501	906	170	209	379	29	5		
»	» 1880	405	501	906	399	491	890	168	203	371	22	6		
I Mariefreds stad	år 1876	348	429	777	354	424	778	136	133	269	20	1		
»	» 1877	350	441	791	352	439	791	117	149	266	23	4		
»	» 1878	342	448	790	344	451	795	114	156	270	27	4		
»	» 1879	355	447	802	363	449	812	126	155	281	31	4		
»	» 1880	359	450	809	359	449	808	125	147	272	31	1		
I Trosa stad	år 1876	215	264	479	208	260	468	80	96	176	17	6		
»	» 1877	245	295	540	237	292	529	97	113	210	15	—		
»	» 1878	245	296	541	245	296	541	107	112	219	17	—		
»	» 1879	247	301	548	245	303	548	95	107	202	17	5		
»	» 1880	245	300	545	249	304	553	92	104	196	16	1		
I hela länet	år 1876	69,714	72,851	142,565	69,310	72,615	141,925	31,983	35,429	67,412	5,212	752		
»	» 1877	70,465	73,464	143,929	70,077	73,293	143,370	32,268	35,568	67,836	5,248	705		
»	» 1878	70,960	73,861	144,821	70,491	73,819	144,310	32,268	35,759	68,027	5,243	789		
»	» 1879	71,781	74,448	146,229	71,352	74,146	145,498	32,549	35,730	68,279	5,427	937		
»	» 1880	72,203	74,983	147,186	71,804	74,504	146,308	32,797	35,924	68,721	5,603	906		

Tab. N:o 3.

HEMMAN OCH JORDLÄGENHETER SAMT STADSJORDAR M. M. I SÖDERMANLANDS LÄN ÅR 1880.

1. Hemman och jordlägenheter af alla slag, efter olika natur.	2. Hemman.			3. A n t a l					10. Taxerings- värdet. Kronor.
	4. Mantal		5. Bruk- nings- delar.	6. nybyggen.	7. jordtorp.	8. ryttare-, soldat- och båtsmans- torp.	9. back- stugor.	10. andra lä- genheter.	
	11. oförmed- lade.	12. nuvarande.							
I. Landsbygden.									
A. Kronoegendomar.									
1) Under allmän disposition.									
a) Kungs- och kungsladugårdar samt säterier	84½	79½	19	—	120	—	22	1	1,399,400
b) Boställen	138½	112½	157	—	105	5	2	40	3,257,363
c) Hemman	111½	94½	133	—	99	8	10	2	2,016,090
d) Nybyggen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
e) Jordlägenheter	—	—	—	—	97	3	39	113	634,750
f) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	—	2	500
g) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	5	300,700
2) Under enskild disposition.									
a) Säterier	1	1	1	—	—	—	—	—	16,000
b) Hemman	5½	4½	15	—	—	—	—	—	47,590
c) Nybyggen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
d) Jordlägenheter	—	—	—	—	102	—	—	97	282,130
e) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	—	3	2,500
f) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	7	387,000
B. Skatteegendomar.									
a) Boställen	2½	1½	4	—	2	—	2	2	38,700
b) Säterier	38½	36½	28	—	171	7	18	1	1,383,400
c) Hemman	1,565½	1,204½	3,594	—	1,784	589	165	144	31,961,451
d) Jordlägenheter	—	—	—	—	300	148	340	343	964,215
e) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	—	9	18,200
f) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	96	1,142,050
C. Frälseegendomar.									
a) Boställen	6½	6½	8	—	21	—	2	—	115,400
b) Säterier och ladugårdar	406½	376½	282	—	971	1	77	8	14,789,652
c) Rå- och rörs- (insockne) hemman	205½	166½	360	—	473	11	56	10	3,542,803
d) Hemman (utsockne)	1,587½	1,237½	2,349	—	1,268	535	250	31	29,384,078
e) Jordlägenheter	1½	—	—	—	648	128	224	429	1,198,177
f) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	—	8	2,100
g) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	206	2,825,530
Summa	4,153½	3,321½	6,950	—	6,161	1,435	1,207	1,557	95,709,779
II. Städerna.									
	Hela antalet nybyggda bo- ningshus 1876—1880.			Tomter		Lägenheter.		Taxeringsvärdet	
				bebyggda.	obe- byggda.			af hus och tomter.	af jordar.
Nyköping	34	—	8½	—	502	65	31	4,185,188	383,119
Strengnäs	22	—	14½	—	154	20	23	1,653,285	301,555
Torshälla	4	—	9½ ¹⁾	—	94	6	20	413,025	188,671
Eskilstuna	48	—	2)	—	348	35	14	4,333,800	24,400
Mariefred	2	—	3½	—	86	5	17	393,595	172,617
Trosa	—	—	5½	—	126	17	5	321,070	99,792
Summa	110	—	41½	—	1,310	148	110	11,299,963	1,170,154

1) Jemte 2½ mtl i Torshälla socken.

2) Stadens jord är ej i mantal satt.

Tab. No 4.

BRANDFÖRSÄKRINGS-INRÄTTNINGARNES VERKSAMHET I SÖDERMANLANDS LÄN ÅREN 1876—1880.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.					10.	
								Utdebiteringsgrund. Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.					Eldsvådor, för hvilka under 1876—1880 utbetalts ersättning för endast fast eller endast lös egen- dom.	
Inrättningens namn och verksamhetsområde.	År, då verksamheten börjat.	Influtna försäkrings- afgifter (eller utdebiterade belopp). 1876—1880.	Öfriga inkomster. 1876—1880.	Utbetalda brandskade- ersättningar. 1876—1880.	Öfriga utgifter. 1876—1880.	Befintliga fonder eller tillgångar. 31/12 1880.	Försäkrings- belopp. 31/12 1880.	1876.	1877.	1878.	1879.	1880.	Antal.	Antal.
Nyköpings läns brandstodsbolag (omfattar landet och köpingen Malmköping).	1844	Kr. 261,546	Kr. —	Kr. 178,785	Kr. 45,928	Kr. 21,516	Kr. 115,426,630	Öre. 2	Öre. 4	Öre. 9	Öre. 5	Öre. 5	—	118

A n m ä r k n i n g .

Räkenskapsåret räknas från 13. Ansvarighetsbeloppet utgjorde 31/12 1880: 125,778,270 kronor. Reassuranser inga.

Tabb. N:o 4 och 5.

Tab. No 5.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DERMED JEMFÖRLIGA INRÄTTNINGAR I SÖDERMANLANDS LÄN ÅR 1880.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
A. Å landsbygden.								
1. Nylenska donationen.	Beredande af bidrag till aflöning åt en skolmästare i Tuna församling.	Prosten och kyrkoh. Henrik Nylén.	1812	1	150	2,500	Skolrådet i Tuna.	
2. Bonnedahlska donationen.	Belöning åt två tjenare inom Tuna församling för långvarig och trogen tjenst.	F. d. possessionaten A. Bonnedahl.	1880 ^{30/6}	—	—	500	Kommunalnämnden i Tuna.	
3. Anton Kjellbergs donationsfond.	Uppmuntran till ogift tjenstefolk och utdelning till i fattighuset befintliga fattighjon af räntan å 800 kr. till de förra och 150 kr. till de senare.	Läraren vid landtbruksskolan Anton Kjellberg.	1868 ^{14/5}	16	51	950	Kommunalnämnden i Bergs- hammar.	1)
4. De Besche'ska testamentet.	Bidrag till skolundervisningen inom Tunabergs socken.	Hofjunkaren Isak Georg De Besche.	1795	—	38 ³³	555 ⁵⁵	Näfveqvarns bruks egare i Tunabergs socken.	
5. De Besche'ska testamentet.	Årlig utdelning af räntan till 18 fattiga inom socknen.	Kammarherren Gerh. Gillis De Besche.	1780	18	9	150	Kommunalnämnden i Tuna- bergs socken.	2)
6. Näfveqvarns sjukassa.	Bidrag till medlemmarnes underhåll under sjukdom.	Näfveqvarns arbetare.	1870	26	599 ²⁵	674 ⁶⁶	Delegerade.	3)
7. Hönsgummans testamente.	Årlig utdelning af räntan till 2 äldriga bruks- eller grufarbetare.	Hönsgumman Brita Ersdotter.	1825	2	2	33 ³³	Kommunalnämnden i Tuna- bergs socken.	4)
8. Nylenska skolnäringsningen.	Underhåll af 2 småskolor i Lunda.	Prosten Henrik Nylén.	1816 ^{9/1}	—	—	6,505 ⁶⁷	—	
9. Bjuggrenska fonden.	Bidrag till underhåll af 6 fattiga inom socknen.	Brukspatron Carl Edvard Bjuggren.	1852	6	18 kpr råg	6 tr råg	Kommunalnämnden i Lunda socken.	
10. Martin Arvedssons dona- tion.	Räntan efter 5 proc. skall utdelas till fattiga skol- och nattvårdsbarn, företrädesvis från Vahlinge gods.	Framl. brukspatron M. Arvedsson på Beckershof i Ö. Vingåkers socken.	1844 ^{4/11}	40	50	1,000	Pastor och skolrådet i Stig- tomta socken.	5)

Södermanlands län.

Tab. No 5. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.		7.	8.	9.
				Stiftelsens år och dag.	Utdelning år 1880 till antal personer.			
11. Hofflerska stiftelsen.	Årlig utdelning till jul till fattiga inom Stigtomta.	Framl. fru Sofi Nyman, född Hoffler.	1830 ⁹ / ₉	1	6	100	Kommunalnämnden i Stigtomta socken.	Anmärkn.
12. Sofi Hofflers fond för fattiga barn.	Årliga rüntan tillfaller ett inom församlingen boende fruntimmer, som undervisar mindre bemedlade barn i slätsömnad.	Densamma.	1863 ¹ / ₉	1	60	1.000	D:o d:o.	
13. Jenningska skolan.	»Att dana goda menniskor och nyttiga medborgare» samt föreviga minnet af framl. hofmarskalken John Jennings på Täckhammar.	Friherrinnan Eleonora Jennings, född Rosenhane.	1829 ¹⁷ / ₅	—	—	1,500 och 20 tr spannmål årligen	Kyrkorådet i Råby och Bärbo.	
14. Thorssonska kyrko- och fattigkassan.	Rüntan utgår dels till medicinalkassan, dels ock till utdelning åt fattiga inom socknen.	Samuel Thorsson å Edeby, brukspatron.	1816 ⁹ / ₃	22	246 ⁷⁰	4,125	Pastor i Ripsa.	
15. Thorssonska medicinalkassan.	Till medicinalier åt fattiga inom socknen.	Egendomsegaren Adolf Fr. Thorsson.	1835 ¹ / ₆	—	78 ¹²	936 ⁰⁴	Densamme.	
16. Thorssonska slöjdscolekassan.	Bildande af slöjdskola inom församlingen.	Possessionaten Adolf Fr. Thorsson.	1856 ¹⁴ / ₆	—	—	6,680 ⁹²	Densamme.	
17. Fattigkassan för Åboö underhafvande.	Utdelning åt fattiga under Åboö.	Densamme.	1856 ¹⁴ / ₆	5	30	500	Densamme.	
18. Fröken Sofie von Eckerman.	Till mjölk åt fattiga i fattighuset.	Fröken Sofie von Eckerman.	1858 ⁹ / ₁	6	14 ⁰⁸	200	Kommunalnämnden i Ripsa socken.	
19. Magasinskassan.	Att användas i missväxtår.	Alla hemmansegare, arrendatorer och torpare i socknen.	1767 ²⁸ / ₆	29	79 ⁷⁵	1,450	D:o d:o.	
20. Lundbergiska fonden.	Understöd åt fattiga, som ej hafva fattigdel.	Carl Lundberg, dåvarande egare af Ansta rusthåll.	1824 ¹¹ / ₁₂	5	75	1,500	Pastor i Lids socken.	
21. Setterbergs fond.	För fattigvården.	Carl Eric Setterberg, hemmansegare.	1864 ¹² / ₂	—	120	2,000	Kommunalnämndsordföranden i Lids socken.	
22. Magasinskassan.	För socknens behof.	Församlingen.	—	—	—	1,550	Densamme.	
23. Douglaska kassan.	Understöd till pauvres honteux samt socknens fattiga i allmänhet.	Beata Douglas, egarinna af Löfsunds säteri.	1812 ²² / ₂	15	112	2,334 ²⁰	Pastor i Runtuna.	
24. Rotetorps-fonden.	Befrämjande af slöjd och näringar.	Densamma.	1812 ²² / ₂	—	—	594 ⁴⁵	Densamme.	
25. Bromsiska donationen.	För skolväsendet och sockenbiblioteket.	Adolf J. Broms, godsägare.	1862 ¹ / ₉	—	141 ⁹⁸	2,683 ⁵²	Skolrådet i Runtuna.	
26. Bromsiska fattigkassan.	Julhugnad för de fattiga.	Den sistnämndes arvingar.	1873 ¹⁹ / ₁₁	32	60	1,000	Kommunalnämnden i Runtuna socken.	
27. Magasinskassan.	Bisträckning i svårare år.	Församlingen.	1750 ²⁷ / ₁₀	—	664	4,417 ⁰¹	D:o d:o.	
28. Groenska fonden.	Folkskolelärares aflöning.	Verner Groen, brukspatron.	1833 ⁹ / ₁	—	360	6,000	Pastor i Ludgo.	
29. Walkerska fonden.	Understöd och belöning åt fattiga och flitiga skolbarn.	G. E. Walker, skollärare.	1862 ¹ / ₉	13	106 ⁵⁰	745 ⁸⁴	Skolrådet i d:o.	
30. Frälserüntan från Häckelsta utjord.	Församlingens fattige.	M. Posse, godsägare, och Henrietta Klingspor.	1783 ¹ / ₆	—	—	438 ³⁹	Kommunalnämndens ordförande i Ludgo socken.	
31. Magasinskassan.	För församlingens behöfvande i missväxtår.	Församlingen.	1821 ⁹ / ₆	—	—	1,985	Densamme.	
32. Mörnerska skolfonden.	Lönebidrag till skolläraren.	Grefve C. G. Mörner, hofmarskalk.	1824 ¹³ / ₈	—	250	7,000	Pastor i Tystberga.	
33. Berglingska fonden.	D:o.	M. E. Bergling.	1781 ²⁴ / ₂	—	16	333	Densamme.	
34. Cedermanska fonden.	Belöning åt fattiga skolflickor.	Enkan Catharina Cederman.	1847 ²⁴ / ₁₂	4	25	500	Densamme.	
35. Orgelverksskassan.	Inköp af orgelverk.	Enskilda bidrag.	—	—	—	2,532	Densamme.	
36. Mörnerska välgörenhetsfonden.	Uppfostran af fattiga barn.	Grefvinnan Ulrika Lovisa Mörner.	1813 ²⁸ / ₆ 1814 ²⁹ / ₆ 1815 ⁹ / ₆	2	60 ⁸⁷	2,341 ⁷⁸	Björksunds egare i Tystberga socken.	
37. D:o för gubbar och gummor.	Årligt understöd.	Densamma och hofmarskalken grefve Carl Gabriel Mörner.	1815 ⁹ / ₆ 1823 ¹² / ₂ 1824 ¹³ / ₈	4	80	1,868 ⁹⁴	Densamme.	
38. Mörnerska skolfonden.	Aflönande af skollärare och s. k. sockenkirurg.	Desamma.	1815 ⁹ / ₆ 1823 ¹² / ₂ 1824 ¹³ / ₈	2	350	7,000	Densamme.	
39. Mörnerska socken-kirurgsfonden.	Aflöning åt en s. k. sockenkirurg.	Under ledigheter gjorda besparingar.	—	—	—	1,376 ⁵²	Densamme.	
40. Smedbergiska fonden.	Understöd för behöfvande vid Björksunds och Heljö gods.	Jan Erik Smedberg, kammartjenare, och Fredrika Smedberg.	1852 ²⁹ / ₁₁	—	—	1,991 ⁴⁰	Kommunalnämnden i Tystberga socken.	
41. Söderbergs fond.	Kyrkans behof.	C. G. Söderberg, komminister.	1866 ³⁰ / ₁₁	—	100	794 ⁸¹	Kyrkostämman i Sättersta s:n.	
42. D:o.	Understöd åt fattiga skolbarn.	Densamme.	1866 ³⁰ / ₁₁	5	59 ²⁰	78 ⁸⁶	Skolrådet i d:o.	
43. D:o.	D:o åt fattighushjon.	Densamme.	1866 ³⁰ / ₁₁	12	50	1,000	Kommunalnämndens ordförande i Sättersta socken.	
44. Magasinskassan.	För församlingen nyttiga ändamål.	Sockenmagasinet.	1869 ¹³ / ₁	—	50	1,000	Densamme.	

45. Baron Rosens fond.	Altarprydnader.	Baron Carl von Rosen, kammarherre.	1874 ¹⁵ / ₁₂	—	894 ⁹⁰	105 ¹⁰	Gifvaren och Bogsta församl.
46. Magasinskassan.	Understöd under missväxtår.	Församlingen.	1863 ¹⁴ / ₆	—	—	2,387 ⁹⁹	Kommunalnämndsordföranden i Bogsta socken.
47. Jenningska skolkassan.	Inrättande af en skola och skollärares aflöning.	Sofia Eleonora Jennings, friherrinna.	1829 ¹⁴ / ₃	—	189 ⁷²	1,942 ⁸⁶	Skolrådet i Råby.
48. Friherre N. A. v. Knorrings och dess afl. fru friherrinnas, född Ebba Piper, fond.	Fattiga nattvardsbarns försende med kläder.	N. A. von Knorring, friherre.	1868 ¹¹ / ₆	6	35 ⁴⁸	556 ⁵⁶	Pastor i Råby.
49. Berglundska fonden.	Underhåll af föräldralösa barn.	Hustru Anna Catarina Berglund.	1867 ⁹ / ₂	1	50	2,415 ⁹²	Kommunalnämnden i Råby socken.
50. Bonnedahls fond.	Belöning för trogen och nitisk tjänst.	A. Bonnedahl, f. landbrukare, och Fredrika Bonnedahl.	1880 ¹² / ₆	—	—	500	D:o d:o.
51. Magasinskassan.	Understöd i missväxtår.	Församlingen.	1772 ²⁸ / ₁₁	—	—	2,038 ⁶⁶	D:o d:o.
52. C. O. Vougts donation.	Belöning för trogen tjänst.	C. O. Vougt, handlande.	1874 ⁹ / ₆	1	63	1,050	D:o d:o.
53. Friherrinnan Löwens fond.	Utdelning åt fattighjon vid jultiden.	Enkefriherrinnan Löwen.	1858	4	90	1,500	Kommunalnämndsordföranden i Svärta.
54. Helgona sockenmagasin.	För lån åt socknemännen.	Helgona socknemän.	1757 ²⁰ / ₁₁	—	—	1,206 ¹³	Grefve F. Wachtmeister på Bönsta, Helgona socken.
55. Eriksonska donationen.	Till fattiga barn.	J. E. Eriksson, betjent.	1813 ⁸ / ₂	10	51	1,020	Pastor i Bålinge.
56. Smedbergiska donationen.	Till fattiga personer under Hånö.	Hedda Smedberg, mamsell.	1850 ¹⁴ / ₆	5	75	1,500	Densamme.
57. von Plomgrenska donationen.	D:o under Måstena.	Gustafva von Plomgren, friherrinna.	1856 ¹ / ₁	3	9	300	Densamme.
58. Blommenbergiska donationen.	Bidrag till skollärares aflöning.	Landtm. direkt. Birger Blommenberg.	1849 ²⁷ / ₁₀	2	800	16,000	Kommunalnämndsordföranden i Lästringe socken.
59. D:o.	Aflöning af lärarinna, till skolmateriel samt skolbarns beklädnad.	Densamme.	—	11	360	6,000	Densamme.
60. Fröken Gyllenbågas donation.	Premier åt skolbarn.	Fröken Gyllenbåga.	1796 ³ / ₂	6	60	1,000	Densamme.
61. Slöjdskoledonationen.	Undervisning i handslöjder för gossar.	Häradsdomaren Anders Larsson i Kövninge.	1861 ²³ / ₄	4	94 ⁵⁰	1,500	Densamme.
62. Tornbyggnadsdonationen.	Till tornbyggnad och kyrkoklocka i Lästringe.	Densamme.	—	—	—	4,075 ⁵³	Densamme.
63. Schultziska stiftelsen.	Beklädnad af fattiga barn i Hölö skola, först sedan ännu lefvande mamsell B. Garnej aflidit.	Adolf Fr. Schultz, handl. i Stockholm.	1855 i mars	1	90	1,500	Kommunalnämndsordföranden i Hölö.
64. Åmanska donationen.	Premiefond vid Hölö skola.	J. U. Åman, komminister i Tystberga.	1865 i mars	—	—	473	Skolrådet i d:o.
65. Josefina-fonden.	Understöd till Hölö fattiga.	Framl. H. Mit Drottning Josefina.	1874 ³¹ / ₁₀	—	—	10,000	Kommunalnämnden i d:o.
66. Grefve Gustaf Bondes magasinafond.	Barnmorskälön och allmänt understöd.	Grefve Gustaf Bonde.	1848 ²⁵ / ₁₁	1	103 ⁷²	1,727	Kommunalnämnden i Mörkö.
67. Grefve Gustaf Bondes skolfond.	Till skolmateriel.	Grefve Nils Bonde.	1813 ¹⁵ / ₄	—	15	300	Skolrådet i d:o.
68. Grefve Nils Bondes lönefond.	Förbättring af skollärares lön.	Densamme.	1813 ³ / ₃	1	72	1,200	Innehafvaren af Hörningsholm, Mörkö socken.
69. Spanmålsgåfvofonden.	Fattigunderstöd.	Densamme.	1813 ⁷ / ₁₂	12	108	1,800	Densamme.
70. Högsjö bruksskolefond.	Undervisning af brukets och godsets barn.	F. U. von Aken, bruksegare.	1842	—	—	25,000	Högsjö gårds egare i V. Vingåkers socken.
71. En donation å 4,000 kr.	Föda och kläder åt fattiga skolbarn i Högsjö skola.	Fru Amalia von Aken.	1869 ³⁰ / ₁₁	—	—	4,000	—
72. D:o 4,000 »	Att bispringa fattiga, älderstigna och sjukliga qvinnor.	Densamma.	—	—	—	4,000	—
73. D:o 1,000 »	Förökande af sistnämnde fond.	Enkefru Carolina von Aken.	Ej uppgifvet	—	—	1,000	—
74. D:o 1,290 »	För skolväsendet inom V. Vingåker.	Ej känt.	—	—	—	1,290	—
75. Arvedssonska fonden.	Utdelning till fattiga.	Brukspatron Martin Arvedsson.	—	49	180	3,000	Fattigvårdsstyrelsen i Ö. Vingåker.
76. Andel i Lundmarkska kuartelen.	Uppfostringshjelp åt 6 fattiga barn.	—	—	6	75	—	Fonden förvaltas i Nyköping.
77. Mamsell Ulla Åkerblads testamentsfond å 1,000 kr.	Utdelning af räntan åt 12 fattiga barn inom socknen.	Ulla Åkerblad, mamsell.	—	12	60	1,000	Fattigvårdsstyrelsen i Ö. Vingåker.
78. Palbitzkyiska donationen.	Räntan utdelas till behöfvande under Julita gård.	Friherrinnan Beate Palbitzsky.	1858 ⁸ / ₁₂	32	234	3,900	Pastor i Julita socken.
79. Kjerstin von Posts donationsfond.	Räntan insättes för flitiga skolbarn i ränte- och kapitalförsäkringsanstalten i Stockholm.	Friherrinnan K. von Post.	1873 ¹⁵ / ₆	5	25	500	Densamme.
80. von Postska arvingarnes donation.	D:o d:o och enkor under Ås gods.	Löjtnant M. von Post m. fl.	1874 ¹ / ₃	10	90	2,128	Densamme.
81. Norénska donationen.	Utdelning af räntan till skolbarn.	Komminister Norén.	1859 ¹⁵ / ₄	5	15	262	Densamme.
82. Jurellska donationen.	Räntan insättes för barn i ränte- och kapitalförsäkringsanstalten.	Inspektör Jurell.	—	10	50	1,000	Kommunalstämmas ordförande i Julita socken.
83. Holtermanska stiftelsen.	Förhöjning af komministerlönen i Österåker, läkarevård m. m.	Brukspatron Niklas Holtermann.	1824	—	337	6,120	Kyrkorådet i Österåker.
84. Djulö skolfond.	Understöd åt fattiga skolbarn.	Okändt.	1872 ³ / ₃	2	3 ²⁰	108 ⁷³	Skolrådet i Stora Malms s:n.
85. Fölléniska kassan.	Uppfostran af fattiga barn.	J. E. Föllén, kyrkoherde i Stora Malm.	1838 ¹⁷ / ₈	26	190 ⁵⁰	1,973 ¹⁶	Kommunalstämman i d:o.
86. Lindrothska fonden.	Beklädnad af fattiga skolbarn.	Johanna Lindroth, enka.	1876 ¹ / ₇	—	—	117 ⁶⁵	Skolrådet i Stora Malm.

Tab. No 5. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.		7.	8.	9.
				Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.			
				till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kronor.		
87. Norénska kassan.	Underhåll åt fattiga skolbarn.	Komminister P. A. Norén.	1859 ^{18/4}	9	21	242 ³⁹	Skolrådet i Stora Malmssocken.	
88. Nybergiska kassan.	Fattigunderstöd.	Trädgårdsmästaren O. Nyberg.	1814 ^{1/11}	4	13	384 ⁶⁸	Fattigvårdsstyrelsen i Stora Malms socken.	
89. »W. 6»-fonden.	Understöd åt fattiga skolbarn.	Sällskapet »W. 6».	1880 ^{5/7}	—	—	511 ⁴⁶	Skolrådet i d:o.	
90. Bergstedtska spannmålsfonden.	D:o d:o, helst föräldralösa barn.	Kyrkoherden Bergstedt.	—	8	—	1,400 kub.fot spannmål	—	
91. Fridhems-stiftelsen.	Fri bostad vid lägenheten Fridhem åt en prestenka från Sköldinge socken.	Prosten E. Annell.	1845	—	—	—	Pastor i Sköldinge socken.	6)
92. Erik Johans-stiftelsen.	Belöning af trogen tjänst.	Kyrkovärden E. Jonsson och hans hustru.	1871 ^{24/5}	1	25	500	Pastor och kommunalnämnden i d:o.	7)
93. Lars Peter Jonssons i Kulsta donation.	Blacksta kyrkas och skolas underhåll, understöd åt testators hushållerska och beredande af uppfostran åt en välarfad yngling, som önskar vid högre läroverk förkofra sig.	Lars Peter Jonsson, hemmansegare.	1860 ^{9/6}	2	760 ⁵⁰	Kulsta n:o 1 ^{3/8} mtl, d:o n:o 2 ^{46/99} mtl, d:o n:o 3 ^{47/99} mtl, taxerade till 25,000 kronor. Kontant kassa-behållning 683 ¹¹ kr.	Blacksta församling genom nämndemannen A. P. Ericsson i Bjudby.	8)
94. Bo Leijonhufvuds fond.	Understöd åt fattiga skolbarn.	Friherje Sten Leijonhufvud på Åkerö.	1875 ^{16/10}	2	20	571 ³⁶	Skolrådet i Bettna socken.	9)
95. von Celsingiska fonden.	Premier åt folkskolebarn.	Kammarherre G. von Celsing.	—	16	50	1,000	Skolrådet i Hyltinge socken.	10)
96. Bibelfonden.	En bibel årligen utlemnas till en kyrkogångshustru.	Okänt.	1877 ^{18/2}	1	2 ⁵⁰	120 ⁷⁸	Pastor i Dunker socken.	
97. Hedvigsgåfvan.	Gratifikation till den qvinliga delen af fattighushjonen.	D:o.	1846	9	13 ⁵⁰	225	Kommunalnämnden i Malma.	
98. Lovisinska testamentet.	Understöd åt en åldrig qvinna från Sundby säteri och till 2 biblar åt nattvardsbarn, helst från Sundby.	General A. Lovisin.	1845 ^{1/5}	3	14	300	D:o.	
99. Kristina Matilda-fonden.	Understöd åt 2:ne fattiga.	Löjtnant J. F. Grewesmühl.	1852 ^{13/3}	2	30	500	Kyrkorådet i Malma socken.	
100. Bibelfonden.	En bibel utlemnas årligen till en kyrkogångshustru.	Okänt.	1877 ^{18/2}	1	2 ⁵⁰	114 ²⁴	Pastor i d:o.	
101. Sigridslund.	Skol- och uppfostringsanstalt för 4 gossar och 4 flickor å Viyholms gods.	Överstekammarjunk. greve F. Bonde.	1826 ^{2/6}	8	1,500	11,000	Överstekammarjunkaren greve G. Trolle-Bonde.	
102. Hellefors bruks arbetares sjuk- och begravningskassa.	Understöd vid sjukdom och begravningshjelp.	Hellefors bruks arbetare.	—	37	622 ²⁵	585 ⁶⁰	Hellefors bruk i Lilla Mellösa socken.	11)
103. Swedénska fonden.	Begravningskassa.	Hattmakaren A. Swedén.	1866 ^{1/1}	—	—	50 ³⁸	Ordningsmannen i Malmköping.	
104. Flickskolefonden.	Flickskoleanstalt.	A. J. Devin, A. Falk och E. Morgenthal, handlande och färgare.	1866 ^{1/6} 1874 ^{6/6}	—	—	430 ⁷⁵	Densamme.	
105. Wallströmska fonden.	Understöd åt ett fattigt skolbarn.	Enkan Aurora Strömberg.	1855 ^{27/3}	1	7 ⁵⁰	150	Densamme.	
106. Öjerska testamentsfonden.	D:o åt 2 fattiga skolbarn.	Garfvarn G. Öjjer.	1866	2	10	200	Densamme.	
107. 1/6 mantal Horsholm.	Lönefyllnad till pedagogus.	Greve Axel Oxenstiernas 4 döttrar.	1659	1	260	—	Skolrådet i Jäders socken.	
108. Dohna-Soopiska kyrko- o. grafkassan.	Kyrkans och grafvarnes underhåll.	Enkegrefvinnan Dohna-Soop.	1700-talet	—	—	11,293	Pastor i Jäders socken.	
109. Skolförbättringsfonden.	Underhåll åt fattiga skolbarn.	V. pastor B. C. Häggman och hemmansegaren C. Carlsson.	1845 ^{22/5}	23	—	615	Skolrådet i Kjula socken.	
110. Ljunglöfska fonden.	D:o d:o.	J. F. Ljunglöf.	1862 ^{20/2}	23	—	1,500	D:o.	
111. Häggmanska fonden.	D:o d:o.	Mamsell O. N. Häggman.	1863 ^{26/11}	23	—	2,100	D:o.	
112. Hörstadiska fonden.	D:o d:o.	Advokatfiskalen J. E. Hörstadius.	1862 ^{30/4}	—	419 ⁵⁸	2,000	D:o.	
113. Sundby församlings återgåldsfond.	Lifranta åt ogifta fattiga qvinnor.	Mamsell O. N. Häggman.	1870 ^{19/8}	—	—	400	Kyrkorådet i Kjula socken tills vidare.	
114. Fagerströmska testamentsfonden.	Understöd åt fattiga skolbarn.	Enkan Christina Fagerström.	1863 ^{30/3}	—	—	507 ⁷⁸	Kommunalnämnden i Hammarby socken.	
115. Laurentius och Sara Setterlunds testamentsfond.	Till Stenqvista församling för något kristligt och nyttigt ändamål.	Inspektoren Laurentius Setterlund och Sara Setterlund.	1873 ^{16/12}	—	—	1,000	Pastor och församling.	12)
116. Galléenska skolfonden.	Aföningsbidrag till skolläraren och understöd åt fattiga skolbarn i Årila socken.	Kommerserådet O. Galléen.	1837 ^{2/3}	40	1,300	29,606 ⁴⁴	Brukspatron Th. L. Bohnstedt på Rinkesta.	
117. Setterlundska skolkassefonden i folkskolan vid Qvarnortp.	Qvarnortps skolas förvandlande till fast skola för östra rotarne af Årila socken. Afönning åt läraren och understöd åt fattiga skolbarn.	Inspektoren Laurentius Setterlund och Sara Setterlund.	1873 ^{16/12}	—	—	14,000	Skolrådet i Årila socken.	13)

118. Setterlundiska kyrkokassefonden.	Bekostande af jernplåttak å Arila kyrka.	Desamma.	1878 ¹⁰ / ₁₂	—	—	5,000	Kyrkorådet i d.o.	14)
119. Loheska fonden.	Skolväsendets befrämjande.	Lohe (yrke och förnamn okända).	Okänt	3	37	627 ⁷⁵	Kyrkorådet i Husby socken.	
120. Galléenska donationen.	Aflöning åt skolläraren och understöd åt fattiga skolbarn.	Kommerserådet O. Galléen.	1839 ¹⁹ / ₁₂	19	1,517	25,294 ⁰⁷	D:o.	15)
121. Galléenska fonden.	D:o	Densamme och hans hustru Brita Sofia Hallenius.	1837 ² / ₃	—	1,500	28,511 ⁸⁸	Olof Olsson i Skiftinge och Carl Olsson i Glömsta, utsedde å kyrkostämman i Klosters socken.	16)
122. Wallquistiska fonden.	Fattiga barns uppfostran och undervisning.	Prosten Seth Wallquist och hans hustru Christina Eleonora Strangh.	1833 ¹ / ₅	—	150	3,102 ³⁰	Pastor och kyrkoråd i d.o.	16)
123. Barnhemsfonden.	Värnlösa barns vård, föda och beklädnad.	Olof Olsson i Skiftinge, landbrukare.	1870 ¹ / ₁	—	1,643 ⁹⁹	15,604 ⁶⁷	En särskild styrelse; ordförande L. P. Åkerman.	
124. Sockenbiblioteksfonden.	Anskaffande af bildande böcker, att afgiftsfritt utlånas.	F. d. riksdagsmannen A. P. Andersson i Helgesta.	1874 ¹ / ₂	—	139 ³⁰	552 ⁷⁰	Pastor och kyrkoråd i Klosters socken.	
125. Galléenska fonden.	Aflöning åt skolläraren och understöd åt fattiga skolbarn.	Kommerserådet Olof Galléen och hans hustru Brita Sofia Hallenius.	1837 ² / ₃	—	1,500	29,625 ³⁵	Fabriksidkaren L. F. Ståhlberg å Stålfors i Klosters socken.	17)
126. Rothoffska donationsfonden.	Fattiges underhåll, skolundervisningens befrämjande eller andra för Fors socken nyttiga ändamål.	Revisionssekreteraren Birger Fredrik Rothoff.	1858 ²⁸ / ₇	16	953 ¹⁷	25,015 ³⁰	Kyrkorådet och fattigvårdsstyrelsen i Fors socken.	
127. Wallquistiska fonden.	Fattiga barns uppfostran och undervisning.	Prosten Seth Wallquist och hans hustru Christina Eleonora Strangh.	1833 ¹ / ₅	—	150	3,478 ³⁰	Pastor och kyrkorådet i Fors socken.	
128. Nyströmska fonden.	Inköp af bibelböcker att till förtjenta skolbarn utdelas såsom premier.	Läraren i Fors skola D. V. Nyström.	1850 i mars	6	10	214 ¹⁵	D:o.	
129. Carl Gustafs stads gamla sjuk- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjelp.	F. d. gevärs-handtverkaren A. Andersson.	1853	4	138	2,329	Ordförande, kassör och sekreterare.	18)
130. Carl Gustafs stads sjuk- och begravningskassa.	D:o.	Styresmannen, majoren m. m. G. Blix.	1869	67	2,604	4,780	D:o.	19)
131. Tunafors fabriksarbetares sjuk- och begravningskassa.	D:o.	Tunafors fabriksarbetare.	1878 ¹⁴ / ₃	21	517 ⁷⁵	774 ⁷⁹	En af delegarne vald styrelse.	20)
132. Olof Janssons donation.	Understöd åt fattiga.	Hemma-segaren Olof Jansson i Hellby.	1862 ²⁰ / ₃	12	99	2,000	Fattigvårdsstyrelsen i Tors-hälla socken.	
133. Olof Janssons senare donation.	D:o åt sju fattiga.	Densamme.	1865 ²⁰ / ₃	7	21	350	D:o.	
134. Karin Larsdotters donation till Torshälla sockens fattige.	D:o åt fattiga.	Karin Larsdotter i Egelsta.	1870 ²⁷ / ₀	5	30	500	D:o.	
135. Lista sockens lasaretsfond.	Sjukhjelp.	Lista socknemän.	1873 ¹⁶ / ₅	1	21	694 ²⁵	Kommunalnämnden i Lista socken.	21)
136. Öfverstinan Carolina von Haijs, född von Lantingshausen, testamentsfond.	Till fattiga under Sundbyholms och Österby gods i Tumbo socken.	Öfverstinan Karolina von Haij, född von Lantingshausen.	1859 ⁴ / ₇	4	30	500	Fattigvårdsstyrelsen i Tumbo socken.	
137. Lars Wallquists i Löfsta donationsfond.	Fattiga skolbarns beklädnad.	F. d. nämndemannen Lars Wallquist.	1871 ¹ / ₃	2	12	200	Skolrådet i d.o.	
138. Per Anderssons i Munkhammar testamentsfond.	Tumbo församlings fattigkassa.	F. d. riksdagsmannen Per Andersson.	1858 ³ / ₁₂	6	90	1,500	Fattigvårdsstyrelsen.	
139. Eklundska fonden.	Kläder och böcker åt fattiga skolbarn.	Hushållerskan Margareta Charlotta Eklund.	1868 ²¹ / ₁	17	24	582 ⁴⁹	Skolrådet i Råby socken.	
140. Hultska fonden.	Fattigunderstöd.	F. nämndemannen P. Persson i St. Hult.	1846 ¹ / ₆	12	18	300	Fattigvårdsstyrelsen i Öja socken.	
141. Grefve Sparres fond.	Folkundervisningens befordran.	Riksrådet och faltmarskalken grefve Erik Sparre.	1725	—	—	2,050	Skolrådet i d.o.	22)
142. Enkegrefvinnan Chr. B. Sparres, född Lillie, »anordning».	Till Öja kyrkas behof.	Enkegrefv. Chr. B. Sparre, född Lillie.	1727	200	daler kopparmynt årligen		Kyrkorådet i d.o.	23)
143. Kornetten, friherre Carl Philip Sacks »anordning».	Till folkundervisningen.	Kornetten friherre Carl Philip Sack.	—	75	kronor om året		Skolstyrelsen i d.o.	24)
144. Grefve Baltzar von Platens och grefvinnan Charlotte von Platens, född De Geer, fond.	Folkskoleväsendets befordrande.	Grefve Baltzar von Platen och grefvinnan Charlotte von Platen, född De Geer.	1876	—	42	900	Skolrådet i Vestermo socken.	25)
145. Fahlstedtska dispositionen.	Understöd åt Åkers församlings fattiga.	Grefvinnan A. B. Douglas.	1812 ²² / ₂	14	60	1,000	Kommunalnämnden i Åkers socken.	26)
146. Olof Svedins i Bråtorp donation.	Räntan utdelas till de mest behöfvande inom Åkers socken.	Hemma-segaren Olof Svedin.	1870 ²⁴ / ₃	15	20	400	Konsistorium i Strengnäs.	
147. Billbergska donationen för fattiga barns undervisning.	Bidrag till aflönande af skollärare i Härads socken.	Majoren Fr. A. Billberg.	1806 ¹⁷ / ₈	1	120	3,200 ⁴⁰	Biskopen i d.o.	
148. Friherre och friherrinnan Stjernstedts donation.	Kläder, föda och böcker m. m. åt mest behöfvande skolbarn under Hesselbyholms gods.	Ceremonimästaren friherre A. V. Stjernstedt och friherrinnan V. Stjernstedt.	1873 ²² / ₂	11	175 ⁵⁸	5,000	Kyrkoherden i Fogdö och Helgarö socknar.	27)

Tab. No 5. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning år 1880		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1880. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkn.
				till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.			
149. Premie- och beklädnads-kassan.	Premier och kläder åt fattiga skolbarn.	Okänt.	1854 ^{1/3} 1857 ^{20/3} 1858 ^{27/3} 1880 ^{2/3}	6	54	900	Kyrkorådet i Fogdö socken.	
150. F. häradsdomaren A. Holmlins fond.	Kläder, företrädesvis skodon och linnen, åt fattiga skolbarn.	F. häradsdomaren A. Holmlin och hans hustru.	—	—	—	500	D:o.	
151. F. riksdagsmannen A. P. Anderssons donation	Räntan tilldelas någon medellös, sjuk och svag gosse eller flicka för inhemtande af någon passande lärdom.	F. riksdagsmannen A. P. Andersson.	1873 ^{25/6}	—	—	739 ⁴¹	D:o.	
152. Ränte- och kapitalförsäkringsfonden.	Att bereda insättningar för fattiga barn inom Fogdö socken i ränte- och kapitalförsäkringsanstalten.	Fogdö församlings medlemmar genom frivilliga bidrag.	1877 ^{1/2}	2	10	239 ²⁹	D:o.	
153. Domvallafonden.	Understöd åt fattiga skolbarn.	Hemmansegaren, f. riksdagsmannen P. Andersson.	Stiftelseurkund ej lemnad.	16	187 ⁸⁰	4,045 ⁴⁰	Pastor och kyrkovårdarna i Gåsinge socken.	
154. Anderssonska donationen.	Värnlösa barns uppfostran och premier åt fattiga skolbarn.	F. riksdagsmannen A. P. Andersson.	—	3	6	650 ²⁵	Skolrådet i Dillnäs.	
155. Seleniska donationen.	Till inköp af mat, kläder och böcker åt fattiga, välartade skolbarn.	Källarmästaren C. L. Selenius i Stockholm.	1865 ^{11/1}	36	208 ⁴⁰	5,000	Skolrådet i Frustuna socken.	
156. Köhlerska donationen.	Beredande af lifränta åt ett under året födt barn.	Köhler.	—	1	6	100	Kommunalnämnden i d:o.	
157. Graffmanska donationsfonden.	Underhåll och uppfostran för 2, helst fader- och moderlösa barn inom Frustuna och Kattnäs socknar.	Domprosten Hans Graffman.	1817 ^{25/7}	3	90	1,500	Kyrkoråden i Frustuna och Kattnäs socknar.	
158. Frustuna och Kattnäs blind- och döfstumme-kassa.	Användande vid behof till underhåll vid någon inrättning af en blind eller döfstum från någondera församlingen.	Komministern P. A. Ekstrand donerat största delen.	Stiftelseurkund finnes ej.	—	—	188 ⁵²	D:o.	
159. Welanderska skolfonden.	Underhåll af skola och aflönande af skollärare.	Kommererådet J. A. Welanders.	Okänt.	—	1,146 ⁹⁶	18,307 ⁹⁶	Kommunalnämnden i Björnlunda.	
160. Axala-fonden.	Understöd åt fattiga skolbarn.	Lars Nilsson och hans hustru K. Persdotter.	—	27	213 ⁰⁸	5,152 ¹⁵	D:o.	
161. Harbroska kassan.	Kyrkans prydnad eller motsvarande bruk.	Jonas Andersson i Harbro och hans hustru.	1809 ^{12/2}	—	—	12,268 ⁸⁹	D:o.	
162. von Essenska stiftelsen.	Bidrag till aflönande af barnmorska.	Kaptenen och riddaren A. R. von Essen.	1811	1	40	1,111 ⁵⁶	D:o.	
163. Fattigkassan, deri inbegripet Rosenska och Hedenstjerska donationerna.	Understöd åt fattige.	Grefve F. C. von Rosen och öfverste F. Hedenstjerna.	1862 ^{12/2} 1824 ^{14/3}	2 1	12 6	2,727 ¹⁹	D:o. D:o.	
164. Almska donationen.	Understöd åt i behof varande qvinnor.	Enkan Sofia Alm.	1872 ^{9/9}	2	57 ⁵⁰	1,000	Kommunalnämnden och kyrkorådet i Gryts socken.	
165. Wellerska donationen.	Lön och underhåll åt skolmästare.	Bruksinspektör Per Weller.	1817 ^{20/6}	3	736	12,200	Pastor och kyrkorådet i d:o.	
166. Stahreska fonden.	Understöd åt 3 fattiga barn.	Assessor Stahre.	—	3	19 ⁵⁰	325	Kommunalnämnden i Toreunds socken.	
167. Stahre-Duwallska fonden.	D:o åt skolläraren.	Densamme, generallöjtnanten J. A. Duwall, löjtnant Sven Duwall och magister Per Westring.	—	1	93 ⁹⁰	1,565	D:o.	
168. Liljenbergska fonden.	Understöd åt barnmorskan.	Grefve Liljenberg.	—	1	45 ⁹⁰	765	D:o.	
169. Baltzarska fonden.	D:o åt 2 fattiga barn.	Öfverste Baltzar.	—	2	6 ⁹⁰	115	D:o.	
170. Täströmska fonden.	Mat åt skolbarn.	Kommissarie Täström.	—	4	13 ⁸⁰	230	D:o.	
171. Eenska fonden.	Understöd åt klockaren.	Kyrkoherde Een.	—	1	2 ⁴⁰	40	D:o.	
172. Grefve Liljenbergs arvingars fond.	D:o åt fattiga barn.	Grefve Liljenberg.	—	3	20 ⁷⁰	345	D:o.	
173. Westerlindska fonden.	Kläder åt ett fattigt barn.	Kyrkoherde Westerlind.	—	1	40	1,000	Skolrådet i d:o.	
174. Grandinska fonden.	Mat åt skolbarn.	Inspektör Grandin.	—	—	50	1,000	Pastor i d:o.	
175. Zetterbergska fonden.	Understöd åt fattiga skolbarn.	Hemmansegaren E. Zetterberg.	—	18	18	300	Skolrådet i d:o.	
176. Stahreska donationen.	Underhåll åt 3 fattiga barn under 8 års ålder samt bidrag till skollärares aflönning.	Kronofogden assessor Carl Gustaf Stahre.	1782 ^{9/5}	4	57	950	Kommunalnämnden i Ytter-Selö socken.	
177. Fersenska donationen.	Underhåll åt 3 fattiga barn under Mälsäckers gods samt till en skolmästares aflönning.	Riksrådinnan, grefvinnan H. C. Fersen, född De la Gardie.	1798 ^{24/5}	4	57	950	D:o.	
178. Ångstorps-fonden.	Ej bestämdt.	Fröken Adelaide Piper.	1846 ^{26/9}	—	—	163	Kyrkorådet.	
179. Cruusiska donationen.	Till Aspö skola.	Excellensen, frih. Er. Wrangel och fröken H. C. Cruus.	1732 ^{20/5}	9	135	3,730 ⁵²	Innehafvaren af Säby fideikommissa i Aspö socken.	
180. Fattighemmanet under Säby.	Understöd åt fattiga.	Friherrinnan Elsa Cruus.	1749 ^{8/2}	19	79 ⁵⁰	1/2 mtl	Kommunalstyrelsen i d:o.	
181. Soopiska donationen.	Pensioner åt soldatenkor.	Grefvinnan A. M. Soop.	1735	2	12	200	D:o.	

182. Hultinska donationen.	Förbättrande af skolmästarens svaga lönevillkor eller, om skolmästaren är utstiftes, till Aspö sockens fattighjon.	Doktor O. Hultin.	1822 ²⁷ / ₄	1	45	750	Kyrkoherden och församlingens föreståndare.
183. Wahrendorffska donationen.	Bidrag till skollärares aftning.	Bergsrådet m. m. A. von Wahrendorff.	1845 ⁷ / ₈	1	90	1,500	Skolrådet i Taxinge.
184. Rundholmska fonden.	Understöd åt åtta välfredjade, behöfvande, inom socknen bosatta enkör.	Arrendator Anders Rundholm.	1853 ³ / ₂	8	80	1,600	Pastor och kyrkovårdar i Ytter-Enhörna socken.

B. I Nyköpings stad.

1. Lundmarkska kuratelet.	Två stipendier åt studerande från länet, tretio pensioner åt fattiga barn och ärligt understöd af 175 kr. åt länslasarettet i Nyköping.	Brukspatronen Johan Lundmark.	1776 ³⁰ / ₁₂	32	400	13,200	En direktion, bestående af 5 personer, deribland landshöfdingen, kyrkoherden i västra stadsförsamlingen samt borgmästaren. Fattigvårdsstyrelsen.
2. Fabriks- och handtverksföreningens fond.	Understöd åt sådana fattiga inom staden, som ej åtnjuta allmänt fattigunderstöd.	Frivilliga bidrag från åtskilliga personer.	—	9	60	1,000	D:o.
3. Nya föreningens fond.	D:o	D:o.	—	10	93	3,000	D:o.
4. Malmbergiska testamentsfonden.	Fattiga flickors danande till dagliga tjänare och husmödrar.	Enkefru Karin Malmberg, född Lenning.	1856 ⁸ / ₁₀	—	—	9,046	En direktion, bestående af pastor i västra församlingen, borgmästaren, en handlande och tre fruntimmer inom staden. Fattigvårdsstyrelsen.
5. Elgeriska fonden.	Understöd åt nödstälda personer.	Borgmästaren C. F. Elgerus.	1863 ²⁶ / ₂	18	180	3,000	D:o.
6. Hallkassan.	Understöd åt fattiga, orkeslösa arbetare samt oförsörjda barn.	Åtskilliga fabriksiddkare och handverkare i staden.	—	27	500	10,000	D:o.
7. Sundströmska testamentsfonden.	Bekämdnad åt fattiga barn i stadens och Nikolai sockens småbarnsskolor.	F. kronolänsmanen Carl Sundström.	1878 ²⁹ / ₈	—	500	18,302	Skolrådet.
8. Bartholomæi-Sahlströmska fonden.	Understöd åt behöfvande fruntimmer i staden.	Frn Elisabeth von Bartholomæi, f. Sahlström.	1879 ¹⁹ / ₈	10	250	5,000	Magistraten.
9. Malmbergiska testamentsfonden.	Understöd åt sådana fattiga inom staden, som ej åtnjuta allmänt fattigunderstöd.	Enkefru Karin Malmberg.	1856 ⁹ / ₁₀	18	90	1,500	En direktion, bestående af pastor i västra församlingen, borgmästaren, en handlande och tre fruntimmer inom staden.

C. I Mariefreds stad.

1. Mariefreds och kringliggande landsorts arbetareförening.	Sjuk- och begravningskassa åt föreningens ledamöter.	Nio personer.	1876 ¹⁶ / ₁	—	—	1,850	Stadsvaktmästaren C. J. Åkerberg.
---	--	---------------	-----------------------------------	---	---	-------	-----------------------------------

D. I Strengnäs stad.

1. Wattrangska donationen.	Understöd till kollegerna i stiftet.	Carl Henr. Wattrang.	1763 ¹⁷ / ₁₂	3	234	41	Rektor i Strengnäs.
2. Billbergiska donationen.	D:o åt 1 kollega i Strengnäs.	Fr. Otto Billberg.	1803 ¹ / ₃	1	1311	230	Densamme.
3. Anonymi donation.	D:o åt 3 kolleger i d:o.	Okänd.	1799—1800	3	1026	5,879	—
4. Lida-donationen.	D:o åt 6 lektorer i d:o.	Hauptman J. von Westphal.	1710 ¹ / ₂	6	50	Utgår från	egendomen Lida i Åkers sn.
5. Sereniska donationen.	D:o åt 1 lektor och naturaliesamlingen i d:o.	Biskop Jakob Serenius.	1775 ¹² / ₂	1	400	12,70531	Strengnäs domkapitel.
6. Jungbladiska donationen.	D:o åt 2 gymnasister i d:o.	Doktor Bengt Jungblad.	1827 ²⁰ / ₂	2	171	5,740	D:o.
7. Lennéiska donationen.	D:o åt 1 lektor och naturaliesamlingen i d:o.	Kyrkoherden Bengt Lennéus.	1840 ¹⁷ / ₂	1	57	1,81564	Rektor vid läroverket.
8. Södermanlands och Nerikes gilles stipendium.	2 afgämsstipendier åt lärjungar vid Strengnäs läroverk.	Södermanlands och Nerikes gille i Stockholm.	1818, 1825, 1830	2	150	—	Stipendierna utdelas af gillet.
9. Grefliga Soopiska donationen.	Åt fattiga studerande i Strengnäs.	Grefvinnan A. M. Soop.	1734 ⁷ / ₄	8	288	8,02625	Rektor vid läroverket.
10. Herdmanska donationen.	D:o	Pastor G. Herdman.	1756 ²⁰ / ₁	2	20	53970	Densamme.
11. Lennéuska donationen.	Åt 1 studerande i Strengnäs.	Prosten Lars Lennéus.	1741 ³ / ₇	1	333	10708	Densamme.
12. Arckenholtziska donationen.	» 2 gymnasister i d:o.	Joh. Arckenholtz.	1770 ¹⁰ / ₂₂	2	1344	30949	Densamme.
13. Leufstedtska donationen.	» 1 studerande i d:o.	Pastor Per Leufstedt.	1776 ¹⁹ / ₂	1	950	21569	Densamme.
14. Stafviska donationen.	» 1 d:o i d:o.	Pastor Nils Staf.	1783 ¹² / ₁₂	1	712	15642	Densamme.
15. Levinska donationen.	» fattiga studerande i d:o.	Adolf Ludvig Levin.	1794 ¹⁴ / ₇	4	57	1,09725	Densamme.
16. Insulinska donationen.	» d:o	Biskopinnan C. Insulin.	1795 ²⁶ / ₁	4	72	2,31207	Densamme.
17. Segerströmska donationen.	» d:o	Kammarrådet L. af Segerström.	1806 ¹⁵ / ₁₁	2	28	55720	Densamme.
18. Graffmanska donationen.	» 8 fattiga studerande inom stiftet.	Domprosten Hans Graffman.	1807 ⁷ / ₄	8	171	3,28567	Densamme.
19. Tillbergiska donationen.	» 2 studerande i Strengnäs.	Professoren Gustaf Sal. Tillberg.	1825 ¹⁵ / ₇	2	150	3,28003	Domkapitlet.
20. Blommenbergska donationen.	» studerande släktlingar eller från födelseorten.	Landtmästeridri. B. Blommenberg.	1845 ²² / ₇	1	150	6,08559	D:o.
21. Södergrenska donationen.	Stipendium vid Strengnäs skola.	Assessoren L. M. Södergren.	1849 ²⁸ / ₁₁	1	8550	1,85876	Rektor.

Tab. No 5. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSALTALTE M. M.

1.	2.	3.	4.	5.		6.	7.	8.	9.
				Stiftelsens år och dag.	Utdelning år 1880				
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1880. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Amärkn.	
22. Enkefru Anna Sofia Weijlandts stipendiefond.	Åt en medellös studerande vid Strengnäs skola.	Anna Sofia Weijlandt.	1859 ²² / ₉	1	114	2,275 ⁵⁹	Rektor.		
23. Holmströmska donationen.	» en studerande i Strengnäs.	Prestmötet.	1859	1	5	122 ²⁹	Densamme.		
24. Fellingsbrogodsen.	» omväxlande antal studerande, hyra till 4 lektorer, till läroverksbiblioteket, ombudsmannen och musikpremier.	Drottning Kristina af Holstein, konungarne Gustaf II Adolf och Gustaf IV Adolf.	1626 ²⁴ / ₆ , 1647 ²⁴ / ₃ , 1651 ²⁰ / ₁₂ , 1808 ⁹ / ₂ , 1840 ²⁶ / ₉	11 utom premier	3,644 ⁹⁶	16 hemman, belägna i Vestmanlands och Örebro län.	Läroverkets ombudsman.		
25. Hebbeska donationen.	Till inköp och underhåll af instrument och noter.	Kungl. sekreteraren J. P. Hebbe.	1858 ³ / ₆ 1879 ²² / ₁₀	—	—	420 500	Rektor. Densamme.		
26. Musiksällskapets donation.	D:o d:o.	Musiksällskapet i Strengnäs.	1858 ³ / ₆	—	—	420	Densamme.		
27. Mamsell Anna Helena Wikströms donation.	Skobekläddad åt fattiga flickor.	Mamsell A. H. Wikström.	1879 ²² / ₁₀	Okändt	25	500	Skolrådet och pastor.		
28. En barnaväns fond.	Inköp af tyg åt fattiga flickor.	Anonym.	1874 ³¹ / ₁₂	9	50	1,000	D:o.		
29. 1877 års nyårsfond.	Åt ett fattigt fruntimmer.	Anonym.	Okändt	1	7 ⁵⁰	151 ⁰⁸	Pastor.		
30. 13 November-fonden.	Understöd åt tre fattiga tjänstemannakonkor eller döttrar.	Anonym.	1876 ¹⁹ / ₁₁ , 1880 ⁹ / ₁₀	Okändt	—	500	Nuvarande pastor, framdeles fattigvårdsstyrelsen.		
31. Abeniska fonden.	Premier i slöjdskolan för gossar.	Häradsbörding C. F. Abenius.	—	—	—	100	Pastor och skolråd.		
32. Handtverksföreningens fond.	Befrämjande af arbetsskicklighet.	Sex handtverkare.	1865 ¹⁸ / ₁₀	1	12	756 ⁷²	Styrelse af sex personer.	34)	
33. Arbetareföreningens fond.	Sjuk- och begravningshjelp.	Vaktmästaren Wideblom.	1873 ²⁶ / ₁	7	285	1,423 ¹⁸	Styrelse af fem personer.		
34. Strengnäs stifts läroverks byggnadskassa.	—	—	—	1	762 ⁹⁴	11,401 ⁸⁴	Konsistorium.		
35. Strengnäs premie- och fattigkassa.	—	—	—	5	365 ⁴¹	—	D:o.		
36. Strengnäs Emeriti-kassa.	Understöd åt enkör efter elementarlärare i stiftet.	Kungl. brefvet.	1823 ³ / ₆	—	7,483 ⁸¹	14,068 ⁸⁸	D:o.	35)	
37. Eskilstuna allmänna läroverks lönefond.	Aftöning af lärarne vid Eskilstuna läroverk.	D:o.	1824 ²⁴ / ₇ , 1833 ²¹ / ₉	4	1,395 ⁵⁰	36,358 ⁷⁹	D:o.		
38. Gyllenborgska donationsfonden.	Understöd åt gamla och sjuka fattiga från stads- och landsförsamlingen.	Grefve C. A. D. Gyllenborg.	1858 ¹³ / ₇	26	1,325	25,861	D:o.		
39. Strengnäs folkskolas fonder.	Folkskola i Strengnäs.	Biskopinnan Insulin m. fl.	1806 ⁹ / ₁₁ , 1820 ⁷ / ₁₁ , 1823 ¹⁷ / ₅ , 1833 ³ / ₂ , 1806 ⁹ / ₁₁ , 1820 ⁷ / ₁₁	—	1,309 ⁸⁹	31,479 ²⁵	D:o.		
40. Insulinska och Östermanska pensionsfonderna.	Understöd åt fattiga prestenkor och pauvres honteux i Strengnäs.	Densamma och enkan Österman.	1806 ⁹ / ₁₁ , 1820 ⁷ / ₁₁	33	705 ⁵⁰	14,522 ¹⁷	D:o.		
41. Igneliska donationsfonden.	Åt adjunktenskor i Strengnäs.	Enkan A. M. Ignelius.	1765	2	633 ⁵⁷	13,918 ²³	D:o.		
42. Levinska donationsfonden.	Vård af bibliotek å Muskön.	V. presidenten C. A. Levin.	1832 ⁹ / ₁₀	1	37 ⁵⁰	782 ⁸⁷	D:o.		
43. Wallquistska donationsfonden.	Till tre lärare i aftonskolan i Eskilstuna.	Prosten Seth Wallquist.	1835 ¹² / ₉ och k. br. 2/1870	3	75	1,669 ⁴⁴	D:o.		
44. Strengnäs stifts presterskaps allmänna pensionsfond.	Understöd åt ekklesiastika tjänstemäns enkör och barn.	Prosten Bo Gustaf Ribbing.	1847 ²⁶ / ₇	1	600	13,748 ⁴⁰	D:o.		
45. Jungbladiska donationsfonden.	Understöd åt predikanten i Torö kapell.	Prosten Bengt Jungblad.	1834 ¹³ / ₁₀	1	112 ⁵⁰	2,524 ¹⁴	D:o.		
46. Duvallska donationsfonden.	D:o åt komministern i Taxinge.	Friherre J. D. Duvall.	1801 ² / ₃	1	25	522 ⁴⁹	D:o.		
47. Bergholmska donationsfonden.	D:o åt komministern i Toresund.	Prosten A. F. Bergholm.	1850 ⁹ / ₁	1	75	1,539 ⁷³	D:o.		
48. Hallmanska preststipendiefonden.	D:o åt teologie studiosi.	Prosten C. A. Hallman.	1850 ²⁷ / ₆	3	130	2,879 ⁵⁰	D:o.		
49. Jungbladiska donationsfonden.	D:o åt prestmans enka och döttrar.	Prosten Bengt Jungblad.	1832 ⁶ / ₅	1	50	2,752 ²⁶	D:o.		
50. Uppmanska donationsfonden.	Löneförbättring åt obefordrade adjunkter.	Prestmannen J. A. Uppman.	1836 ²⁸ / ₅	1	200	6,870 ⁵⁰	D:o.		
51. Graffmanska donationsfonden.	Understöd åt prestenkor i stiftet.	Domprosten H. Graffman.	1825 ¹⁶ / ₇ , 1827 ¹³ / ₁₂	2	75	1,575 ⁶¹	D:o.		
52. Jungbladiska donationsfonden.	D:o åt behöfvande d:o.	Prosten Bengt Jungblad.	1832 ⁶ / ₅	2	100	2,124 ⁴⁸	D:o.		
53. Norénska fonden.	D:o åt mest behöfvande d:o.	Kommuister P. U. Norén.	1859 ¹⁸ / ₄	—	—	530 ⁰²	D:o.		
54. Anonymi donation.	Till prestenkekassan.	Okänd.	—	6	250	5,847 ³⁹	D:o.		
55. Graffmanska pensionsfonden.	Åt fattiga prestdöttrar i stiftet.	Domprosten H. Graffman.	1825 ¹⁶ / ₇ , 1827 ¹³ / ₁₂	2	75	1,565 ⁰⁸	D:o.		
56. Jungbladiska pensionsfonden.	D:o d:o.	Prosten Bengt Jungblad.	1832 ⁶ / ₄	2	75	1,576 ⁶²	D:o.		

57. Betulinska pensionsfonden.	D:o	d:o.	Mamsell B. S. Betulin.	1833 ^{3/2}	2	75	1,696 ²⁸	D:o.	
58. Fallénska pensionsfonden.	D:o	d:o.	Prosten J. E. Fallén.	1831 ^{6/9}	2	75	1,585 ¹⁴	D:o.	
59. Wollrathska pensionsfonden.	D:o	d:o.	Mamsell C. S. Wollrath.	1831 ^{31/10}	2	75	1,578 ²⁷	D:o.	
60. Åströmska fonden.	Åt behöfvande prestenkor och döttrar.		Enkan E. S. Åström.	1853 ^{27/9}	4	45	983 ³⁶	D:o.	
61. Låthanderska donationsfonden.	» behöfvande medellösa prestbarn.		Enkan L. Lithander.	1859 ^{21/11}	2	100	2,198 ⁴⁹	D:o.	
62. Besparade medel.	» 2 vanföra å hospitalet.		Okänd.	1821 ^{22/3}	—	—	1,436 ⁴⁴	D:o.	
63. Tingstadiska gåfvan.	» gamla fattiga och sjuka.		Professor P. O. Gravander.	1835 ^{19/11}	1	50	1,036 ⁶³	D:o.	
64. Olof Svedins donationsfond.	Till Åkers sockens fattiga.		Hemmansegaren O. Svedin.	1870 ^{23/3}	1	20	416 ⁹⁴	D:o.	
65. Johan Wikströms donationsfond.	Strengnäs vårdanstalt för sinnesslöa barn.		Mamsell Anna Helena Wikström.	1874 ^{31/1}	2	500	10,894 ⁷³	D:o.	
66. Strengnäs stiftskassa.	Till fattiga prester och enkör.		Presterskapet.	1795	4	1,759 ⁴⁸	24,784 ⁶⁹	D:o.	
67. Öfverskottsmedel å komministerkontingent för riksdagsombud.	» fattiga prestenkor eller barn.		Prestmötet 1866.	—	1	25	569 ³⁹	D:o.	
68. Stiftets allmänna enkehjulsfond.	» fattiga prestenkor.	D:o.		—	61	2,867	4 ²¹	D:o.	36)
69. Stiftets enskilda enkehjulsfond.	» d:o.	D:o.		K. brefvet 18 ^{1/2} 1653, 2 ^{1/2} 1685, 3 ^{1/8} 1685, stiftsstämman 1875	51	1,470	—	D:o.	
70. Johan Wikströms donationsfond.	Legosängsavgift å lasarettet och till kläder åt fattiga barn.		Mamsell Anna Helena Wikström.	1874 ^{31/1}	9	250	5,000	D:o.	
D. I Torshälla stad.									
1. Hjelmska donationen.	Understöd åt fattiga.		Rådman S. Hjelm.	1814 ^{28/11}	6	18	333 ³³	Pastor och kyrkoråd.	37)
2. Kyrkvården Olof Janssonss donation.	D:o.		Bonden Olof Jansson.	1848 ^{22/3}	4	12	166 ⁶⁶	D:o, kyrko- och skolråd.	38)
3. Hallgrenska donationen.	Till förmån för någon skola eller välgörenhetsinrättning efter pastors och kyrkorådets pröfning.		Mamsell U. S. Hallgren.	1841 ^{25/10}	Folkskolan	20	421 ²³	Desamma.	
4. Ruthska fonden. a)	Anskaffande af lokal åt småbarnsskola och lön åt lärarinna.		Rådman L. J. Ruth.	1864 ^{18/7}	1	50	6,972 ⁷⁷	Kyrko- och skolråd.	
	D:o. b)								
5. Torshälla skarpskytteförenings donationsfond.	Understöd åt paupes honteux.		Densamme.	»	6	90	1,500	Fattigvårdsstyrelsen.	
6. Skepparekassan.	Insättning i ränte- och kapitalförsäkringsanstalten för skolbarn.		Torshälla upplösta skarpskytteförening.	1877 ^{14/4}	2	18	283 ⁹⁹	Skolrådet.	
	Understöd åt fattiga skeppare och deras enkör.		F. d. skepparembetet.	—	3	120	2,000	Drätselkammaren.	
E. I Eskilstuna stad.									
1. Manufakturisternas sjuk- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjelp.		Bergsrådet Samuel Skröderstierna.	1774 ^{22/7}	8	425	5,733	Styrelse af 3 ledamöter.	39)
2. Norlingska fattigvårdsfonden.	Fattiges understöd.		Garfvaren L. Norling.	1816 ^{23/4}	20	140	2,645	Fattigvårdsstyrelsen.	
3. Sofi Wahlströms donationsfond.	Gamla tjenarinnors understödjande.		Mamsell Maria Sofia Wahlström.	1854 ^{1/12}	4	52	1,300	D:o.	
4. Jeannette Zetterbergs vedfond.	Underlättande af vedköp för fattige.		Enkefru Jeannette Zetterberg.	1857	44	43	726	D:o.	
5. Arbetareföreningens sjuk- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjelp.		—	1865	—	4,862	12,387	En styrelse.	
6. Jeannette Zetterbergs sjukvårdsfond.	Lasarettsvård för fattiga sjuka och förbättring af läkarens lön.		Enkefru Jeannette Zetterberg.	1867 ^{28/2}	47	1,269	29,370	Kyrkorådet.	
7. Jeannette Zetterbergs fattigvårdsfond.	Understöd åt behöfvande, dock ej fattighjon.		Densamma.	»	10	150	2,500	Fattigvårdsstyrelsen.	
8. Zetterbergska donationsfonden.	Premier och understöd vid allmänna läroverket.		Densamma.	»	—	339	5,300	Läroverkskollegium.	
9. Zetterbergska premiefonden.	D:o vid tekniska skolan.		Densamma.	»	15	280	5,902	Skolans direktion.	
10. Wedbergiska fonden.	D:o vid allmänna läroverket.		Grosshandlaren J. Wedberg.	1875 ^{1/9}	1	30	500	Läroverkskollegium.	
11. Eskilstuna hundramannaförening.	Sjuk- och begravningshjelp.		Garfvaren A. Lindelöf.	1875 ^{16/10}	16	311	668	Styrelse af 5 personer.	40)
12. Anderssonska fonden.	Premier vid allmänna läroverket.		Riksdagsmannen A. P. Andersson.	1876 ^{3/10}	1	15	250	Läroverkskollegium.	
13. C. O. Nysell-fonden.	Understöd åt fattiga smidesgesällsenkor.		Jernkrämhandlanden C. O. Nysell.	1878 ^{26/1}	25	625	10,002	Drätselkammaren.	
F. Gemensamma för länet.									
1. Fonden för länets arbets- och förbättringsanstalt.	Till bekostande af vanartiga barns utackordering och ordnande af länets sjukvård.		Södermanlands läns innevä-nare.	1808	4	300	66,380 ⁸³	Södermanlands läns landsting.	41)
2. Södermanlands läns krigsmanskassa.	Till understöd åt fattiga krigsmansenkör.		H. K. H. Kronprinsen Karl Johan och Södermanlands läns innevä-nare.	1815—17	25	300	12,975 ⁸³	D:o d:o.	42)

A n m ä r k n i n g a r.

¹⁾ Tjenare bör, för att komma i åtnjutande häraf, hafva insatt $\frac{1}{10}$ af sin lön i sparbank och tjänat i minst 2 år troget och väl. — ²⁾ Stiftelsen är förenad med fattigkassan. — ³⁾ Inträdesafgift 2 kr. och årlig afgift 3 kr. — ⁴⁾ Stiftelsen förenad med fattigkassan. — ⁵⁾ In-tecknad i Beckershof. — ⁶⁾ Till stiftelsens underhåll äro anslagna 94 kronor och 20 tunnor råg. — ⁷⁾ Röntan utbetalas till en tjänare, som tjänat minst 10 år. — ⁸⁾ Till Blacksta kyrka och skola utgå 50 kr. till hvardera årligen. — ⁹⁾ Af röntan utdelas 20 kr. årligen. Återstoden af röntan göres röntebärande, och då ett kapital af 300 kr. bildats, utdelas röntan härå. — ¹⁰⁾ Medlen insättas i sparbank. — ¹¹⁾ Inträdesafgift 1 kr., månadsafgift 25 öre. — ¹²⁾ Medlen ännu ej utfallna. — ¹³⁾ D:o d:o. — ¹⁴⁾ D:o d:o. — ¹⁵⁾ Utdelningen utgår dels till folkskolan och dels till fattigvården för medellösa barns underhåll. — ¹⁶⁾ D:o d:o. — ¹⁷⁾ Utdelningen lemnas till folkskolekassan. — ¹⁸⁾ Inträdesafgift 5 kr., kvartalsafgift 75 öre. — ¹⁹⁾ In-trädesafgift för man 5 kr., för qvinna 1 kr.; månadsafgift för man 75 öre, för qvinna 38 öre. — ²⁰⁾ Inträdesafgift 3—8 kr., beroende af åldern; månadsafgift 50 öre. — ²¹⁾ Årlig afgift 6 öre för hvarje mantalskrifven. — ²²⁾ Röntan ingår till skolkassan. — ²³⁾ Medlen utgå från ett mantal i Öija gård. — ²⁴⁾ D:o d:o. — ²⁵⁾ Fonden tillväxer med 150 kronor årligen under grefvinnan von Platens lifstid. — ²⁶⁾ Af röntan utdelas 15 kr. till inom fattighuset boende personer och 45 kr. till öfrige fattige. — ²⁷⁾ På kyrkoherdens förslag bestämmer Hesselbyholms egare, hvilka barn skola få understöd. — ²⁸⁾ 20 kronor af röntan donerade till Ytter-Selö socken. — ²⁹⁾ Kapitalet för everldeliga tider inestående i egendomen Sundby. — ³⁰⁾ Delaktig-

het i kassan beroende af delegarnes insättningar; månadsafgift 50 öre. — ³¹⁾ Donationsmedlen ingå i lönebeloppet. — ³²⁾ D:o d:o. — ³³⁾ D:o d:o. — ³⁴⁾ Inträdesafgift 3 kronor. — ³⁵⁾ Ut-delningen lemnas till lärarnes vid elementarläroverken enke- och pupillkassa. — ³⁶⁾ Fondens inkomster utgöras af årliga afgifter af de ecklesiastika beställningarne i stiftet samt det obe-fordrade presterskapet enligt grunder uppgjorda af prestmöten. — ³⁷⁾ Stiftelserna äro gjorda både för Torshälla lands- och stadsförsamlingar. — ³⁸⁾ D:o d:o. — ³⁹⁾ Ålder högst 45 år, god helsa, bottenpenning 10 kr., årsafgift 4 kr. — ⁴⁰⁾ Inträdesafgift 5 kr., månadsafgift 10 öre, 10 öre i veckan till hvarje sjuk och 1 kr. för hvarje afliden ledamot. — ⁴¹⁾ Fonden ursprung-ligen bildad genom sammanskott för inrättande af en korrektionsanstalt för länet, som år 1851 upplöstes. Genom kungl. bref den 21 maj 1867 öfverlemnades fonden till landstinget med föreskrift att 10,000 kronor af fondens medel skulle undantagas för det med fonden afsedda eller annat dermed likartadt ändamål och att återstoden sige disponeras till ordnande af länets sjukvård. Genom k. bref d. 30 nov. 1876 bestämdes ytterligare att högst 600 kronor sige årligen användas för vanartiga barns intagande å räddningshem. Under åren 1876—1880 hafva af fondens medel utgått 47,000 kronor till lasaretsbyggnader. — ⁴²⁾ Fonden, bildad genom gifva af dåvarande kronprinsen Karl Johan och frivilliga sammanskott af länets invånare, be-stämdes genom dessas beslut inför länsstyrelsen den 23 ang. 1859 att användas till pensione-ring af 25 afskedade krigsmän.